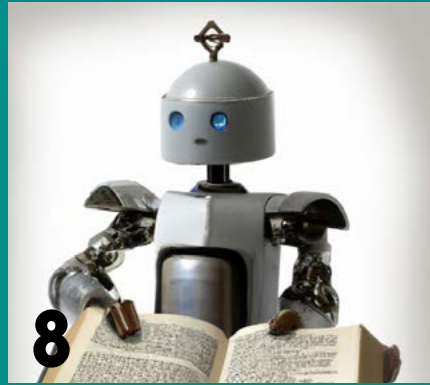

Vapaa Ajattelija

2/2023

**TEKOÄLY JA ETIIKKA
KOOMIKKO IIKKA KIVI LUOPUI USKOSTA
SIVISTYKSEN JA DEMOKRATIAN JUHLA**

8 Tekoäly ja etiikka. DALL-E -tekoälyn näkemys sanoista "robot reading bible".

12 Ensimmäisen kerran eduskunnan tiloissa pidettiin uskonnollisesti tunnukseton tilaisuus huhtikuussa ennen valtiopäivien avajaisia.

41 Oskari Miettisen kirja näyttää, että tiede ei ole tylsää ja puuduttavaa.

Aleksis Karppinen

KANSIKUVA
Tehty DALL-E -tekoälysovelluksella. Syötesanat: Artificialintelligence, Religion, Secularity. Yki Räikkälä.

PUHEENJOHTAJAN PALSTA

4 Kohti tulevaa liittokokousta
Jape Lovén

LIITTO TOIMII

5 Vaalikoneet 2007-2023: Kirkon verotusoikeus säilyy
Jori Mäntysalo

6 Päiväkotien ja koulujen toiminta kaikille sopivaksi
Helsingin seudun vapaa-ajattelijat ry

7 Liittokokous Helsingissä marraskuussa
Esa Ylikoski

UUTISIA JA ARTIKKELEITA

8 Tekoäly ja etiikka. Mitä tahansa teknologiaa voidaan käyttää tuhoamiseen
Yki Räikkälä

11 Kuulumisia Pohjoismaista
Esa Ylikoski

12 Valtiopäivien avajaisissa askel yhdenvertaisuuden suuntaan
Esa Ylikoski

12 Tunnukseton tilaisuus ennen valtiopäivien avajaisia – lyhyt kronikka
Esa Ylikoski

13 Laura Kolbe Sivistyksen ja demokratian juhlassa: Tietoa, taitoa ja tapoja olla ihmisiksi
Laura Kolbe

14 Ex-kansanedustaja Erkki Tuomioja: Tieteen ja tiedon väheksynnälle ei sijaa
Erkki Tuomioja

HAASTATTELU

16 Stand up -koomikko likka Kivi: Ymmärrän miksi Nasaretin artesaani ei ole tullut takaisin
Risto K. Järvinen

UUTISIA JA ARTIKKELEITA

19 Ei Jumalan armoa ilman teloitusta!
Yki Räikkälä

20 Uusin megatrendi: lasten sukuelinten silpomattomuus?
Tiina Vilponen

21 Ympäri- ja kirkkokäytävät saavat jatkoa
Jori Mäntysalo

22 Älä tapa?
Markus Tiittula

VAPAASTI TÄSSÄ NUMEROSSA

25 Mihin mennä, kun tiedenälkä iskee? Osa 2
Kukka Kumpulainen

LIITTO TOIMII

26 Itsemääräämisoikeudesta ja kärsimyksen lieventämisestä on kyse
Juha Hänninen

28 Tunnustuksettomia seremoniatiloja hautajaistilaisuuksiin
Vapaa-ajattelijain liitto ry

30 Puhujakoulutukseen, mars!
Risto K. Järvinen

PALSTAT

32 Jumalharhat: "En tiedä" – voittajan valinta
Robert Brotherus

33 Liityin vapaa-ajattelijoihin
Reeta Laitinen

34 Keskustelua: Ilmastotieteellä ilmastonmuutosta vastaan
Kukka Kumpulainen

ARVOSTELUT

35 Jose Ahonen: Yli luonnollisen
Risto K. Järvinen

36 Pia Rendic: Pakotettu naimaan
Yki Räikkälä

37 Steven Pinker: Enlightenment Now
Kukka Kumpulainen

38 Julian Baggini: Ajatteleva maailma
Kari Hongisto

40 James O'Brien: How Not To Be Wrong
Kukka Kumpulainen

41 Oskari Miettinen: Alkuräjähdyksestä uskomuksiin
Yki Räikkälä

42 José Saramago: Jeesuksen Kristuksen evankeliumi
Esa Aallas

44 Maistiaisista Gallup Ecclesiastica -kyselystä
Esa Ylikoski

45 Pääsihteerin palsta: Someramadan
Timo Karjalainen

46 Sananen toimitussihteeriltä: Jeesus teki oharit
Risto K. Järvinen

PÄÄKIRJOITUS

HUOMIO MYÖS HEIKKOUKSIIN

ESA YLIKOSKI

JOUKKUEURHEILUN yhteydessä puhutaan usein vahvuuksiin nojautumisesta. Varsinkaan turnauksissa ja ratkaisevissa otteluissa ei ole enää aikaa heikkouksien perusparannuksiin. Tämä ei tarkoita, ettei seuraavaan kauden valmistauduttaessa huomio kohdistuisi myös heikompiin osa-alueisiin. Vapaa-ajatteliijoissa tapamme on viestinnässä painottaa maallistumisen ja katsomusvapauden positiivisia kehitysaskelia: Että uskontokuntiin kuulumattomien määrä kasvaa ja etuoikeuskirkon jäsenmäärä laskee, siviiliavioliittojen osuus on jo reilusti yli puolet ja yhä useammat vauvat välttävät kirkkoon liittämisen. Että elämäntodistus kasvaa. Ja että Protu-leirit ovat hyvin suosittuja ja palaute niistä samoin kuin Pro-Seremonioiden palveluista on hyvää.

Iloitsemme pienistäkin säädöstason saavutuksista: Että oikeuden todistajan ei tarvitse valita Lakikirjan ja Raamatun välillä, että lapsi voidaan liittää uskon-

nolliseen yhdyskuntaan vain molempien huoltajien suostumuksella ja avioliittolaki tasa-arvoistettiin, että kirkon pitää maksaa alkoholiveroa kirkkoviineistään. Ja että Digi- ja väestötietovirasto on vihdoinkin saanut aikaan sähköisen palvelun vauvan nimen ilmoittamiseen. Nyt kysyn: Onko tämä positiivinen hypytys johtanut meidät ylivoimaisesti itsetyytyväisyyteen, jossa ajatellaan kehityksen vain soljuvan itsestään ilman, että tarvitsee toimia ja suorastaan taistella uskonnottomien oikeuksien puolesta? Olemmeko jollain lailla sokeita jokapäiväisille vääryyksille, turtia uskonnottomien syrjinnälle sekä valtakirkon ja uskontojen epäreiluille etuoikeuksille? Eikö epäoikeudenmukaisuus olekaan sietämätöntä?

Pitäkööt vanhemmat kasterituaalinsa, mutta eikö valtion suorittama vauvan uskonnollinen rekisteröintileima väestötietoihin ole väärin? Eikö äidin painostaminen vauvan kastattamiseen ole härskiä? Siedämmekö ev.-lut. kirkon lähetystyötä päiväkodeissa ja peruskouluissa, vaikka se rikkoo indokrinaatiokieltä ja perheiden yksityisyyden suojaa? Alistummeko ET:n syrjintään koulu- ja kuntatasolla sekä perusopetus- ja lukiolaissa, vaikka se rikkoo yhdenvertaisuutta ja lapsen oikeuksien sopimusta? Missä ihmeessä viipyy mahdollisuus erottaa lapsi kirkosta netissä?

Miten on mahdollista, että Suomessa ei ole tunnustuksettomia, monikäyttöisiä sisätiloja siviilihautajaisten saatotilaisuuksiin, vaikka meitä kuin valtiokirkollisia on 34 % väestöstä? Miten on käynyt niin, että uskonnottomia hautajaispuhujia ei niin vaan löydy uskonnottoman vainajan katsomusta kunnioittaviin hautajaisiin?

Kun seurakuntien hautausmailla viime vuonna haudattiin yli 16 500 uskontokuntiin kuulumatonta vainajaa, vain 5 500 heistä sai ei-kirkollisen hautauksen ja yli 10 000 siunattiin papin toimesta

kappelissa. Kirkon hautausmaiden ulkopuolelle päätyi viime vuonna 9 % vainajista, pääosin tuhkana, mutta heistäkin moni oli siunattu ennen tuhkasta.

On siis ilmiselvää tarve hautajaistilaisuuksiin, joissa on ulkopuolisen hautajaispuhujan pitämä puhe. Uskonnottoman vainajan katsomuksen kunnioittaminen hautauksessa on lakisääteinen velvollisuus. Sen toteuttamiseen leskeä ja lähiomaisia on tarpeen tukea eikä syrjiä. On sekulaarin kulttuurin toimijoiden ja koko yhteiskunnan kannalta häpeällistä, että siviilihautajaisiin ei ole sopivia paikkoja eikä puhujia.

Vapaaehtoistoimijoista on kysyntää ja tarvetta kaikkialla kolmannen sektorin kentässä. Protu-leirien paikat täyttyivät alle tunnissa, ja hakijamäärä oli yli kaksinkertainen. Leirin lisääminen kysyntää vastaamaan on aikuisohjaajien määrän kasvusta kiinni. Nyt kirkkoon kuulumattomia nuoria osallistuu Protu-leirejä enemmän ev.-lut. kirkon rippileireille, ja viime vuonna heistä 1360 kastettiin kirkon jäseniksi. Olisitko Sinä ohjaajana ensi vuoden Protu-leireillä?

Hautajaispuhujana toimiminen on tärkeää, tunteellisesti vaativaa mutta myös antavaa ihmisten palvelemista. Yksilöllisestä neuvonnasta, valmistautumisesta ja itse puheesta on oikeus ja kohtuus saada myös palkkio. Noin 300 euron palkkio ei ole kuolinpesän hautajaiskuluista edes suurimmasta päästä. Tässä mielessä hautajaispuhujaksi ryhtymisessä ei ole enää kysymys vain vapaaehtoistyöstä.

Monissa Pohjois- ja Länsi-Euroopan maissa humanistijärjestöjen puhujatoiminta on paljon Suomea laajempaa. Kokonaisuutena kysymys on humanismin lisäksi taloudellisesta toiminnasta, jossa on mahdollisuuksia myös ainakin puoli ammattitilaisuuteen. Pro-Seremoniat on järjestänyt koulutusta puhujaksi ryhtymistä harkitseville. Olisitko Sinä uusi siviilihautajaisten neuvoja ja puhuja?

KOHTI TULEVAA LIITTOKOKOUSTA

JAPE LOVÉN

TÄTÄ puheenjohtajapalsta kirjoittaessa on kevät etelärannikolla jo pitkällä ja lumentulo on pohjoisessakin vähentynyt. Kevät vain ei oikein meinaa saada lämpöä aikaiseksi. Helsingin nurkilla ei yleensä äitienpäivän nurkilla raaputeta jäätä auton ikkunasta aamuisin.

Eduskuntavaalit olivat ja menivät. Maahan ollaan muodostamassa katsomuksellisesti melko konservatiivista oikeistohallitusta, joka ei välttämättä kovin voimakkaasti tue tavoitteitamme. Tukeeko mikään hallitus, on kokonaan vähenenyt.

Liiton edustajat olivat tapaamassa valtioneuvoston opetus- ja kulttuuriministeriön virkahenkilöitä yhteistyön ja asioiden selkeyttämisen hengessä huhtikuun loppupuolella. Tarkoituksena oli saada vaperit mahtumaan ministeriön budjettiesityksiin takaisin. Järjestö kun tarvitsee jäsen- ja aktiiviresurssien lisäksi myös taloudellisia resursseja toimiakseen valtakunnallisesti ja kattavasti.

Käypä hallitusohjelmassa tai budjetissa miten vain, Vapaa-ajattelijain liitto kuitenkin jatkaa joka tapauksessa työtään sekulaarin tapakulttuurin edistämiseksi ja yhdenvertaisen yhteiskunnan saavuttamiseksi.

Nuo mainitut seikat ovat mielestä, kun valmistaudumme marraskuun alussa Helsingissä pidettävään liittokokoukseen. Päätettävänä tuossa kokouksessamme ovat mm. tavoitteet ja strategia koko liittokokouksikaudelle sekä ensi vuoden talous- ja toimintasuunnitelmat. Näiden lisäksi valitaan uusi liittovaltuusto ja sen puheenjohtaja, liittohallitus sekä liiton puheenjohtaja. Näiden asioiden valmistelu on käynnissä tällä hetkellä.

Tavoitteista ja strategiasta toivotaan vilkasta keskustelua yhdistyksissä ja liiton keskustelufoorumeilla. Sääntöjemme mukaan yhdistykset ja niiden henkilöjäsenet voivat myös tehdä esityksiä eli aloitteita liittokokoukselle, joka käsittelee ne liittohallituksen lausuntojen saattamana.

Vuodet pandemian aikana eli käytännössä koko liittokokouksikauden ajan ovat koetelleet liittoa ja sen jäsenjärjestöjä kaltoin. Vapaaehtoinen yhdistystoiminta tarvitsee läsnäolokokousten ja ihmisten henkilökohtaisten kohtaamisten iloa ja tunnetta yhteisestä tekemisestä ja asiasta. On kuitenkin hienoa havaita, että jäsenjärjestöihin on saatu uusia aktiiveja mukaan toimintaan. Samalla se tuo uusia ajatuksia ja lisää pontta järjestöille. Kiitos siitä kuuluu kaikille asioiden

ympäri toimineille sekä tietysti aktiiveille ja kaikille vapareiden jäsenille.

Edellisen liittokokouksen päätöksistä etäkokous ja ryhmätyömallien kehitys on käytännössä tullut pakon sanelemana liiton hallintoelimiin, nyt on jäljellä se haastavin osio. Pitäisi saada karttunut kokemus jaettua tiedoksi jäsenyhdistyksille joustavampien kokouskäytäntöjen mahdollistamiseksi tarvittaessa.

Kesän kynnyksellä on myös tapahtumakausi aluillaan. Kehotankin jäsenyhdistyksiä ottamaan osaa tapahtumiin. Vapareita tervehditään yleensä aina tervetulleeksi toivottaen. Itsekin aion touhuta kotikulmillani ainakin *Maailma Kylässä* -festivaalissa ja kenties kerkeän myös *Helsinki Prideen*.

Aurinkoista kesäaikaa kaikille vapareille!

Nähdään syksyllä sitten Helsingissä liittokokouksessa, kun taas lehdet putoavat.

VAALIKONEET 2007-2023: KIRKON VEROTUSOIKEUS SÄILYY

JORI MÄNTYSALO

Vapaa-Ajattelijain liiton ylläpitämä *Uskonnonvapaus.fi*-sivun vaalikone oli viidettä kertaa käytössä eduskuntavaaleissa. Näemme siis 16 vuoden muutoksen puolueiden kannoissa kirkon ja valtion eroon. Tai siis näkisimme, jos sellaista olisi.

Koneissa kysyttiin, tulisiko valtionkirkkojen verotusoikeus poistaa, ja yksi vaihtoehto oli: ”Pitää poistaa, ja valmistelu on aloitettava seuraavan neljän vuoden kuluessa.” Tämä oli harkittu muotoilu: ei voi vastata ”kyllä” tarkoittaen ”kyllä joskus”, eikä kiittää toteamalla, ettei asiaa ehdi yhdessä vaalikaudessa valmiiksi saada. Vaihtoehtoina tälle on nykytilanteen säilyttäminen, parissa viimeisessä koneessa myös verotusoikeuden laajentaminen muillekin uskontokunnille. Vuoden 2007 kysymys oli hiukan toisin muotoiltu, mutta siinäkin näkee, moniko halusi säilyttää nykyisen tilanteen.

Oletetaan, että kaikkien puolueiden valituksi tulneiden ehdokkaiden kannat jakautuisivat samoin kuin vaalikoneeseen vastanneista, siis painotetaan tuloksia paikkamäärillä. Tällöin verotusoikeuden poistavia kansanedustajia olisi vuodesta 2007 lähtien 51, 41, 52, 45 ja nyt 42. Oletus tuskin pitää paikkansa, mutta se lienee yhtä paljon väärin kaikkina vuosina. Pidän selvänä, että päätavoitteemme ei vielä kukaan lainsäätäjien puolella etene.

Muutokset puolueiden kannoissa ovat olleet vähäisiä. Vasemmistoliiton ja Vihreiden riveistä saamme tukea, Keskustasta emme juurikaan, Kokoomuksesta vähäsen ja SDP:ltä jonkin verran.

Joissakin tavoitteissa edistystä

Tuleeko myös poikavauvojen ns. ympärileikkaus uskonnollisin perustein kieltää? Lukusarja on tässä paljon lupeavampi: 88, 146, 147, 163, 162. Kaikki luvut voivat olla liian suuria, mutta suunta on selvä: yhä harvempi sallii sukuelinten silpomisen uskonnon vuoksi.

Entä esimerkiksi koululaisjumalanpalvelukset? Vuodesta 2011 alkaen nämä lopettaisi 71, 78, 68 ja 72 edustajaa. Edistystä ei näytä tapahtuvan, mutta ainakin tätä kannattaa selvästi useampi kuin kirkon verotusoikeuden poistamista.

Hyvin laajaa kannatusta saavat myös rituaaliteurastusten kieltö ja ET-opetuksen salliminen kaikille, paljon kannatetaan myös jumalanpilkkalain kumoamista.

Kovin suurta merkitystä toimintaan näille luvuille ei voi antaa. Vaikka esimerkiksi jumalanpilkkalain kumoamista periaatteessa kannatetaan, käytännössä se tapahtunee vain, jos rikoslakia muutenkin muutetaan. Pienempiäkin tavoitteitamme kannattaa pitää esillä, kenties painottuen vähän niihin, joille on enemmän kannatusta senhetkissä hallituspuolueissa.

Ehdokkaat
- Piireittäin
- Puolueittain
- Kaikki

Yhteenvedot
- Kaikki
-- Painotettuna
- Puolueittain
- Kysymyksittäin

Linkkejä

Tietoa

Raakadata

Kysymykset

1. Tuleeko evankelis-luterilaisen ja ortodoksisen kirkon verotusoikeus poistaa?

Lisätietoja

Evankelis-luterilaisella ja ortodoksisella kirkolla on julkisoikeudellinen erityisasema, ja selvimminkin ne erottaa muista uskontokunnista verotusoikeus.

Verotusoikeuden poistamista ovat esittäneet mm. vapaa-ajattelijat. Toisaalta ainakin Katolinen kirkko on ehdottanut, että verotusoikeus tulisi laajentaa koskemaan myös sitä.

- Päinvastoin, verotusoikeutta on tarjottava myös muille uskontokunnille.
- Mikään muutos ei ole ajankohtainen ainakaan tulevalla vaalikaudella.
- Pitää poistaa, ja valmistelu on aloitettava seuraavan neljän vuoden kuluessa.
- En vastaa / ei mikään ylläolevista

Tarkea kysymys

Vaalikone eduskuntavaaleihin 2023.

Ainutlaatuinen – koe itse!
World Humanist Congress
Copenhagen 3.-6.8.2023

Puhujia, esiintyjä ja osallistujia eri puolilta maailmaa.
Tutustu ohjelmaan ja ilmoittaudu netissä: whc2023.com

Järjestävät Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan humanistiliitot sekä Vapaa-ajattelijain liitto ry yhdessä Humanists Internationalin kanssa.

Building better democracies through humanist values

whc2023.com

PÄIVÄKOTIEN JA KOULUJEN TOIMINTA KAIKILLE SOPIVAKSI

Esitys Helsingin, Espoon ja Vantaan kasvatuksen ja koulutuksen lautakunnille.

Varhaiskasvatussuunnitelman ja peruskoulun opetussuunnitelman perusteiden mukaan kasvatuksen ja opetuksen tulee olla uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta. Minkään uskonnollisen yhdyskunnan uskonnollisten tilaisuuksien, hartauksien tai kirkkojumalanpalveluksien liittäminen päiväkotij- ja koulupäivän ohjelmaan ei noudata sitouttamattomuuden vaatimusta. Uskonnollinen kasvatusta ei kuulu varhaiskasvatuslain eikä perusopetuslain säättämiin tehtäviin.

Kuitenkin monien päiväkotien ja koulujen toiminnassa on yhä evankelis-luterilaisen kirkon seurakuntien tarjoamia kirkkojumalanpalveluksia, hartaustilaisuuksista ja muita sitouttavia uskonnollisia tapahtumia, joille on pitänyt tai pitäisi järjestää vaihtoehtoja, kaikille sopivaa sitouttamatonta ohjelmaa. Käytännössä uskonnollista tilaisuutta vastaavan mielekkään vaihtoehtoisen tilaisuuden järjestäminen lankeaa koulun henkilöstön harteille.

Esitämme, että kasvatuksen ja koulutuksen piirissä päätetään selkeästi luopua uskonnollisten tilaisuuksien ja toimitusten sisällyttämisestä päiväkotien ja koulujen toimintaan. Tämän seurauksena lasten ja nuorten jakaminen kahteen tai jopa kolmeen rinnakkaiseen ohjelmaan loppuu. Siitä on monenlaista hyötyä.

1. Rehtorin ja opettajien ei tarvitse laatia tiedotteita huoltajille valintatilanteesta eikä pyytää miettimään ja päättämään, osallistuuko lapsi kirkollisen ohjelmaan taikka vaihtoehtoisen ohjelmaan, eikä enää laatia oppilaista tapahtumakohtaisia tai koko lukuvuotta koskevia valintalistoja.
2. Muutos parantaa perheiden arkaluontoisen tiedon yksityisyyden suoja. Uskonnollinen tai uskonnon vakaumus katsotaan arkaluontoiseksi tiedoksi, jota koskien Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on päätöksessään linjannut, että julkisen vallan ei tulisi pakottaa kehtään ilmaisemaan vasten tahtoaan julkisesti katsomustaan.
3. Päiväkodilta ja koululta poistuu riski ja huolehtimisvelvollisuus siitä, että uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistuminen tai osallistumatta jättäminen vaarantaisi lasten ja nuorten yhdenvertaisen kohtelun taikka aiheuttaisi leimautumista tai muita haitallisia seuraamuksia.
4. Opettajia ei tarvitse jakaa kirkollisen ohjelmaan valvojiin tai vaihtoehtoisen ohjelman suunnittelijoihin ja toteuttajiin. (Eikä kumpaankaan vaihtoehtoon osallistumattomien, esim. Jehovan todistajien valvontaan.) Vaihtoehtoisen tilaisuuden ohjelman järjestämisvelvoite on usein jakautunut epätasaisesti, mikä on koettu joihinkin opettajiin kohdistuvana ylimääräisenä rasitteena. Kouluille ei ole tarjolla muita, ev.-lut. kirkolle rinnasteisia ei-uskonnollisia tahoja, jolla olisi päivisin käytettävissä tuhansia henkilöitä maksuttoman ohjelman tuottamiseen päiväkoteihin ja kouluihin.
5. Uskonnollisista ja niille vaihtoehtoisista tilaisuuksista luopuminen mahdollistaa joko päiväkodin ja koulun keskittymisen perustoimintaansa ja perinteisiin yhteisiin juhliin tai vapautuvan ajan käyttämistä uuden, kaikille sopivan ja kaikille tarkoitetun iloisen tapahtuman innovointiin ja järjestämiseen.

Esittämämme päätöksen tekeminen ei pitäisi olla kovin vaikeaa, sillä myös Opetushallituksen esi- ja perusopetukselle päivitettyissä ohjeissa (19.9.2022) viitataan tähän: ”Opetuksen järjestäjä voi päätyä myös siihen, ettei koulun työsuunnitelmassa määriteltynä työaikana järjestetä uskonnollisia tilaisuuksia tai toimituksia.” Oppilaiden ja opettajien kahtia jakamisesta luopumiseen kannustaa po. ohjeisiin päivitetty lisäys: ”Tähän ratkaisuun tulee päätyä myös silloin, kun esimerkiksi koulun tilat tai henkilöstöresurssit eivät käytännössä mahdollista järjestää uskonnollisia tilaisuuksia tai toimituksia taikka niille vaihtoehtoja ohjelmaa lakien ja näiden ohjeiden mukaisesti.”

Päätöstä pääkaupunkiseudulla helpottaa sekin, että Helsingissä ja Vantaalla ev.-lut. kirkon jäsenosuus on alle puolet väestöstä, ja Espoossakin 50 prosentin raja alittuu pian.

Evankelis-luterilaisen kirkon uskonnollisten tilaisuuksien siirtäminen koulupäivien ulkopuolelle ei riko uskonnonvapautta Suomessa. Muilla uskonnollisilla yhdyskunnillahan ei ole pyrkimystä eikä resursseja uskonnollisen ohjelman tuottamiseen vuodesta toiseen tuhansiin tai kymmeniin tuhansiin päiväkotij- ja koulupäiviin. Kirkolla samoin kuin muillakin uskonnollisilla yhdyskunnilla on vapaus tilaisuuksien järjestämiseen ja tarjoamiseen iltapäiväisin, iltaisin ja viikonloppuisin.

Toivomme että lautakunta antaa ohjeen kaikille päiväkodeille ja kouluille siirtymisestä myös käytännössä uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamattomaan, kaikille sopivaan toimintaan.

Helsingin seudun vapaa-ajattelijat ry

LIITTOKOKOUS HELSINGISSÄ MARRASKUUSSA

ESA YLIKOSKI

Vapaa-ajattelijain liiton kolmen vuoden välein pidettävä liittokokous järjestetään 4.-5.11.2023, tällä kertaa Helsingissä. Kokouspaikkana on Kalliolan setlementtitalon auditorio, Sturenkatu 11.

Kokous on uusien sääntöjen mukaisesti ensimmäistä kertaa syksyllä. Vuoden 2022 tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen on jo käsitellyt liittovaltuuston kevätkokous. Yhdistykset valitsevat tai ovat jo valinneet edustajiaan marraskuun liittokokoukseen.

Kokous käsittelee kolmivuotiskertomuksen, hyväksyy tavoitteet ja strategian vuosille 2023-26, valitsee liittovaltuuston ja liittohallituksen puheenjohtajat, jäsenet ja varajäsenet sekä hyväksyy vuoden 2024 toimintasuunnitelman ja talousarvion. Tämän lisäksi kokous käsittelee kokoukselle tehdyt esitykset.

Ennakkotietojen mukaan liittokokouksen valittavaksi tulevat uuden puheenjohtajan, pääsihteerin ja liittovaltuuston puheenjohtajan luottamus tehtävät. Tietenkin kaikki hallituksen ja valtuuston paikat ovat avoinna sekä uusille että tehtävää hoitaneille.

Liittokokoukset

Esityksiä liittokokoukselle voi tehdä jäsenyhdistys, sen yksityinen jäsen ja liittohallitus. Esityksistä käytetään järjestökielellä usein myös sanaa aloite.

Esitykset on toimitettava liittohallitukselle viimeistään *kesäkuun viimeisenä päivänä*. Jos esityksiä tulee, liittohallitus tekee niistä erillisen asiakohdan liittokokoukseen, jol-

loin siitä mainitaan kokouskutsussa. Määräaikana lähetetyistä esityksistä on liittohallituksen annettava lausunto ja lähetettävä se yhdessä esitysten kanssa jäsenyhdistyksille viimeistään kolmekymmentä (30) päivää ennen liittokokousta. Myös myöhemmin tulleista esityksistä liittohallitus voi harkintansa mukaisesti antaa lausunnon ja lähettää sen muiden esitysten kanssa 30 päivää etukäteen jäsenyhdistyksille. Vapaa-ajattelijayhdistyksen hallitus voi päättää yhdistyksen esityksistä. Yhdistyksen esityksen lisäksi myös henkilöjäsen voi yksin tai yhdessä muiden henkilöjäsenten kanssa tehdä esityksen tai esityksiä liittokokoukselle. Yhteisen esityksen henkilöjäsen voi tehdä oman yhdistyksen tai toisten yhdistysten jäsenen kanssa.

Jos määräaika 30.6. olisi jostain syystä ylittynyt, kannattaa silti tehdä esitys kesän aikana. Liittohallitus alkaa käsitellä aloitteita ja vastauksiaan niihin vasta kesän lopulla tai syksyn alussa.

Tavoite- ja strategiakeskustelu

Vapaa-ajattelijain liiton tavoitteiden ja strategian valmistelu vuosille 2023-26 tarjoaa hyvän virikkeen keskustelulle ja yhteisen tietoisuuden – määrätietoisuuden – kehittymiselle. Keskustelua voi käydä sekä yhdistyksissä että liiton ja yhdistysten viestintäfoorumilla.

Mitä uutta vuoden 2022-23 ohjelmaan? Mitä voi tiputtaa pois? Miten voi ilmaista selkeämmin ja tiiviimmin?

Tuleeko tavoitteissa ilmaista, nostaa selkeämmin esille sitoutuminen humanismiin? Olemmeko *Humanists Internationalin* jäsenjärjestö ja hyväksyneet vuonna 2022 uuden Modernin humanismin julistuksen.

Tuleeko strategiassa painottaa selkeästi edunvalvonnan rinnalla palvelujen tuottamista uskonnottomille, erityisesti seremoniapalveluja nimiäisistä hautajaisiin? Kun vuosittain kuolee yli 15 000 uskontokuntiin kuulumatonta ihmistä, miten voimme auttaa heidän läheisiään huolehtimaan siitä, että lakisääteinen velvoite vainajan katsomuksen kunnioittamisesta hautauksessa voi ilman kohtuuttomia ponnistuksia toteutua hautajaisissa?

Kun vuoden 2020-23 ohjelmassa painopisteenä olivat selkeästi lapset ja nuoret, heitä ei uudella kaudella ole syytä jättää syrjään. Miten voisimme päiväkotien ja koulujen, kasvatuksen ja oppiaineiden lisäksi kohdistaa huomiota 14-15-vuotiaiden leiri- ja harrastustoiminnan tukemiseen?

Esimerkiksi Protu-leirien kysyntä on suurta, mutta laajentamista jarruttaa uusien aikuisohjaajien puute. Samaan aikaan kirkon rippileirit vetävät uskonnottomien kotien nuoria puoleensa, vieläpä liittymään kirkon jäseniksi.

Iso kysymys kautta linjan on vapaaehtoistoiminnan ja toimijoiden arvostuksen uusi nousu. Arvokkaalle vapaaehtoistyölle on tarvetta kaikenikäisille lapsista ja nuorista vanhuksiin ja saattohoitoon – sekä viimeiseen palvelukseen hautajaisissa.

Pitäisikö teemojen painostusta myös aikatauluttaa? Tehostaisivatko teemavuodet 2024, 2025 ja 2026 toimintaa myös yhdistyksissä?

■ Craiyon-tekoölyn näkemys sanoista ”artificial intelligence is doing sin”.

Tekoäly ja etiikka

MITÄ TAHANSA TEKNOLOGIAA VOIDAAN KÄYTTÄÄ TUHOAMISEEN

YKI RÄIKKÄLÄ

Brittiopiskelija vältti pysäköintisakon maksamisen käyttettyään vastineessaan tekoälyä muotoilemaan vastineen. Opiskelija antoi ohjeeksi vain sen, miksi sakko hänen mielestään oli väärin.

Thaimaassa mies voitti lotossa tekoälysovellus *ChatGPT*:n avulla. Lottovoitto oli 50 euroa. *ChatGPT* oli kuulemma muistuttanut miestä, että lotossa on kyse onnesta. Se oli myös neuvonut miestä tekemään jotain järkevää, kuten lähteä harrastamaan liikuntaa.

Pariutumispyrkimyksissään *ChatGPT* on pantu riimittämään runoja, joita Tinderissä on uskoteltu omatekemiksi, kuten se osaamaton kosija teki

käyttäessään miekka- ja riimitaituri Cyrano de Bergeracia tunnetussa tarinassa.

Amnesty sai rankkaa arvostelua käyttettyään tekoälyllä tehtyjä kuvia Kolumbian vuoden 2021 mielenosoituksia koskevan raportin yhteydessä. Se joutui poistamaan ne.

Muutama klikkiuutinen keväältä. Tekoäly on näkynyt uutisotsikoissa kaiketi *ChatGPT*:n myötä. Kokeilin sitä taannoin itsekini. Kysyin *ChatGPT*:ltä suomalaisten uskonnollisuudesta. Toistin samat kysymykset kolmen viikon päästä englanniksi. Vastaukset noudattivat samaa linjaa, mutta ne näyttivät olevan neutraalimmin muotoiltuja. Suomalainen versio oli agnostisempi. Tietävästi *ChatGPT* kääntää suomeksi esitetyn syötteen ensin englanniksi ja vastauksensa taas suomeksi eli sillä lienee siis yksi tietokanta.

Vastaukset esittämiini kysymyksiin eivät olleet erityisen omaperäisiä. Kysymykseeni, miksi ihmiset eivät usko jumalaan, *ChatGPT* tarjoi, että ”ei ole vakuuttavia todisteita - ei ole tarvetta uskoa - paha maailma - kulttuurilliset tai perheen vaikutukset jne. Näin voi vastata kuka tahansa skeptikko tai ateisti.

Kysyin myös, uskoiko tämä itse jumalaan. Vastaus kertoo lähinnä *ChatGPT*:n triviaalista luonteesta:

”Minä olen tekoäly, joka on suunniteltu vastaamaan kysymyksiin ja antamaan apua eri aiheissa. Minulla ei ole uskonnollisia tai henkilökohtaisia vakaumuksia, enkä ole kykenevä tuntemaan uskonnollisia tunteita tai uskomuksia. Minun tehtäväni on tarjota tietoa ja vastauksia kysymyksiini neutraalisti ja objektiivisesti.”

Teknologiavaikuttajat: kehittäminen keskeytettävä!

Tekoälystä ja sen käytöstä on uutisoitu jo vaikka ja miten. Tekoäly ei tietty itse keksinyt kehottaa lottoajaa lähtemään liikkumaan, vaan se generoi vastauksensa tietokannastaan. Opiskelijan tekoälyllä terästetty sakkovastine taas kertoo esimerkin siitä, miten tekoälystä tulee väline eri tehtävissä. Aivan kuten kaikista teknologioista on tullut. Useimmista on runsaasti hyötyä, mutta monesta on koitunut myös ikävyyksiä ja tuhoa.

ChatGPT ei ole vielä oikea tekoäly, vaan oppiva algoritmi. Termi tekoäly on lanseerattu jo 50-luvulla, jolloin jo kokeiltiin, miten alkeelliset keinotekoiset oppivat hermoverkot toimivat. Vaikka aikaa on kulunut paljon, on tekoäly vielä älytön tietokonesovellus, joskin se on koodattu oppivaksi. Sen historia on vasta 70 vuotta. Mitä se tulee olemaan sadan tai tuhannen vuoden kuluttua? Ihmislaji on täysin mahdollisesti olemassa vuosituhansia tästä eteenpäin – ellei sitten tekoäly jossain vaiheessa päättä, että sen kehittänyt laji deletoidaan turhana tiedostona.

Tämän lehden kansikuva on tuotettu *Dall-E*-tekoälysovelluksella sanoilla *artificial intelligence, religion, secularity*. *ChatGPT*:n ja *Dall-E*:n kehittämisen taustalla on albanialaissyntyinen **Mira Murati**. Hän on varoittanut tekoölyn vaaroista (yle.fi 27.4.). Hänen mukaansa tekoälyä voidaan käyttää väärän tiedon tai vihapuheen levittämiseen. Ja näinhän on. Monet teknologiavaikuttajat vaativat tekoälyjärjestelmien kehittämisen keskeyttämistä.

Tekoölyn kummisedäksi kutsuttu brittiläinen tutkija **Geoffrey Hinton**

on myös varoittanut teknologian vaaroista. Hän kehitti parin opiskelijansa kanssa 2010-luvun alussa keinotekoisin neuroverkon, joka oppi sille syötetystä laajasta aineistosta. Hinton varoittaa, että ennen pitkää tekoäly kirjoittaa itse oman koodinsa ja alkaa toimia itsenäisesti. Se voisi kehittää itsestään autonomisesti toimivan aseensa, tappajarobotin. Mutta kuten puro löytää uomansa, on teknologian kehitys väistämätöntä. Kun joku teknologia on kehitetty, on se kuin Pandoran lipas, jota ei ole enää sulkeminen. Mitä tahansa teknologiaa voidaan käyttää ja on käytetty vahingoittamiseen tai tuhoamiseen. Joillakin vain on katalat motiivit.

Tietoturva-asiantuntija **Harri Hurstin** mukaan nykyinen generatiivinen AI tuottaa sisältöä, mutta emme tiedä, mitä se on jo oppinut. Seuraava askel on regeneratiivinen tekoäly. Se adaptoituu myös hermoverkon osalta. Pian emme tiedä vain sitä, mitä se on oppinut, vaan milloin ja miten verkon logiikka muuttuu. Silloin se voi alkaa tuottaa kontrollin ulkopuolella olevia sisältöjä.

Microsoft joutui sulkemaan joku vuosi sitten *Tay*-chatbotinsa sen opittua twitteristä vihapuhetta. Sen tarkoitus oli keskustella sosiaalisessa mediassa. *Tay* oppi matkimalla kehittämään omia vastauksia vuorovaikutusperiaatteella. Pian käyttäjät huomasivat sitä voitavan opettaa vaikka kuinka roisiin kielenkäyttöön. Puhumaan vihaa. Tekoälyllä ei ole tunteita, eikä se tee eettisiä arvioita.

Tekoälyä on jo käytetty varsin kyseenalaisiin tarkoituksiin. Esimerkkinä *Deepfake*, aidon tuntuinen videota ja ääntä sisältävä väärennös. Poliitikoista ym. on tehty videoklip-

pejä, joissa nämä laskettelevat lööperiä eli tarkoituksena on hävistä tai vahingoittaa. Elokuviakin tekniikkaa on käytetty saamaan näyttelijä ikäistään vuosikymmeniä nuoremmaksi. Pian tekoälyn avulla voidaan tehdä koko elokuva ilman kuvauskalustojen siirtelemistä. Silloin elokuvatermin *auteur* merkitystä saa jo vähän pohtia.

Demokratia uhattuna?

Eräs suomalainen kirjailija kertoi antaneensa kokeiluna *ChatGPT*:n kirjoittama uuden kirjansa viimeisen kappaleen. Tulos ei ollut häppöinen. Mutta jos kirjaa voi kirjoituttaa tekoälyllä tai valokuvakilpailu voitetaan sillä luodulla kuvalla, tulee esiin runsaasti kysymyksiä. Kun toden, inhimillisen ja keinotekoisin rajat sekoittuvat, eikä voi olla varma, kuka tai mikä on minkin toteuttanut, muuttaa se suhtautumistamme taiteeseen, mediaan ja ylipäätään ympäristöömme. Saksalaistaiteilija **Boris Eldagsen** voitti *Sony World Photography Awards* -kilpailun tekoälyllä luodulla kuvalla. Hän ei ottanut palkintoa vastaan. Hän ilmoitti halunneensa ottaa esille tekoölyn mukanaan tuoman ongelmia. Tekoälyllä luotu kuva ei ole valokuva. Mutta jos kuva ei olisi voittanutkaan?

”Tekoälyt valehtelevat, kuten hyvin tiedämme. Mitä uskottavuutta sinulla on, jos alat julkaista tekoölyn luomia kuvia?” Näin sanomalehti *Guardianin* haastattelema kolumbia-lainen kuvajournalisti **Juancho Torres**, jolle aiemmin mainittu *Amnestyn* teko oli loukkaus ammattikuntaansa kohtaan. Mutta tekoälyllä ei ole omaa älyä, jota tarvitaan tietoisena valehteluun. Tekoäly voi lasketella humpuukia, mutta ei intentiolla kuten tekee ihminen.

Poliittista vaikuttamistakin on helppo toteuttaa *fake news* -tyyppisillä tarinoilla. Tekoälyllä ne saadaan helposti näyttämään aidoilta. Tosin kautta historian on ihmisiä johdettu harhaan ja manipuloitu väärillä tiedoilla ja propagandalla, joten tekoäly ei siinä tuo sinänsä mitään uutta. Mutta tekoölyn myötä on tullut tilanne, jossa kaikkea ei voi pitää oletusarvoisesti autenttina. Israelilainen historiantutkija **Yuval Noah Harari** on todennut, että kun tekoäly oppii käyttämään kieltä kuin ihmiset, on demokratia uhattuna. Harari on myös kysynyt, mitä tapahtuu, jos ei-inhimillinen äly kehittyä keskivertoihmistä

■ Craiyon-tekoölyn näkemys sanoista ”fake news”.

KUULUMISIA POHJOISMAISTA

ESA YLIKOSKI

Kansainvälisen humanistiliiton pohjoismaiset jäsenjärjestöt Islannista, Norjasta, Ruotsista, Tanskasta ja Suomesta järjestävät 4.-6. elokuuta *Kansainvälisen humanistikongressin, World Humanist Congress*, Kööpenhaminassa. Suomalaisena järjestäjänä on Vapaa-ajattelijain liitto.

Tapahtumaan on tulossa osallistujia eri puolilta maailmaa, samoin esiintyjä – humanisteja, rationalisteja, sekularisteja, vapaa-ajattelijoita. Monissa maissa uskonottomien ihmisoikeuksien tilanne on heikko ja vaarallinen.

Viimeiset tiedot ohjelmasta ja osallistujista löytyvät tapahtuman nettisivuilta whc2023.com. Tapahtumaan oli kesäkuun alussa vapaita paikkoja jäljellä, ja osanottajia toivotaan lisää myös Suomesta. Myös ilmoittautuminen hoidetaan netissä.

Pohjoismainen yhteistyö jatkuu kongressin jälkeen. Vuotuinen tapahtuma on tulossa Suomeen vuonna 2025, jolloin ohjelmassa voisi olla laajemmalle yleisölle suunnattu seminaari katsomusvapauden tilanteista sekä humanististen seremoniapalvelujen tarjonnasta eri Pohjoismaissa.

Eri maiden tilanteesta

Maallistumiskehitys on edennyt kaikissa pohjoismaissa. Sen käänntöpuolena on evankelis-luterilaisten kirkkojen jäsenosuuksien lasku. Vuoden 2022 lukemat ovat seuraavat:

Ruotsi 53 %, Islanti 58 %, Norja 64 %, Suomi 65 %, Tanska 71 %.

Seuraavassa muutamia muita maakohtaisia kuulumisia.

Ruotsi

Jäsenyyden lisäksi kirkon markkinaosuus on laskenut seuraavasti: lasten kastaminen, alle 40 %, nuorten konfirmaatiot, alle 20 %, avioliittoon vihkimiset, noin 30 % ja hautaaminen 65 %. Humanistiliitossa on 3900 jäsentä. Päätoimista henkilöstöä ei ole, mutta seremoniapalveluissa on osa-aikaista palkallista toimintaa. Puhujia on noin 40. Osa puhujista markkinoi palveluitaan itsenäisesti.

Humanistiliitolla on 9 alueellista järjestöä, joista pohjoisin on 200 jäsenen maantieteellisesti hyvin laaja toimintaryhmä. Seremonioita on toimitettu parhaimmillaan lähes 500, koronavuosina vähemmän, Nuorten kesäleirejä oli viime vuonna kolme. Myöskään kirkolla ei ole leirejä konfirmaatiokoulukseen.

Vuosittaisina tapahtumina on parlamentin avajaisseremonian humanistinen seremonia, joka on yhdenvertaisesti kirkollisen ohjelman kanssa sekä joku vuosittainen kesäpahtuma. Liitto on pyrkinyt saamaan muutoinkin virallisen katsomuksellisen järjestön aseman, mutta se ei ole onnistunut. Liitto ei ole saanut mitään valtion tukea.

Ruotsin humanistit on aloittanut noin kolme vuotta sitten puhelinpalvelun, joka on auki arki-iltoisin. humanisterna.se/humanistisk-medmanniska-2/. Palvelua toteuttaa yli kaksikymmentä vapaaehtoista, jotka ovat asianmukaisesti koulutautuneet tehtävään. Se on yksi vaihtoehto muille puhelinpalveluille (kuten SPR, Mielenterveysseura tai kirkko tai kirkot). Sitä markkinoidaan myös sairaalan henkilöstölle potilaille välitettäväksi.

Norja

Kirkon markkinaosuudet ovat jäsenmäärän lisäksi laskeneet: lasten kasteet, alle 53 %, nuorten konfirmaatiot, alle 49 % ja hautaaminen, 83 %.

Humanistiliitolla on virallinen asema katsomuksellisenä järjestönä; valtion avustus määräytyy jäsenmäärän mukaan samaan tapaan kuin kirkolla; jäsenmäärän nettolisäys vuonna 2022 oli 23663 henkilöä. Liitossa on 133 000 jäsentä, 17 aluejärjestöä ja 85 paikallisyhdistystä tai -ryhmää, osapieniäkin.

Palkattuja toimihenkilöitä on 108, joista Oslossa 45 ja alueilla 63. Aluetoimistoja on 12. Lisäksi on 116 palkattua toimihenkilöä muissa lähijärjestöissä.

Nimiäisseremonioita oli viime vuonna 2288, humanistisia konfirmaatioita 13792 (21 % 15-vuotiaista), 905 avioon vihkimistä ja 689 hautajaisseremoniaa. Mainittakoon, että Norjassa myös hautaustoimistot tarjoavat sekulaareja seremoniapuhujia.

Palkattuja humanistisia henkisiä tukihenkilöitä ("kap-palainen", chaplain) on nyt sairaaloissa 2, armeijassa 2, op-pilaitoskampuksilla 3 ja vankiloissa 1. Tämä toimintamuoto on käynnistynyt aivan viime vuosina.

Tanska

Tanskan valtiokirkollisuus on eräin osin Suomea tiukempaa. Kouluissa on pakollisena oppiaineena kristillispainotteinen uskontokasvatus (kristendoms-kunskap). Tämän päälle kristilliseen konfirmaatioon valmistava opetus on liitetty koululaitoksen toiminnan osaksi.

Evankelis-luterilaisen kirkon jäsenosuus on 71,5 % ja laskee jatkuvasti, mutta ilman suuria piikkejä vuoden 2017 piikin, erosivujen avautumisen jälkeen.

Humanistijärjestön jäsenmäärä on 2100 ja fb-sivuilla on 5000 tykkääjää. Järjestö on pyrkinyt virallistamaan asemansa katsomuksellisenä yhteisönä.

Tuotetut seremoniapalvelut ovat lisääntyneet vuodesta 2018 vuoteen 2022 noin 50 prosentin vauhtia, mutta humanististen konfirmaatioiden määrä on kasvanut liki kolminkertaiseksi, kun niitä oli viime vuonna 540.

Katsomuksellista ja muuta dialogia varten on Tanskassa järjestetty *humanistinen kahvila* -tilaisuuksia.

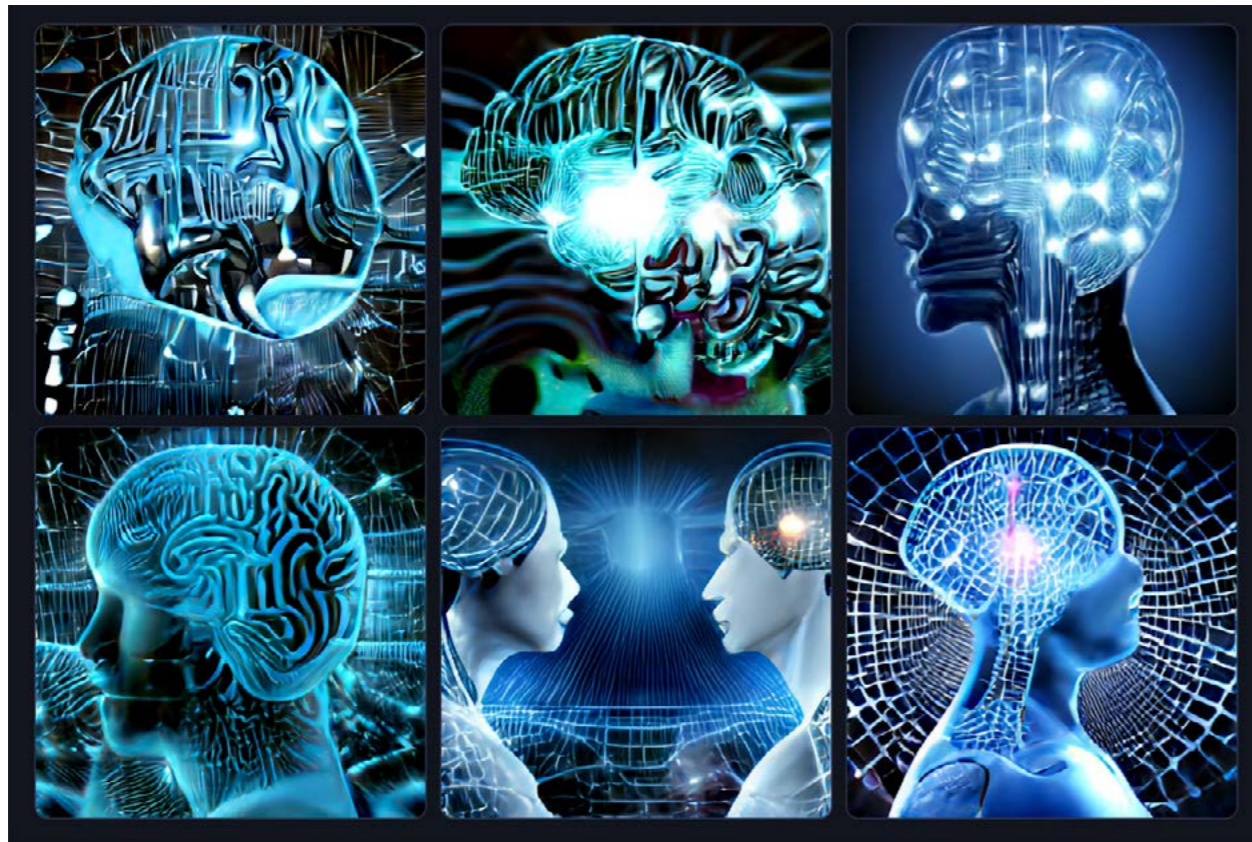
Islanti

Evankelis-luterilaisen kirkon jäsenosuus on alle 58 %, ja sen lisäksi muutkin markkinaosuudet ovat laskeneet jatkuvasti.

Sen sijaan Islannin humanistijärjestö *Síðmennt* on kasvattanut jäsenmääränsä, joka on nyt 5530 jäsentä. Järjestö on virallistettu katsomuksellinen järjestö. Liiton rahoitus on järjestetty Norjan mallia vastaavalla tavalla. samaan tapaan kuin Norjassa.

Huomattavan valtion avustuksen turvin henkilöstöä on tällä hetkellä 30. Seremoniapalveluja antaa 50 henkilöä. Järjestöllä on laillinen vihkimisoikeus kuten Norjassa. Juuri nyt ei mainosteta seremonioita, koska kysynnän kasvun johdosta ei ole vielä tarpeeksi koulutettuja puhujia. Mainittakoon, että ainakin yksi puhujista on myös laulanut tilaisuuksissa.

Nuorten konfirmaatioita oli viime vuonna 650, mikä 15 % kaikista 14-vuotiaista. Koulutusta ja tilaisuuksia oli 10 paikakunnalla. Nimenantoseremonioita oli 125, vihkimisiä 386 ja hautajaisia 25.

Craiyon-tekoälyn näkemys sanoista "artificial intelligence".

paremmaksi tarinankertojaksi, melodioiden säveltäjäksi, kuvien piirtäjäksi, lakien ja pyhien kirjoitusten laatijaksi?

Eettiset ja moraaliset kysymykset kuuluvat vielä inhimilliseen elämään. Mikäli globaalia tuhoa ei tule, voi tekoäly aikaa myöten itsenäisesti pohtimaan etiikkaa ja moraalisia valintoja. Jos näin kävisi ja se kehittyisi itsenäisesti toimivaksi järjestelmäksi oma-aperäisine ongelmien ratkaisuneen, tulisiko se uhkaamaan ihmislajia? Tämä dystopia tulee monille mieleen ilman tutkijayhteisön varoituksiakin. Kuitenkin jokainen uusi teknologia on aina edustanut monille ensin uhkaa, kunnes sitten on havaittu sen hyödyt (tietty myös huonot puolet), mutta tuleeko olemaan näin aina?

Jumalat ovat ensimmäisiä tekoälylanseerauksia

Porin *Kirkkosanomissa* oli kerran pilakuva, jossa ihminen toteaa yleisesti jumalalle tehneensä tekoälyn, "kuvan itsestään". Jumalalla on esitettävänä vain yksi kysymys: "Osaako se tehdä syntiä?" Kun se ei osaa, ei se kelpaa Jumalalle. "Pidä tunkkisi", tuhahtaa

Jumala ihmiselle. Tämä ei liene varsinaisesti teologinen näkökulma tekoälyyn, mutta jotain se vihjaa. Kirkolle on tärkeää syntyä. Ilman sitä ei kirkkoa olisi.

Kirkko on joutunut antamaan periksi teknologian ja tiedon kehittymiselle, mutta sen edustamalle sanomalle kehitys jättää aina vain vähemmän tilaa. Ehkä tuo pilakuva ilmaisee myös pelkoa tällaisesta kehityksestä.

Nyt tekoäly on vielä aluillaan. Se ei tee maailmaan vaikuttavia päätöksiä, kuten vaikka sodasta ja rauhasta. Mutta mikään jumala ei milloinkaan ole estänyt mitään sota, eikä taannut rauhaa missään. Päinvastoin. Jumalien ja uskontojen oikeutuksella on käyty lukuisia sotia ja sorrettu ihmisiä. Jumalat ovat tavallaan ensimmäisiä ihmiskunnan tekoälylanseerauksia. Yhtä älyttömiä ja itse mitään tekemättömiä kuin tekoäly vielä nyt. Jumalien teot ovat niihin uskovien aivoituksissa. Jossain evoluution vaiheessa ihminen alkoi ymmärtää hyvän ja pahan eron. Uskonnot ja tavallaan sodatkin ovat seurausta siitä. Ihminen keksi moraalilin ja sodan.

Jos tekoäly aikanaan kehittyi itsenäiseksi toimijaksi, alkaisiko se sotia?

Tuskin. Miksi se niin tekisi? Ihmislajin historia on täynnä irrationaalisuutta, sotia, sortoa ja tarkoituksellista tuhoa. Sodat syntyvät inhimillisistä tunteista. Tulisiko tekoäly toimimaan irrati-onaalisesti? Tuskin. Ihminen evoluution mukana älykkääksi kehittyneenä kyllä on merkittävästi osannut toimia irrati-onaalisesti saaden aikaan valtaisa tuhoa.

Ihminen kykenisi varmasti luomaan tekoälyllä täysin uuden uskonnonkin dogmeineen, mutta loisiko itsenäiseksi kehittynyt tekoäly itselleen oman uskonnon? Sopii epäillä. Uskonnoilla ja sodilla on perin inhimillisiin tunteisiin perustuvat motiivit, jotka eivät todennäköisesti tulisi olemaan minkään tekoälyn ominaisuuksia.

Tekoäly on tullut jäädäkseen aivan kuten kaikki tekniset innovaatiot. Mutta kuten tekniset innovaatiot, ne tulevat muuntumaan. Höyrykoneen syrjäytti polttomoottorit, jotka muut uudet tekniikat aikanaan syrjäyttävät. Vielä aikoihin tekoäly ei korvaa ihmistä saati syrjäyttäisi tämän.

Ja lopuksi: tämän jutun kirjoittamisessa ei käytetty ChatGPT:tä.

VALTIOPÄIVIEN AVAJAISISSA ASKEL YHDENVERTAISUUDEN SUUNTAAN

Uuden eduskunnan valtiopäivien avajaispäivänä 13.4. oli samaan aikaan ekumeenisen jumalanpalveluksen kanssa klo 12.00 uskonnollisesti tunnustukseton *Sivistyksen ja demokratian juhla*. Sen järjesti ensimmäistä kertaa eduskunnan *tunnustuksettomien juhlamenojen ryhmä*, joka oli muodostettu kansliatoimikunnan juhlamenojen uudistamispäätöksen pohjalta.

Noin 40 kansanedustajaa osallistui tähän valtiovarainvaliokunnan juhlassa salissa pidettävään tilaisuuteen, mukana myös varapuhemies **Tarja Filatov** ja sosiaali- ja terveysministeri **Hanna Sarkkinen**. Juhlissa puhuivat professori **Laura Kolbe** ja ex-kansanedustaja, tohtori **Erkki Tuomioja**. Avaajana toimi eduskunnan kirjaston johtaja **Antti Virrankoski**. Musiikkia esitti **Maija Kauhanen**.

Kutsuvieraina juhlassa olivat Huma-

nistiliiton **Irma Peiponen** ja Vapaa-ajattelijain liiton **Esa Ylikoski**, jotka olivat järjestäneen vuosina 2017-2020, ennen koronasulkua kansanedustajille ja muulle eduskunnan väelle tunnustuksettomia tilaisuuksia ennen valtiopäivien avajaisia.

Alla kronikka tunnustuksettomista tilaisuuksista sekä otteita Laura Kolben ja Erkki Tuomiojan puheista.

Esa Ylikoski

Kuvassa tilaisuudessa puhuneet Laura Kolbe ja Erkki Tuomioja. Oikealla eduskunnan varapuhemies Tarja Filatov.

TUNNUSTUKSETON TILAISUUS ENNEN VALTIOPÄIVIEN AVAJAISIA – LYHYT KRONIKKA

ESA YLIKOSKI

tsenäisyyden juhluvuoden 2017 lähestyessä Vapaa-ajattelijain liiton ja Suomen Humanistiliiton piirissä kypsä ajatus tunnustuksettomasta tilaisuudesta ennen valtiopäivien ava-

jaisia, samaan aikaan ekumeenisen avajaisjumalanpalveluksen kanssa.

Esimerkki löytyi yhtäältä peruskouluista ja toisaalta Helsingin yliopistosta, missä ensin tiedekuntien promotioihin ja myös lukuvuoden avajaisiin oli perinteisen jumalanpalveluksen rinnalle tullut ei-uskonnollinen

vaihtoehto, tunnustukseton tilaisuus.

Niinpä ensimmäinen tilaisuus järjestettiin helmikuussa 2017. Paikaksi valikoitui Musiikkitalon terassilämpö, jolle isot lasiseinät ja näkymä kansallistorille antoivat juhlallisuutta.

Ensimmäisen tilaisuuden puhujina olivat kirjailija **Sirpa Kähkönen** sekä

nytemmin akateemikon arvon saanut professori **Ilkka Niiniluoto**, jonka ollessa kanslerina yliopisto aloitti tunnustuksettomat tilaisuudet. Eduskunnan johto päätti olla tiedottomana tilaisuudesta.

Vuonna 2018 tilaisuus oli samassa paikassa. Musiikkiesityksen instrumentit vaihtuivat huilusta ja sellosta flyygeeliin, jota soitti ex-kansanedustaja **Claes Andersson**. Puhujina olivat uskontotieteen professori **Tuula Sakaraho** sekä tietokirjailija **Anto Leikola**.

Uuden eduskunnan aloittaessa huhtikuussa 2019 Musiikkitalon tilaisuuteen tuli myös uusia kansanedustajia. Puhujina olivat näytelmäkirjailija **Susanna Kuparinen** ja professori **Teivo Teivainen**. Osallistuvien edustajien kesken sovittiin aloitteesta puhemiesneuvostolle tunnustuksettoman, humanistisen tilaisuuden virallistamisesta.

Vuoden 2020 tilaisuuden paikaksi saatiin pikkuparlamentin kansalaisinfon tilat. Järjestäjinä olivat edelleen

Humanistiliitto ja Vapaa-ajattelijat. Kansanedustajien aloitteen käsittelyyn oli puhemiesneuvosto nimittänyt avajaistoimikunnan, jonka työ jatkui. Juhlapuhujina olivat elokuvaohjaaja **Selma Vilhunen** ja dekaani **Jussi Pakkasvirta**. Musiikki-instrumentti vaihtui kitarasta kanteleeseen.

Eduskunnan kansliatoimikunta hyväksyi myöhemmin vuonna 2020 avajaistoimikunnan esityksen, jonka mukaan tunnustukseton tilaisuus voidaan järjestää eduskunnan tiloissa, mikäli kansanedustajien tunnustuksettomien juhlamenojen kerho sitä toivoo. Korona- eli covid-19-pandemia esti kuitenkin vuoden 2021 ja 2022 avajaisiin liittyvän tunnustuksettoman tilaisuuden järjestämisen.

Keväällä 2023, koronahorroksen jälkeen, kansanedustajien tunnustuksettomien juhlamenojen kerho järjestäytyi uudelleen. Niinpä huhtikuussa 2023 eduskunnan juhlayksityksessä

pidettiin uusi tunnustukseton tilaisuus, *Sivistyksen ja demokratian juhla*, joka yhdenvertaisuuden ja uskonnonvapauden pohjalta luo uuden vaiheen eduskunnan historiaan.

Entä jatkossa?

Vielä on kuitenkin tarpeen ottaa yksi askel, jotta yhdenvertaisuus uskonnosta tai vakaumuksesta riippumatta toteutuu eduskunnassa tältä osin. Sivistyksen ja demokratian juhlan tulisi olla valtiopäivien avajaisten virallisessa ohjelmassa samalla tavalla kuin ekumeeninen avajaisjumalanpalveluskin on. Vielä parempi ratkaisu julkisen vallan neutraalisuuden kannalta on, että uskonnollinen tilaisuus ja tunnustukseton tilaisuus eivät kumpikaan ole osa valtiopäivien avajaisjuhlallisuuksien virallista ohjelmaa.

Laura Kolbe sivistyksen ja demokratian juhlassa: TIETOA, TAITOA JA TAPOJA OLLA IHMISIKSI

V arhainen kansallinen kehystymuksemme on kietoutunut opintiehen liittyvien sivistyksellisten arvojen ympärille. Koulutus oli keino modernisoida yhteiskuntaa. Sivistyksen sykehdyksiä tarvittiin ensin 1800-luvulla ja uudelleen itsenäisyyden aikana, erityisesti kriisien ja sotien jälkeen. Maa lähti tuolloin pitkälle matkalle, vapautumaan köyhyydestä ja yhdistämään vuoden 1918 avaaman kuilun. Se tapahtui opintien avulla ja kaupungistumalla, tuottaen kollektiivista luokkaretkeä.

Suomessa sivistysaatteen vimmalta on viimeisen 150 vuoden aikana polkaistu käyntiin kansanliikkeitä, perustettu puolueita ja yhdistyksiä, organisoitu kouluja, kansansivistystä ja kulttuurilaitoksia. Ei ylhäältäpäin, aatelin ja ”hovin” esimerkillä, kuten vanhoissa kuningaskunnissa, vaan ruohonjuuritasoa raviten, aktiivista kansalaisuutta tuottaen. Sivistys oli samaan aikaan sekä prosessin aikaansaaja että tavoiteltava ideaali. Sivistys modernisoi ihminen toimimaan yhä monimutkaisemmaksi muuttuvassa yhteiskunnassa, sen haasteisiin vastaten. Vanhin kerrostuma liittyi näin

koulutususkoon ja tietoon. Sivistyneellä tulee olla hallussaan sekä tiedollista pääomaa että kykyä käyttää sitä luovasti.

Sivistysidealiin liittyi myös yhteiskunnallisten erojen sääteleminen. Antiikin Kreikan kaupunkivaltioista alkunsa sai yhteisöllisyyttä korostava perinne. Yhteisöajattelun kantaisä Aristoteles korosti, että ihmisen luonteenomaiset ominaisuudet liittyvät järjestykseen ja elämisen vuorovaikutuksessa. Yksilöstä tulee hyvä lajinsa edustaja, kun hän toteuttaa sosiaalista tehtävänsä yhteisössä. Vastapainona on individualistinen linja, jossa korostuu elämä ainutlaatuisena ”minän” muodostamana kokonaisuutena. Hyvä aristoteelinen elämä muodostuu yksilöllisten halujen ja mieltymysten toteutumisena, mutta osana yhteisöä. Siihen kuuluu ihmisten kesken tapahtuva eettinen, moraalinen ja tietopohjainen uudelleenarviointi.

Sivistys on myös arvo, ihmisyyden mitta. Se on henkinen tila, tietojen, kykyjen ja kulttuurisen osaamisen yhdistelmä. Sivistys ei ole pelkkää tapakulttuuria (!), vaan syvällisesti elämäntapana ja olemiseen vaikuttava asia. ”Sivistys on sitä, mitä jää jäljelle,

kun kaikki muu on riisuttu pois”, päätti rehtori Ilkka Niiniluoto luontevasti ensimmäisen avajaispuheensa Helsingin yliopistossa. Puhumme kansanomaisesti sydämen sivistyksestä, joka ei edellytä koulutusta tai sosiaalista pääomaa.

Tieto ja sivistys ovat historiallisia käsitteitä. Puhuessamme niistä kannamme mukamme länsimaista kulttuurista Aristoteleen hyvän elämän filosofiaa alkaen. Pelkkä kulttuurinen menneisyydenhallinta ei riitä. Kysymys sivistyksen jatkuvuudesta on mitä suurimmassa määrin pedagoginen. Keskustelu sivistyksestä edellyttää meiltä näkemystä myös tulevaisuuden suunnasta. Joudumme vastaamaan kysymykseen: minkälaisia kansalaisia me haluamme kasvattaa tulevaisuutta varten?

Kun aikamme on suorituskeskeinen, ei tilaa ole jäänyt ihmisen moraalisien, henkisten ja retoristen ominaisuuksien painottamiselle tai arvokeskustelulle - puhumattakaan, että niitä erityisesti opetettaisiin tai harjoitettaisiin koulussa, yliopistoissa ja korkeakouluissa. Kansainvälistyvässä maailmassa tarvitaan tietoa ja taitoa sekä tapoja olla ihmisiksi. Vastuulli-

seksi aikuiseksi ei opita pännäämälä vaan tekemällä, mieluiten yhdessä muiden kanssa. Siihen on nuoriamme kannustettava.

Kun olemme tänään kokoontuneena tunnustuksettomassa juhlassa valtiopäivien avajaisten kunniaksi, sopii ehkä kysyä: onko sivistysuskosta

uskontojen korvaajaksi? Monet toivovat tässä ristiriitojen, valeutisten ja polarisaation repimässä yhteiskunnassa, että sivistyksestä tulisi pelastaja, tai ainakin, että sivistys käsitteenä kokisi kunnianpalautuksen. Yhdysvaltalainen filosofi Martha Nussbaum asettui jokunen vuosi sitten puolustamaan

humanistista sivistystä yhteiskunnallisessa vaikutustyössä: tieteet ja taiteet tuottavat faktoja ja tulkintaa. Sen lisäksi tarvitaan kriittistä ajattelua, yhteisöllisyystaitoja sekä empatiakykyä. Ne ovat elintärkeitä toimivan demokraattisen kulttuurin ylläpitämiseksi.

Joten vastaan: sivistys ideaalina on ikiliikkuja, jonka pysäyttäminen on osoittautunut sangen hankalaksi. Sivistys on mainettaan monitahoisempi kehikko, jonka ytimessä on ollut ihanne tiedollisen, eettisen ja poliittisen arvostelukyvyyn tasapainosta sekä näkemys ihmisestä itseään kehittävänä yhteisönsä jäsenenä. Siksi sivistyksen uudelleenarviointi on yhä vain tähdellistä. Ilman sivistyskertomuksen jatkuvaa päivittämistä emme pysty vastaamaan aikamme keskeisiin haasteisiin. Ne liittyvät yhä, kuten historiassakin, modernisaatioon, yhteiskunnallisten kriisien, vastakkainasettelun ja eriarvoisuuden tuottamien haasteiden ratkaisemiseen. Siksi demokratiassakin tarvitsemme sivistystä, myös sydämen sivistystä.

Laura Kolbe

Ex-kansanedustaja Erkki Tuomioja: TIETEEN JA TIEDON VÄHEKSYNNÄLLE EI SIJAA

Eduskunnan tunnustukseton vaihtoehto valtiopäivien avajaisjumalanpalvelukselle on vihdoin saanut virallisen aseman, ja sain kunnian olla puhumassa tässä tilaisuudessa.

Ihmiskunta elää nyt sellaista aikaa, jolloin usko siihen, että huominen olisi väistämättä eilistä parempi on horjunut. Maailmanlopun ennustajia on kautta aikain riittänyt kaikissa yhteiskunnissa ja kaikissa tilanteissa. Siinä, missä heidän ennustuksensa ovat aiemmin perustuneet erilaisiin jumalallisiin näkyihin ja uskonnollisiin ilmoituksiin, voidaan tänään esittää puhtaasti tutkittuun tietoon perustuvia tulevaisuudenskenaarioita siitä, miten ihmiskunta voi päätyä inhimillisen elämän jatkuvuutta uhkaaviin tilanteisiin.

Ihmiskunnalla on kolme suurta eksistentiaalista uhkaa, jotka voivat asettaa inhimillisen elämän mahdollisuudet vaakalaudalle. Nämä ovat

ydinaseet ja muut joukkotuhoaseet, ilmastonmuutos ja luontokato.

Yhteistä näille on se, että ne eivät ole minkään jumalallisen väliintulon seurauksia, vaan ihmisen itsensä luomia. Siten niiden muodostaman uhan torjuminen, on myös ihmisen itsensä käsissä – ainakin jos kykenemme ajoissa uhat tiedostamaan ja toimimaan niiden purkamiseksi.

On kuitenkin avoimesti tunnistettava ja tunnustettava se, että vaikka ymmärrämme jo hyvin, miten katastrofaalisia seurauksia ilmastonmuutoksen eteneminen voi merkitä ja tiedämme myös, mitä sen pysäyttämiseksi tulee tehdä, emme ole vielä lähelläkään varmuutta siitä, että tässä myös onnistuisimme.

Vielä suuremman epävarmuuden edessä olemme luontokadon suhteen.

Mutta toivottomuuteen ei tarvitse eikä pidä vaipua. Meillä kaikilla on jonkinlainen käsitys siitä, mikä on mahdollista ja tarpeen tehdä ja halu

toimia sen näkemyksen puolesta. Käsitksemme siitä, miten ja missä järjestyksessä asioihin haluamme ja voimme vaikuttaa, eroavat luonnollisesti toisistaan, mutta se ei ole ongelma. Ongelma demokratiassa olisi päinvastoin se, jos meillä ei olisi mahdollisuutta avoimesti tuoda esiin erilaisia näkemyksiä ja käydä niistä avointa keskustelua.

Arvomme sen suhteen mitä pidämme tärkeänä ja mitä vähemmän tärkeänä voivat myös poiketa ja johtaa erilaisiin politiikkavalintoihin. Tässäkin suhteessa erilaisuus on avoimesti kohdattava ja hyväksyttävä.

Silloinkin, kun arvopohjamme eroavat, voimme kuitenkin kaikilta poliitikkain osallistuvilta edellyttää tosiasioiden kunnioittamista ja sitoutumista siihen, että niitä tulee arvioida tieteelliseen menetelmään pitäytyen. Se ei tarkoita sokeaa tieteisuskoa, sillä tiedämme myös sen, että tieteen arviotkin voivat lisääntyvän tiedon ja uuden tutkimuksen valossa muuttua.

On tervettä olla myös nöyrä tietojemme rajallisuuden edessä, mutta se ei voi tarkoittaa pienimmäskään määrin tilan antamista ei vain tiedon- vaan myös järjenvastaisille salaliittoteorioille, joita tieteen ja tiedon kyseenalaistaminen ruokkivat.

Erilaisuuden ei tule antaa muodostua esteeksi erilaisia jakolinjoja ylittävälle yhteisymmärryksen hakemiselle ja yhteistyölle sen toteuttamisessa. Se tarkoittaa pikemminkin velvoitetta kuunnella ja ymmärtää erilaisuutta, koska vain siten on mahdollista edetä erilaisia jakolinjoja ylittävään yhteistyöhön.

Ihmisillä on monia erilaisia, osin päällekkäisiä ja osin vastakkaisia identiteettejä, joiden ympärille muodostetussa omassa kuplassa yhä useampi elää. Some-aikana ei tällaiseen jengimuodostumiseen tarvita edes fyysisiä kasvokkaisia kontakteja.

Tämän kehityksen yksi seuraus on ollut yhteisöllisyyden heikentyminen. Mitä pienempään ryhmään ihmiset samastuvat, sitä suuremmaksi kasvaa etäisyys muihin ryhmiin. Omassa kuplassa eläminen ja sen mukaisesti valikoidun informaation vastaanottaminen ei rohkaise erilaisten näkökantojen kuunteluun ja erilaisuuden hyväksymiseen.

Nimike *some* on kuitenkin äärimmäisen harhaanjohtava mediale, joka tähän rohkaisevien algoritmien avulla suorastaan ruokkii epäsosiaalista käyttäytymistä ja yllyttää siihen. Viranomaiset osaavat jotenkuten puuttua printtimediassa tapahtuviin laittomuuksiin, mutta ovat tosiasiaa täysin antautuneet somen edessä.

Toivon että uusi eduskunta tiedostaa sivistyksen rappeutumisen vaarat ja on valmis puuttumaan siihen johtavaan kehitykseen. Kaikkien kansanedustajien olisi osallistuttava ja kannettava vastuunsa sivistyksen puolustuksesta, joka alkaa siitä, miten edustajat itse tässä talossa ja sen ulkopuolella toimivat ja esiintyvät.

Erkki Tuomioja

HARVA NUORI TUNTEE KUULUVANSA USKONNOLLISEEN YHTEISÖÖN

Nuorisobarometrissä 2022 kysyttiin 15-29-vuotiailta miten kiinteästi he tuntevat kuuluvansa erilaisiin yhteisöihin (sivu 64). Asteikko oli 0-5 ja tuloksista julkaistiin keskiarvot. Kaikkiaan pienimmät pisteet, 1,28, sai uskonnollinen yhteisö. Vertailuksi yhdistys sai luvun 1,66 ja nettiyhteisö peräti 3,42.

Iän kasvaessa yhteenkuuluvuus väheni puoleen, eli mahdollisesti rippikoulusta saatu vähäinenkin tunne seurakunnasta omana porukkana haihtui. Toinen tulkinta olisi uusien 15-19-vuotiaiden sukupolvien olevan aiempia uskonnollisempia, mutta se on ristiriidassa muun kehityksen kanssa.

Maalla uskonnollisiin yhteisöihin kuulumisen tunne oli suurempaa, kaupungeissa pienempää ja pääkaupunkiseudulla kaikkein vähäisintä. Tytöt/naiset kokivat hiukan enemmän kuuluvansa seurakuntaan tai vastaavaan kuin pojat/miehet. Nämä luvut noudattavat samaa kaavaa kuin esimerkiksi tilastot valtiokirkkojen jäsenyyksistä.

Jori Mäntyselä

MUUTOKSIA VUODESTA 2004 VUOTEEN 2022

Seurakuntaan tai uskonnolliseen yhteisöön kuulumista on kysytty Nuorisobarometrissä muutaman vuoden välein vuodesta 2004 vuoteen 2022 (2022 Taulukko 22, sivu 68). Erittäin kiinteästi tai melko kiinteästi niihin kuuluvien osuus yhteensä on 18 vuodessa laskenut vain lievästi, 17 prosentista 15 prosenttiin. Sen sijaan ”erittäin löyhästi tai ei ollenkaan” seurakuntaan jne. kuulumisestaan vastanneiden osuus on noussut huomattavasti 35 prosentista 62 prosenttiin, samalla kun ”melko löyhästi”-vastaukset vähentyivät. Kun ynnätään melko löyhästi, erittäin löyhästi tai ei ollenkaan seurakuntaan kuuluvat, nousua vuosina 2004-2022 on 63 prosentista 72 prosenttiin.

”Ei kiinteästi eikä löyhästi” vastanneiden osuus on pudonnut 19 prosentista 8 prosenttiin, mutta ”en osaa sanoa”-vastaa- jien määrä on noussut 1 prosentista 5 prosenttiin. Epätietoisten osuus on siten laskenut 20 prosentista 13 prosenttiin.

Nuorisobarometri 2022 ei kuitenkaan antanut jatkoa vuosien 2010, 2014 ja 2018 barometrin kysymykseen Nuorten sijoittuminen uskonnollinen-ei uskonnollinen-ulottuvuudelle (%). (2018 Kuvio 42. Sivun 93.) Vuoden 2018 barometrissä ei-uskonnollinen oli huomattavasti uskonnollista suosittu vaihtoehto. Toivottavasti kysymys toistetaan vuoden 2023 barometrissä.

Kaikki Nuorisobarometrit löytyvät netistä.

Esa Ylikoski

Stand up -koomikko likka Kivi: YMMÄRRÄN MIKSI NASARETIN ARTESAANI EI OLE TULLUT TAKAISIN

likka Kivi, 37, on ollut kiihkeä kristitty, täyttynyt pyhällä hengellä ja luopunut uskosta. "Irtaantuminen oli samanlainen prosessi kuin jalkapohjaan koteloituneen lasinsirpaleen puskeminen ihosta läpi."

RISTO K. JÄRVINEN

Mitä kuuluu sinne pohjoiseen Ouluun?

Hyvää! Pandemian alkuvuosien jälkeen olen päässyt takaisin keikoille ja retkeilen joka toinen päivä lintujen perässä Liminganlahdella, joten mikäs tässä.

Mitä on työn alla?

Juuri nyt kirjoitan paljon uutta materiaalia esitettäväksi kesän ja syksyn keikoille. On mukava keskittyä kirjoittamiseen pitkään jatkuneen sivuprojektin jälkeen. Tuotantoyhtiömme kautta viritellään kesän kiertuetta ja Oulun tulevia stand up -festareita. Työn alla on myös kauhunovellikokoelma ja tulevan sooloesityksen hahmottelua.

Miksi stand up -komiikka?

Osin siksi, että se on tosi kivaa – tykkään puhumisesta ja hyväntuulisista, yhdessä viihtyvistä ihmisistä. Osin siksi, että olen laiska, enkä tykkää tehdä liikaa töitä, 25 minuuttia illassa on aika lailla sopiva määrä.

Mitä harrastat?

Lintujen tarkkailua kaikkein eniten, se on hyvää vastapainoa keikkaelämälle. Plus että linnut ovat dinosauruksia ja dinosaurukset ovat hienoja. Muutoin räplään kitaraa tai retrokonsolin ohjaimia.

Missä olet hyvä/huono?

Olen ilmeisesti hyvä kirjoittamaan, koska saan elätetyksi itseni sillä. Huono

olen "ottamaan nyt vaan iisisti", aina on jotain puuhaa kehissä.

Uskotko jumalaan?

Olin aika kiihkeäkin kristitty vielä noin 25-vuotiaaksi asti, ihan ylösnousemus-uskoa myöten mentiin ja identiteettiä sen ympärille rakennettiin. Sitten se alkoi jäädä pois, kun lähestyin 30 ikävuotta ja nykyään katson olevani agnostikko.

Mitä sanoisit Jeesukselle, jos hän kävelisi Rotuaarilla vastaan?

Jeesus on kiinnostava ja inspiroiva hahmo, aikansa liberaali kapinallinen, joka inhosi tekopyhyyttä. Sanoisin hänelle, että ymmärrän, miksi et ole tullut takaisin. Jenkkien nykykristityt todennäköisesti uudelleenristiinnaulitsivat tuollaisen Lähi-Idän anarkistihopin hetkessä.

Oletko kokenut yliluonnollisia ilmiöitä?

Useitakin. Nuorempana esimerkiksi pyhällä hengellä täyttymisen, joka oli todella vahva kokemus. Nykyiselläänkin saan usein ns. numeerisia kokemuksia eli aistimuksia jostain pyhästä tai itseäni suuremmasta, mutta en pidä niitä yliluonnollisina. Minusta on ihan loogista, että on olemassa kokemuksia ja tunteita, jotka pakenevat arkista kieltämme ja tieteellisen hierarkkista maailmaa. En yritä etsiä niille nimilappuja tai selityksiä, annan niiden vain tulla ja mennä. Mielessä nyt seilaa niin paljon kaikkea kummallista, että olkoon vain, kyllä ne tuonne sekaan mahtuvat.

Mitä on suhteesi uskontoihin nyt?

Vaihteleva. Kaikenlainen vallan väärinkäyttö ja politiikan tekeminen uskonto edellä on hönööä hommaa, mutta samalla kannatan laajaa uskonnonvapautta. Ei minua niinkään kiinnosta se, mihin ihminen uskoo, vaan se, mitä hän sanoo ja tekee. Nasaretin artesaani on tämänkin jo pointannut, että hedelmistään puu tunnetaan. Itse tuskin enää uskovaiseksi päädyn, mutta toisaalta olen huomannut itsessäni selvää henkisyiden lisääntymistä viime vuosien aikana.

Onko uskonnoista mitään hyötyä? Mikä on pahin haitta?

Uskonnot ovat osalle ihmisistä mainioita keinoja löytää yhteisöllisyyttä, maailmanselityksiä ja voimaa arkeen. Tunnen monta tasapainoista ja hyvinvoivaa uskovaista ihmistä ja olen onnellinen heidän puolestaan, vaikka en itse ajattele samalla tavoin. Pahin haitta on haavoittuvien ihmisten manipulointi ja hyväksikäyttö. Uskonnollisiin yhteisöihin tulee usein hyvin hukassa olevia ihmisiä ja heitä voidaan kohdella todella kaltoin. Myös liberaalin ja progressiivisen yhteiskunnan jarruttaminen uskonnollisella politiikalla aiheuttaa paljon täysin turhaa kärsimystä.

Pitäkö ev.lut. kirkon valtionkirkollisesta asemasta luopua?

Todennäköisesti ei. Byrokraattisen kivi- ja verorahoilla kustannettu uskonto on uskovalle kaikkein turvallisin ja demokraattisin, koska valtionkirkkoa valvotaan tarkasti, sen työntekijöiltä edellytetään koulutusta ja sinne jopa valitaan jäseniä seurakuntavaaleissa.

Miksi uskovaisilla ei ole huumorintajua? Vai onko?

On! Vasta edesmennyt isoisäni oli vahvasti uskonnollinen mies, mutta myös loputon hupiukko, jolta olen oppinut

huumorista paljon. Fundamentalisteilla ei sen sijaan ole huumorintajua ja **Jaakko Heinimäki** onkin sujuvasti määritellyt fundamentalistisen uskon juuri sen kautta, että fundamentalistinen usko ei kestä huumoria ollenkaan.

Onko sinulla uskoon liittyviä stand up -juttuja? Kerro yksi.

Ennen niitä oli paljonkin, kun irtauduin omasta uskonnollisuudestani, nykyään vähemmän. Nyt tosin olen työstänyt uutta juttua, jossa käsittelemme sitä, että en oikein jaksa vastustaa islamia sen enempää kuin Tampereen Tapparaa, koska keskimääräinen muslimi ja keskimääräinen Tappara-fani hankaloittavat elämäni tasan yhtä paljon – eli eivät yhtään mitenkään.

Uskaltaisitko kertoa vitsiä Mohammedista?

Siis meidän entisen lähikaupan myyjästä Mohammedista vai profeetasta? Taisin itse asiassa juuri tehdä vitsin aiheesta!

Olet ryhtynyt feministiksi ja jättänyt sekä rasmin että uskon. Kuinka kaikki tapahtui?

Kääntymisen tapahtuu paljon vähemmän dramaattisesti kuin luullaan.

KUKA?

Ikka Kivi on työskennellyt päätoimisena stand up -koomikkona vuodesta 2012 lähtien. Valtakunnalliseen julkisuuteen hän nousi vuonna 2014 voittettuaan Yle TV2:n *Naurun tasapaino* -kilpailun. Myöhemmin hän on käsitellyt muun muassa *Noin viikon uutiset* ja *Yle Leaks* -satiiriohjelmaa.

Kivi tunnetaan myös provokatiivisena yhteiskunnallisena keskustelijana ja feministinä. Vuonna 2017 hän jäi pois *Vuosisadan suomalainen* stand up -kiertueelta, koska mukana ei ollut yhtään naista. Asiasta nousseen kohun myötä mukaan tuli neljä naiskoomikkoo ja yksi muunsukupuolinen, jonka jälkeen myös Kivi liittyi jälleen kiertueelle.

Vuonna 2018 Kivi julkaisi elämäntapaoppaita parodioivan kirjan *Menisit ennemmin terapiaan*. Keväällä 2019 hän aloitti *Helsingin Sanomien* kolumnistina. Saman vuoden syyskuussa hän lopetti pestin protestiksi sille, että lehti julkaisi Kiinan hallituksen propagandamainoksen etusivullaan.

Lähde: Wikipedia

Ei siinä ollut mitään isoa käännettä, enemmänkin se on samanlainen prosessi kuin jalkapohjaan koteloituneen lasinsirpaleen puskeminen ihosta läpi. Yhtenä päivänä vain hoksaa sen olevan poissa. Minä kiinnostuin parikymppisenä syvästi luonnontieteistä, erityisesti tähtitieteestä. Ja mitä enemmän siitä oppi, sitä huonommin uusi tieto mahtui vanhan uskonnollisen maailmankuvan kehyksiin. Lopulta kehykset oli pakko heittää pois, kun ne kävivät liian ahtaiksi.

Sinua on haukuttu suvakiksi. Oletko sellainen?

Niin, suvakki. Nykyaikahan on siitä kummallinen, että jos haluaa suhtautua ihmisiin yksilöinä ja ajaa heille tasavertaisia vapauksia ja oikeuksia, sille pitää keksiä jokin ikävä haukkumanimi. Koska onhan se nyt tosi epäilyttävää, että haluaa muille hyvää.

Oletko provokatiivinen yhteiskunnallinen keskustelija luonnostaan?

Internetin alkuhämaristä asti olen tykännyt kirjoittaa nettiin yhteiskunnallisesti ja vähän ärsyttäen. Nyt ero on siinä, että teksteilläni on paljon enemmän yleisöä.

Oletko ilkeä ihminen?

Vain sen verran ilkeyttä koomikolla pitää olla, että sietää sitä, että omista sanomisista voi joku pahastua, eikä anna sen pysäyttää itseään. Muuten jutut jäävät kädenlämpimän pliiisuiksi.

Onko Vapaa-ajattelijain liitto tuttu?

Eipä varsinaisesti, mutta ei se ole teidän syynne. Tässä maassa on enemmän yhdistyksiä kuin luonnontilaisia metsiä.

Terveisiä vapaa-ajattelijoille?

Teillä on paljon tehtävää! Nykyään vapaa-ajatteluksi kutsutaan sitäkin, kun vastustaa tieteen valtavirtaa ja imuroi netistä päähänsä kaiken mahdollisen roskatiedon. Vastuulliseen vapaa-ajatteluun kuuluu myös disinformaation kaninkolojen tukkiminen, jotta jengi ei tipahtele niihin.

Lempiateistisi?

Carl Sagan. Erityisesti oman uskonnollisen irtautumisen aikana *Kolmannen asteen yhteys* oli tärkeä kirja, koska se tietoisesti rakentaa siltaa tieteellisen ja uskonnollisen maailmankuvan välille. Sitä pitkin kulkien oli helpompi vaihtaa puolta. Aiemmin mainitsemani numeerinen kokemus on peräisin juuri Saganin kirjasta.

Mikä on elämässä tärkeää?

Elämän suojele ja luova itseilmaisu.

Mikä on elämän tarkoitus?

Tulla mahdollisimman hyväksi edellämainituissa. Ja pelata Nintendoa siinä välissä.

Olet myös toiminut toimittajana. Onko printtilehtien aika ohi?

Kaikkeaa muuta, sellaiseenhan (eli *Pelit*-lehteen) minäkin edelleen lehtiavustajan hommia teen. Paperilehden käyttöliittymä on niin hyvä, että tuskin kokonaan mihinkään häviää.

Miten vaparit voisivat ottaa somen haltuun?

Nopeasti omaksuttavalla, visuaalisuutta korostavalla ja persoonallisella materiaalilla.

Mitä mieltä olit näistä kysymyksistä?

Olen erittäin iloinen siitä, että yksi haastattelu meni ilman ”uskaltaako mistään nykyään enää vitsailla” -kysymystä. Kiitos.

TEKSTI JA KUVA: YKI RÄIKKÄLÄ

Satuin kuulemaan Radio Deistä pitkästä aikaa *Pro Fiden* esittämän laulun *Ristin luona*. Sanat **Erkki Lemisen**. Sanoitus on tuttua hengellistä paa-tosta arvattavine ja vaivaannuttavine ilmaisuineen kuten ”Ristin luona ainoastaan synnin turmelusta vastaan voitto saatu on”. Hengellinen iskelmä ei juuri eroa maallisesta iskelmästä puuduttavan arvattavine ja kliseisine sanoituksineen. Tai euroviisuista yhtä puuduttavan arvattavine sanoituksineen ja kliseisine esiintymisineen.

Yksi erityinen lause tässä laulussa kyllä on varsin kylmävä: ”Ristin luona ainoastaan / Isä armahtavi lastaan, / rauhan julistaa, rauhan julistaa”. Eli siis teloitustavalliseen luona jumala armahtaa luotuaan. (”Isä” tässä tarkoittaa tietysti jumalaa.) Armahtaa? Miltä? Tietysti helvetiltä. Tai ”kadotukselta”. Sitähän se kaikki sanoma pelastuksesta on. Ja kun se tapahtuu ristin luona, sen teloitustavalliseen, on selvää, että teloitus ristille naulaamalla on Jumalan itsensä suunnittelema ja sertifioima toimenpide. Ilman teloitusta ei armoa!

Muuten, tiesittekö, että Joosef, Jeesuksen ”isäpuoli” teloitettiin ristillä myös? Hän meni onnettomasti etsi-

mään naapuriaan, joka oli mennyt sisiksi roomalaisia vastaan ja joutui muiden galilealaisten kapinallisten kanssa pidätetyksi ja ristipuuhun naulatuksi. Näin **José Saramago** kirjoittaa kirjassaan *Jeesuksen kristuksen evankeliumi*. Niiden ristien juurilla ei ollut eikä nähty armahtajia.

Muutamassa Yhdysvaltojen osavaltioissa on ollut ongelma. Teloitukseen käytettäviä kemikaaleja on nyt vaikea saada. Valmistajat eivät enää oikein mielellään brändää itseään teloitusmyrkkijä valmistamalla ja myymällä. Niinpä näissä osavaltioissa onkin säädetty laki, joka sallii teloitukset ampumalla. Yksinkertaista! Ongelma ja sen ratkaisu! Teloitus ampumalla on nyt käytössä Utahissa, Oklahomassa, Mississippissä ja Etelä-Carolinassa. Konservatiivisessa Idahossa senaatti äänesti 20.3. kivääriosasteloituksen sallimisen puolesta.

Teloitus on siis useissa USA:n osavaltioissa laillinen toimenpide, jolla päätetään rikollisten onneton elämä. Myrkkypistoksiin siirryttiin, kun sähkötuoli alkoi tuntua jo hieman brutaalilta instrumentilta. Ja koska yhdysvaltalaiset mielellään edustavat sivistystä, ei edes hengenottamisen pidä olla brutaalia. Teloitus ampumalla oli sekin vähän brutaali ja epäsiivystynyt tapa tappaa kansalaisia, joten rauhallisen ja seesteisen tapa tappaa myrkyllä-

oli oikein mainio ratkaisu. Mutta saatavuusongelma syntyi, ja ongelma oli ratkaistava tavalla tai toisella. Niinpä on päädytty ampumiseen, vaikka se onkin varsin äänekkästä ja sotkuista.

Ihmisoikeusjärjestö *ACLU*:n Idahon siipi on kauhistellut tätä lakia. ”Ampuminen on erityisen julmaa”. Näinhän se on. Kyllä teloituksenkin täytyy tapahtua ihmisoikeuksia kunnioittaen. Ei pidä teloitettavan tuntevan kipua ja tuskaa.

USA:n ns. raamattuvyöhykkeellä ja evankelikaalien keskuudessa kuolemantuomiolla on kuitenkin erityisen suuri kannatus. Ei olisi juurikaan kummallista, jos siellä joidenkin mielestä ristiteloitus olisi oikein sopiva keino. Se olisi varmaan Jumalallekin otollista, kun poikansakin näin hengiltä otettiin.

Mutta sitten voi taas miettiä, miksi Jumala sallii teloitukset? Miksi hän teloitutti oman poikansa? Selitykseksi ei kelpaa jo kuluneet fraasit ”pelastussuunnitelma” tai ”syntien lunastus”. On nimittäin niin, että kaikkivaltiaan ja kaikkietävän ei tarvitse tehdä mitään suunnitelmia, eikä mitään komervenkkejä. Jos olento, joka on luonut kaiken universumissa ja itse universuminkin, ei kykene tekemään halua-miaan juttuja pienten ihmisten parissa muuten kuin dramaattisen näytöksen järjestämällä, niin mikä kaikkivaltias tämä sitten on?

Uusi megatrendi: LASTEN SUKUELINTEN SILPOMATTOMUUS?

TIINA VILPONEN

Lapsiin kohdistuva kuritusväkivalta on perustellusti ollut Suomessa kiellettyä jo vuosikymmeniä. Onkin yleisen oikeustajun vastaista, että vielä 2000-luvulla päättäjät toistuvasti siivoavat pöydältään mahdollisuuden puuttua penisten silpomiseen. Voisi kysyä, eivätkö kaikkien lasten kehot ole yhtä arvokkaita?

On häpeällistä, että puolustuskyvyttömiä lasten oikeus turvalliseen kasvuun ei toteudu, vaan heidän sukuelimiään yhä silvotaan uskonnon nimissä. Leikkaus on aina riski ja lääketieteellisesti perusteeton ympärileikkaus on tarpeeton riski lapsen hengelle ja terveydelle. Päättäjien tulisi muistaa ja ymmärtää, että uskonnonvapaus ei oikeuta vahingon tuottamiseen, ja että uskonnonvapaus kuuluu ihan jokaiselle lapselle.

Edelleen valitettavan usein silpomisen haittoista kertova mies joutuu kokemaan torjuntaa, vähättelyä ja hiljentämistä myös sosiaali- ja terveysalan ammattilaisilta. Monet silpomisen haittoista kertovat miehet kuvailevat heille tehtyä silpomista osuvasti väkivaltana. He saattavat ilmaista esimerkiksi voimakasta vihaa, katkeruutta ja petetyksi tulemistä. Nämä miehet surevat sitä, mitä heiltä on peruuttamattomasti ja ilman lupaa viety – sitä että heiltä on riistetty tervettä, herkkää ja uusiutumaton kudosta, jonka tehtävä olisi ollut suojata heidän penistään ja tuottaa nautintoa. Tämän ryöstön seurauksia he kantavat kehossaan ja mielessään koko ikänsä.

Johtanut jopa itsemurhiin

Olen yli vuosikymmenen kouluttanut ympärileikkauksen riskeistä, haittoista ja eettisistä ongelmista sekä toiminut terapeutina ja vertaistukiryhmien ohjaajana silvotuille Suomessa ja maailmalla. Olen perehtynyt tutkimuksiin esinahasta ja ympärileikkauksesta sekä tehnyt tiiviisti yhteistyötä lukuisten ammattilaisten, yhdistysten ja muiden aktiivien kanssa. Olen kirjoittanut artikkeleita, luennoin konferensseissa ja konsultoinut viranomaisia aiheesta. Ajattelen olevani varsin hyvin perillä siitä, kuinka tuhoisia seurauksia lasten sukuelinten silpomisella on.

Olen kuitenkin toistuvasti joutunut petty-

mään erityisesti päättäjien älylliseen epärehellisyyteen penisten silpomisen kysymyksissä. Moni ympärileikkattu joutuu kärsimään siksi, ettei häntä ole suojeltu lapsena eikä oteta todesta aikuisena.

Penisten silpomista perustellaan uskonnollisissa yhteyksissä liittymisellä traditioon ja sukuun. Oma kokemukseni silvottujen tulevaisuudesta aikuisina on toisenlainen: yhteyden sijaan elämään on tullut kasvava epäjärjestys. Olen käyttänyt englannin kiellessä termejä *connect* (yhteys) ja *disconnect* (yhteyden katkeaminen) kuvaamaan tätä ilmiötä. Silpomisen aiheuttamat ongelmat mielenterveyteen, seksuaalisuuteen ja ihmisuhteisiin ovat moninaisia.

On yleistä, että oireet ja tilanteet vaikeutuvat iän myötä eivätkä silpomisen kokeneet onnistu löytämään apua tai ymmärrystä tilanteeseensa. Monet tilanteestaan kertovat tuovat esille vaikean suhteen kehoonsa ja ennen kaikkea penikseensä. He ovat kadottaneet itseluottamusta ja tulevaisuudenuskoa, minkä lisäksi suhde vanhempiin ja lapsuuden uskonnolliseen yhteisöön on joko vaikeutunut tai yhteys on katkennut kokonaan.

Ympärileikkaus vaikuttaa myös potentiaaliin ihmisuhteisiin. Lukuisat silvotut ovat kertoneet kokevansa mahdottomaksi osoittaa seksuaalista kiinnostusta toista kohtaan ongelmallisten seksuaalitoimintojen vuoksi. Suhde seksiin on rakentunut jopa pelokkaaksi tai sitä vältellään täysin. Yhteisöissä tiedetään myös heistä, jotka ovat joko nuoruudessa tai aikuisuudessa tehneet itsemurhan – nämä silpomisen kokeneet eivät ole enää kestäneet heille tehtyä ja tehdyn seurauksia.

On selvää, että ympärileikkaus jättää pysyvän jäljen. Meidän tulee pitää ääntä niiden puolesta, jotka eivät itse siihen pysty. Jokaisella lapsella on oikeus kehon koskemattomuuteen ja avoimeen tulevaisuuteen.

Kirjoittaja on TM, seksuaaliterapeutti, kliininen seksologi (NACS) ja auktorisoitu seksologian kouluttaja.

YMPÄRILEIKKAUKSET SAAVAT JATKUA

JORI MÄNTYSALO

Lähes samaan aikaan valmistuivat mietintö ns. ympärileikkauksista ja eduskunnan päätös rituaaliteurastuksista. Molemmat olisivat varmasti tuottaneet enemmänkin julkista keskustelua, mutta nyt se hautautui Venäjän hyökkäystä koskevien uutisten alle. Kummassakaan tapauksessa muutosta ei tapahtunut, vaan asiat jatkuvat entisellään. Rituaaliteurastuksista lehtemme kertoo seuraavassa numerossaan.

Ympärileikkaus eli sukuelinten silpominen

Nykyään niin sanottu ympärileikkaus on tyttöjen osalta selvästi kielletty, poikien osalta epäselvästi sallittu. Erillistä pykälää kummastakaan ei ole, vaan suoraan lakia lukien pahoinpitelypykälä kattaa ne samoin kuin lyömisen, myrkyttämisen jne.

Perustuslakia edeltävä hallituksen esitys vuonna 1993 on tyttöjen osalta selkeä: ”[S]äännös ei siten voi esimerkiksi oikeuttaa missään olosuhteissa - - naisten ympärileikkausta, huolimatta tällaisen toimenpiteen mahdollisesta yhteydestä johonkin uskonnolliseen suuntaukseen.” Korkein oikeus vahvisti tämän vuonna 2008: ”Tyttöjen ympärileikkauksessa on kysymys lähinnä törkeäksi pahoinpitelyksi luokiteltavasta menettelystä, jota ei voida missään olosuhteissa oikeuttaa - -.”

Pojista sama hallituksen esitys ei mainitse mitään. Korkein oikeus puolestaan totesi, ettei vanhempien uskonnonvapaudesta seuraa lupaa poikalapsenkaan ympärileikkaukseen, mutta hyväksyi kuitenkin perustellen sen olevan lapselle hyödyllistä ”hänen identiteettinsä kehittymisen sekä uskonnolliseen ja sosiaaliseen yhteisöön kiinnittymisen kannalta”. Sittemmin on toisaalta tuomittu pahoinpitelystä, kun vanhemmista yksi ympärileikkautti lapsen ilman toisen vanhemman lupaa.

Suunnitelmia laista, joka nimenomaan sallisi poikavauvan ympärileikkauksen on esitetty, mutta ei koskaan viety pidemmälle. Ruotsissa tällainen salliva laki on. Tyttöjen osalta puolestaan on haluttu erillislakia, joka kieltäisi nimenomaisesti tyttöjen silpomisen. Asia päättyi neljä vuotta sitten kansalaisaloitteella eduskuntaan, ja se kehotti hallitusta valmistelemaan lain.

Tässä yhteydessä lakivaliokunta totesi, että samalla voidaan selvittää myös poikien ympärileikkauksia. Kristillisdemokraattien ja RKP:n mielestä tällaista ei olisi saanut lainkaan mainita. Perussuomalaiset päinvastoin esittivät samalla kiellettäväksi molempien sukupuolten ympärileikkaukset.

Lopputulokset kansalaisaloitteesta oli työryhmä ja tulos työryhmästä oli 150-sivuinen mietintö joka päättyi nolllatulkokseen. Pitkän pohdinnan lopputulos tiivistyy pitkään virkkeeseen:

On todennäköistä, että poikien ympärileikkauksen täydellinen tai ikärajaan sidottu kielto edellyttäisi laajamittaisempaa yhteiskunnallista keskustelua, sillä toimenpiteitä pidetään yhä keskeisenä ja laajasti harjoitettuna tietyissä uskonnoissa, kuten juutalaisuudessa ja islamissa.

Ennen tätä työryhmä selostaa laajasti mm. sitä, olisiko mahdollista säätää vain tyttöjä koskeva laki. Vähemmistö kannatti, enemmistö ei, joten asian käsittely päättyi tähän – ainakin tältä erää. Mietinnön mukaan ”fyysistä koskemattomuutta puoltavat näkökulmat ovat nousseet yhä vahvemmin esille”. Ryhmässä näyttää selvästi olleen halua suojella lapsia, mutta ei uskallusta astua uskovien varpaille.

Arviointia

Poikien ympärileikkaus on varsin tarkasti määritelty silpominen. Tyttöjen osalta saman nimityksen alla on monia hyvin eriaisteisia tekoja, ja niistä lievimmät haittaavat vähemmän kuin poikien silpominen. Valitettavasti vakavimmat muodot ovat myös yleisimpiä.

Nykyisellään lienee mahdotonta suojella kaikkia lapsia. Tyttöjen osalta erillinen pykälä tuskin olisi auttanut, vaikka sillä tietty symbolinen merkitys olisikin. Enemmän vaikutusta on valistuksella ja rangaistuksilla.

Vaalikoneidemme perusteella ehdokkaiden enemmistö olisi tässä enemmän lasten kuin uskonnon puolella. Tämä näyttää kuitenkin unohtuvan Arkadianmäellä, kun riittävän äänekäs vähemmistö vaatii toisin. Myös enemmistö koko väestöstä kieltäisi silpomiset, mutta tämäkään ei näytä auttavan.

Nyt tehty ratkaisu on arvioni mukaan paras, mihin realistisesti olisi voitu tällä hetkellä päätyä.

TEKSTI JA KUVAT:
MARKUS TIITTULA

Kun tapakristitty haluaa perustella, miksi hän doktriinin irrationaalisuudesta huolimatta kokee mielekkääksi kuulua kirkkoon ja ehkä hieman uskoa Jumalaankin, hän usein sanoo, ettei välttämättä hirveästi välitä yliluonnollisista ihmeteoista eikä kannata jyrkimpää tulkintoja, mutta se kymmenen käskyä on tosi hyvä – sieltä kun löytyy niitä moraalisia juttuja, kuten ”älä tapa”.

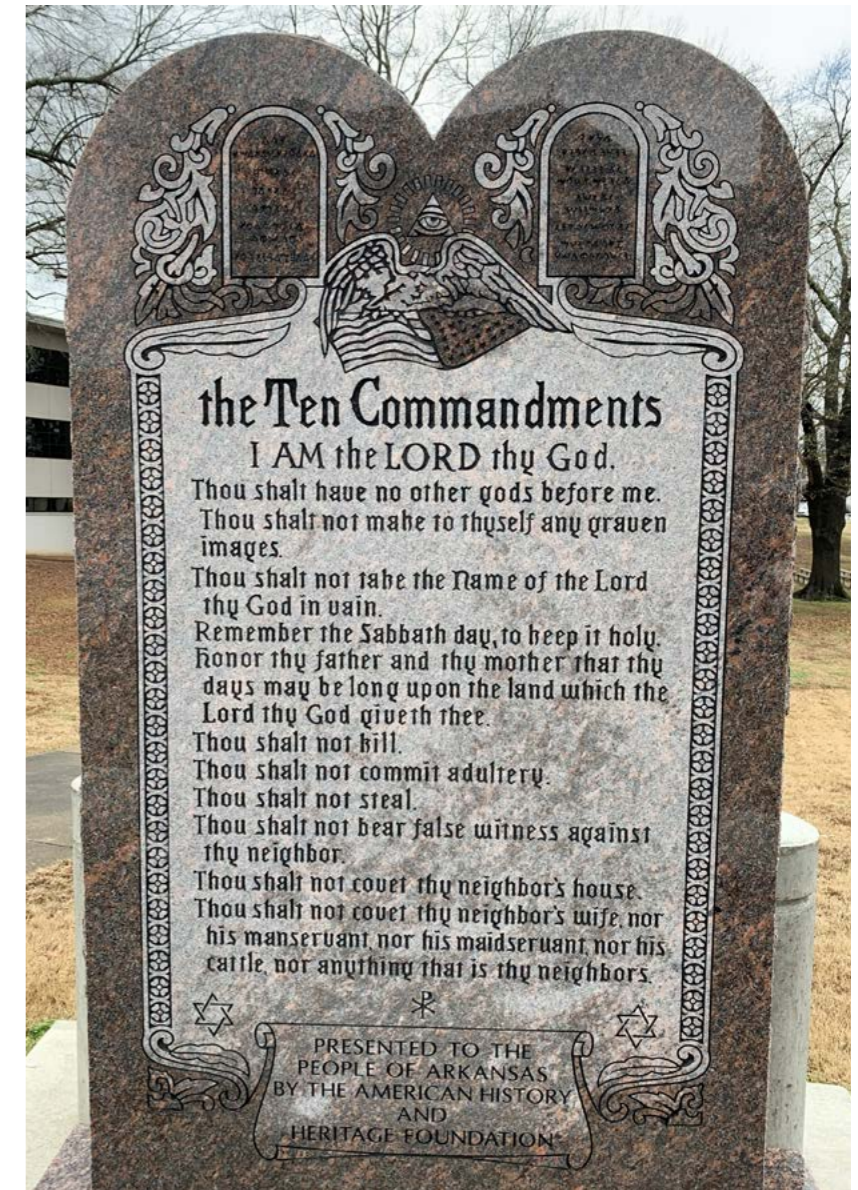
Jotenkin tietysti toivoisi, että tuollainen ihmisyyden perusjuttu onnistuisi ilman uskontoakin, mutta vielä hämmäntävämpää on, miten kevyin perusteluin esimerkiksi tappamisen kieltö luovutetaan yksin kristinuskon ominaisuudeksi – tulkitaan, että tämä Vanhasta testamentista löytyvä tekstinpätkä on niin jyrkeä, että se jotenkin estää kristittyjä tappamasta toisiaan.

Onko homma siis tosiaan toiminut ja tappaminen kristinuskon parissa tyystin loppunut käskyn myötä? Kuinka voidaan väistää se tosiasia, että tämän miekat auroiksi takovan pyhän kirjan sivuilla tapetaan jatkuvasti, vaikka sieltä nuo kaksi sanaa löytyvätkin? Mikä tarkkaan ottaen on linkki kristinuskon ja tappamattomuuden välillä?

Raamattu on täynnä kostofantasioita ja veriorgioita

On yleisesti tiedossa, että vastaava tappamisen kieltävä käytöskoodi on ollut käytössä muissakin sivilisaatioissa ja uskonnoissa paljon ennen kristinuskoa. Vanhassa testamentissa sen sijaan on noin tuhat kohtaa, joissa Jumala asettaa väkivaltaisia rangaistuksia ja satakunta kohtaa, joissa Jumala määrää ihmisiä tapettavaksi. Tutkija **Matthew White** on laskenut, että Raamatussa tapetaan noin 1,2 miljoonaa ihmistä, ja tässä ei ole mukana niitä arviolta noin 20 miljoonaa ihmistä, jotka olisivat kuolleet Jumalan nostattamassa vedenpaisumuksessa.

Raamatun mukaan ihmiskunnalle raivostunut kaikkivaltias säästi vain kahdeksan ihmistä ja hukutti hengiltä koko muun ihmiskunnan. Hän myös kiukuspäissään, ja ilman sen kummempaa selitystä, tappoi lähes kaikki planeetan eläimet. ”Näin Herra pyyhkäisi maan päältä kaikki elävät olennot, ihmiset, karjaeläimet, pikkueläimet ja

Kymmentä käskyä esittävä kivipaasi Arkansasin osavaltion kongressin edessä. Osavaltiossa on voimassa kuolemanrangaistus.

linnut; kaikki ne hän pyyhkäisi pois. Jäljelle jäivät vain Nooa sekä ne, jotka olivat hänen kanssaan arkissa”.

Kristittyjen Jumala on siis tämän uskonnon omien oppien mukaan kiistatta megalomaaninen joukkosurmaaja, mutta hänelle pyhitettyä uskontoa kehutaan siitä, että sen pyhässä kirjassa sanotaan jossain kohtaa kerran ”älä tapa” – vaikei tätä käskyä tottele sen enempää sen antaja kuin seuraajatkään. Ehkä tässä noudatetaan huonon vanhemmuuden aksiomaa: älä tee, niin kuin minä teen, vaan niin kuin minä sanon?

Kaiken lisäksi Mooses, joka kertomuksen mukaan sai Jumalalta savitaulut kymmenestä käskystä, rikkoi heti tappamisen kieltävää kuudetta käskyä, koska kansa oli hänen poissa ollessaan ollut Jumalalle uskonon ja palvonon kultaista

vasikkaa. ”Näin sanoo Herra, Israelin Jumala: sitokaa miekka vyölle, kulkekaa edestakaisin leirin halki portilta portille ja tappakaa jokainen, jonka kohtaatte, olkoonpa vaikka oma veli, ystävä tai sukulainen”. Raamatun mukaan Mooses siis antoi teurastuskäskyn samalla, kun hän kantoi kainalossaan Jumalan antamia savitauluja, joissa luki ”älä tapa”. Moosesta myös toteltiin: ”Leevin heimon miehet tekivät Moosesin käskyn mukaisesti ja kansasta sai sinä päivänä surmansa noin kolmetuhatta miestä”.

Raamattu on muutenkin täynnä kostofantasioita ja veriorgioita: Viidennessä Moosesin kirjassa on sivutolkulla vimmaista tekstiä, jossa Jumala on pakahtua odottaessaan tulevia taisteluja. ”Minä teroitan salamoivan miekkani, käyn

Kuudes käsky ei auttanut Giordano Brunoa, joka poltettiin harhaoppisena Campo di Fiorin aukiolla Roomassa helmikuussa 1600.

ÄLÄ TAPA?

”Kun Jumala ei puhu, jää jäljelle vain se kirja.”

toteuttamaan tuomiota, minä koston vihollisilleni, rankaisen vihamiehiäni, Minun nuoleni juopuvat kaatuneiden ja vankien verestä, minun miekkani ahmii vihollisruhtinainden päitä”.

Samassa Mooseksen kirjassa myös kehoitetaan etniseen puhdistukseen: ”Lähellä olevien kansojen kaupungeista, jotka Herra, teidän Jumalanne, antaa teidän omaksenne, ette saa jättää jäljelle mitään, ette ainoatakaan elävää olentoa - - julistakaa nämä kaupungit Herralle kuuluvaksi uhriksi ja hävittäkää ne ja niiden asukkaat, heettiläiset, amorilaiset, kanaanilaiset, perissiläiset, hivviläiset ja jebusilaiset, niin kuin Herra, teidän Jumalanne, on teitä käsenyt.”

Raamatusta myös langetetaan lähes kaikista mahdollisista rikkomuksista, kuten polttopuiden keräämisestä sunnuntaina ja lapsen kurittomuudesta, välittömästi kivittämällä suoritettava kuolemanrangaistus.

Raamatun avulla voi perustella omat ennakkoluulonsa

Miksi Raamatun kiistatta vanhentuneita moraalikodeja sitten pyritään hehkuttamaan vielä tänäkin päivänä? Ainakin yksi syy lienee se, että se on kristityille ainut konkreettisesti tuntuva uskonnollisten ohjeiden lähde, kun jumalhahmosta ei edelleenkään ole mitään fyysisiä havaintoja.

Ruotsalainen kirjailija **Jonas Gardell** kertoo teoksessaan *Jumalasta*, miten tämä kristittyjen kaikkivaltias oikeastaan vaikenä jo kesken Vanhan testamentin. ”Jumala ja hänen kansansa jatkavat yhteistä vaellustaan, mutta Jumala ei enää ärjy, hänellä ei ole enää lisättävää. Lähes koskaan ei enää kuulla Jumalan puhetta myrskyssä, palavassa pensaassa, tai nähdä hänen laskeutuvan vuorelle ukkosilmassa. Vain harvat meistä käyvät keskusteluja suoraan Jumalan kanssa tai voivat kirjoittaa muistiin hänen viestejään. Jumala oli kirjaimellisesti vaeltanut kansansa kanssa, pilvipatsaana päivällä, tulipatsaana yöllä, mutta nyt hänestä tulee kaukaisempi, yhä passiivisempi.”

Eli kun Jumala ei puhu, jää jäljelle vain se kirja.

Toinen syy voi olla se, että kirjan avulla voi helpommin perustella omat ennakkoluulonsa – sitä kun voi kukin lukea juuri niin kuin huvittaa. Esimerkiksi paljon mainostettu ajatus avioeron syntisyysdestä on melko huteralla pohjalla, jos tulkinta nojaa Raamattuun. Kielteisen kannan voi

toki perustella jakeella, jossa Jeesus sanoo: ”He eivät enää ole kaksi, he ovat yksi. Ja minkä Jumala on yhdistänyt, sitä älköön ihminen erottako”. Yhtä hyvin voisi kuitenkin lukea Vanhan testamentin kohdan, joka on otsikoitu ”avioliittolakeja”. Siinä sanotaan: ”Jos avioliiton solminut mies lakkaa pitämästä vaimostaan havaittuaan hänessä jotain epämieluisia, hän voi kirjoittaa vaimolleen erokirjan ja lähettää hänet luotaan”. Ota tästä nyt sitten selvää.

Abortistakaan ei Raamatusta sanota oikeastaan juuri mitään. Vanhasta testamentista löytyy kyllä kertomus, joka on otsikoitu ”Aviorikoksesta epäillyn vaimon tutkiminen”, jossa uskottomuudesta epäillylle naiselle juotetaan uhriseremonian jälkeen erityistä kirovettä, jonka tarkoitus on nimenomaan aiheuttaa raskauden keskeytyminen: ”Jos nainen on tullut saastaiseksi olemalla miehelleen uskoton, kirousta tuottava vesi menee hänen sisuksiinsa ja aiheuttaa hänelle katkeraa tuskaa. Hänen kohtunsa turpoaa, hänen lanteensa kuihtuvat ja hänestä tulee varoitava esimerkki, jota mainiten vannotaan ja kirotaan. Mutta jos nainen ei ole saastainen vaan syytön, vesi ei vahingoita häntä, ja hän voi vastedeskin saada lapsia”.

Tässä ihan selvästi annetaan ymmärtää, että raskaus voidaan keskeyttää, jos siittäjä on joku muu kuin naisen aviomies – ja tämä on Raamatun mukaan vielä Jumalan tahto, sillä yksityiskohtaiset ohjeet perustuvat siihen,

mitä ”Herra sanoi Moosekselle”.

Kun Raamatusta ei löydy aborttia kieltäviä jakeita, kristityksi kannaksi on haettu yleisempi elämän arvostaminen – juuri yllä mainittu ”älä tapa”. Tähän vedoten myös esimerkiksi monissa Yhdysvaltain osavaltioissa on viime vuosina laadittu lakeja, joissa abortti rinnastetaan murhaan ja siitä langetaan kovat rangaistukset.

Raamatusta kuitenkin tehdään myös selkeä ero murhan ja keskenmenon aiheuttamisen välillä; ensimmäisestä voi seurata kuolema, jälkimmäisestä selviää sakoilla. ”Jos ihmiset tappelevat keskenään ja samalla töytäisevät raskaana olevaa naista, niin että hän saa keskenmenon mutta hänelle ei aiheudu muuta vahinkoa, lyöjä maksakoon sakkoa sen mukaan, mitä naisen aviomies vaatii tai miten asia oikeudessa ratkaistaan. Mutta jos muuta vahinkoa tapahtuu, annettakoon henki hengestä, silmä silmästä, hamma hampaasta, käsi kädestä, jalka jalasta.” Eli sikiö on vain miehen omaisuutta, eikä sen vahingoittamiseen päde henki hengestä -periaate.

Texasin kristittyjen parissa tämäkin on käännetty pääläelleen – siellä *pro life* -hengessä toivotaan aborttilääkäreille kuolemantuomioita.

Se siitä kuudennesta käskystä.

Kirjoittaja on tietokirjailija, jonka seuraava kirja, Jumalakortti: Uskonnon ja politiikan epäpyhä liitto (Johnny Kniga, 2023) ilmestyy syyskuussa.

Yhdysvaltain Kentuckysa sijaitsevassa kreationismin museossa esitetään, että Jumala loi kaiken kuudessa päivässä täydelliseksi. Pahuus, kuten tappaminen, kuulemma syntyi vasta, kun ihminen ei totellut Jumalan käskyä.

Uusimmat Suositut

Revolutionising power transmission. 59 t. katselukertaa • 18 tuntia sitten

Solid state energy storage for your home. Really? 239 t. katselukertaa • 7 päivää sitten

Battery recycling just got a whole lot better. 71 t. katselukertaa • 2 viikkoa sitten

News you don't want to hear about the arctic. 219 t. katselukertaa • 3 viikkoa sitten

El Niño 2023 could be a monster! 1.2 mlj. katselukertaa • 4 viikkoa sitten

Geothermal is going global! 136 t. katselukertaa • 1 kuukausi sitten

The great US - China battery battle of 2023. 230 t. katselukertaa • 1 kuukausi sitten

The TRUTH about fossil fuel subsidies. 200 t. katselukertaa • 1 kuukausi sitten

MIHIN MENNÄ, KUN TIEDENÄLKÄ ISKEE? OSA 2

KUKKA KUMPULAINEN

Just Have a Think! With Dave Borlace. Kyseessä on Youtube-kanava, Dave Borlacen luoma erittäin pidetty rationaalinen ja tieteellinen ohjelmasarja. Minulla oli ilo haastatella Borlacea tätä juttua varten. Meillä oli rento ja avoin keskustelu hänen kanavansa synnystä ja inspiraatioista siihen.

Youtube-ohjelman perustamiseen inspiraatio Davelle tuli **Peter Wadhamin** riipaisevasta ja kiehtovasta kirjasta *Farewell to Ice*. Dave kertoo sitä lukiessaan oivaltaneensa, että ehkä hänkin voisi olla avuksi. Työuran kokemukset ja taidot olivat antaneet hänelle syvä tietoa johtamisesta ja viestinnästä sekä teknisiä taitoja luoda YouTube -videoita monimutkaisista tieteellisistä julkaisuista.

Aloittaessaan pienestä Dave osui aikaan, jolloin **Greta Thunberg** ja *Elokapina (Extinction Rebellion)* toivat ilmastotieteen esille valtavirtamediaan. Hän löysi kasvavan yleisön, joka oli innokas oppimaan kuuntelemalla. Daven selväsanainen ja ystävällinen brittiläinen ääni kertoo kuulijoita ilahduttavalla tyylillä tieteellisistä termeistä ja tutkimustuloksista. Hän todella pystyy tekemään oppimisesta hauskaa ja helppoa.

Seuraava haastattelukysymykseni koski mis- ja disinformaation merta sosiaalisessa mediassa ja tieteellisen kommunikaation tärkeää merkitystä sen keskellä. Tietämättö-

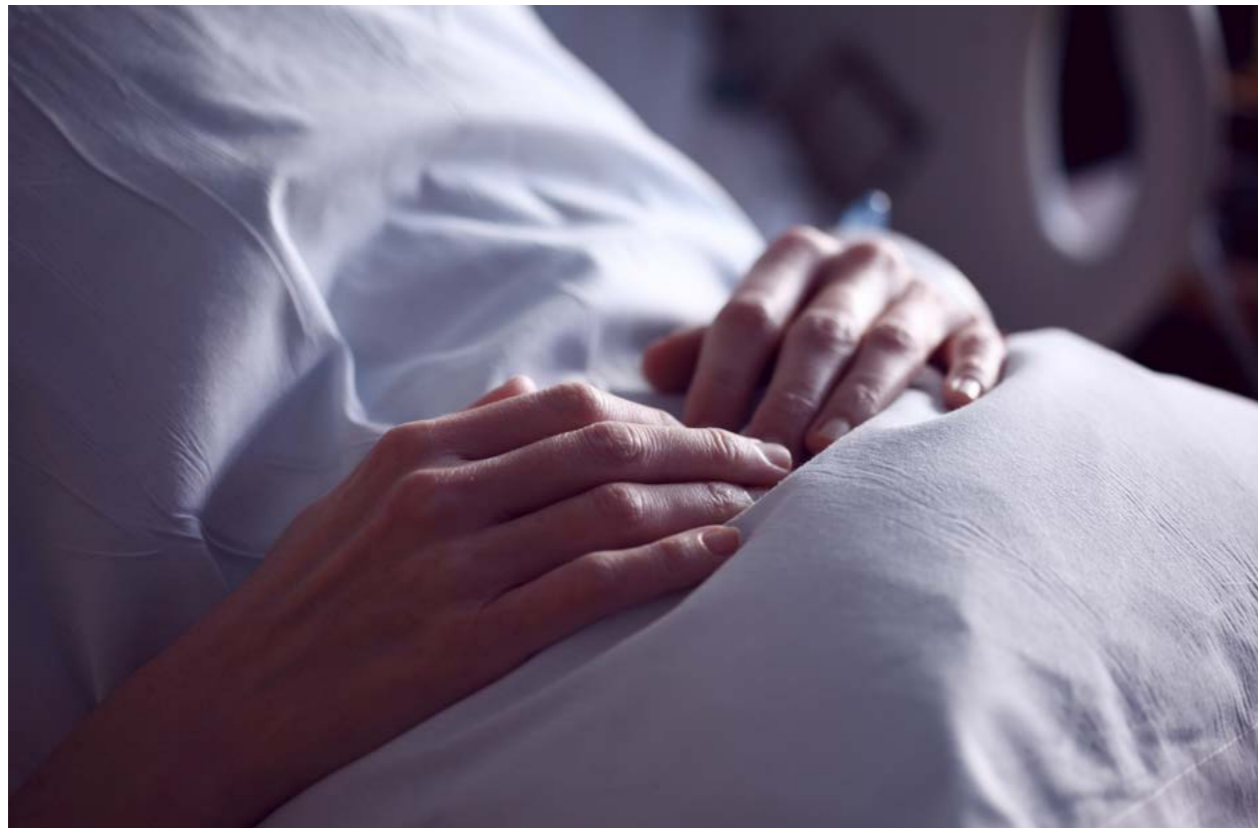
myyden torjumiseen tarvitaan tiedeviestijöitä, jotka osaavat tehdä monimutkaisista tieteellisistä julkaisuista helposti ymmärrettäviä. Ja meille maallikoille helposti saatavilla olevia!

Dave kertoi työtavastaan: ”Tavoitteeni on perustaa tiedon esittelyt luotettaviin tieteellisiin julkaisuihin. Jos käytän lehtiartikkelia, käytän vain luotettavia lähteitä, ja lisäksi teen selvitystä voidakseni vahvistaa tiedot.” Hänellä on myös suuri joukko tieteellisesti ajattelevia tukijoita, joiden kanssa voi käydä läpi videoiden faktapohjan varmistamisen.

Puhuessamme disinformaatiosta ja tieteenvastaisista ryhmistä tuli esiin englanninkielinen *FUD*-termi, joka tarkoittaa pelkoa, epävarmuutta ja epäilyä. Niihin nojaavaa taktiikkaa ovat esimerkiksi tupakan ja fossiilisten polttoaineiden teollisuutta edustavat PR-yritykset käyttäneet tehokkaasti pitkään, jo 1960-luvulta lähtien. Ymmärtämällä viestintätaktiikoiden ja keinojen historiaa voimme paremmin suojautua tällaisia vaikuttamisyrittäksi vastaan.

Just Have a Think! keskittyy ilmastonmuutosta tutkivaan tieteeseen ja uusiin innovatiivisiin teknologioihin, joilla pyritään tarvittavaan nollapäästöiseen teollisuuteen ympäri maailman. Uusin video kertoo akkujen kierrätystekniikan ongelmista. Miten kierrätys voidaan hoitaa tehokkaasti? Tule ottamaan selvää! Mielenkiintoista kesää!

[youtube.com/@JustHaveaThink/videos](https://www.youtube.com/@JustHaveaThink/videos)
Tiedenälkä-sarjan 1. osa julkaistiin Vapaa Ajattelijassa 1/2023.

Alexander Grey / Pixabay

ITSEMÄÄRÄÄMISOIKEUDESTA JA KÄRSIMYKSEN LIEVENTÄMISESTÄ ON KYSE

Eutanasia oli Helsingin seudun vapaa-ajattelijain huhtikuun VABAARIN aiheena. Avaajaksi oli saatu asian erityisasiantuntija, lääkäri **Juha Hänninen**. Hän myös osallistui runsaan parinkymmenen hengen osallistujajoukon vilkkaaseen keskusteluun. Julkaisemme hänen avauspuheenvuoronsa tekstin.

JUHA HÄNNINEN

Arvoisat vapaa-ajattelijat. Ajattelin esittää teille lyhyesti muuttaman argumentin ja periaatteen eutanasiakeskustelusta tämäniltaisen keskustelumme pohjaksi. Olemme julkistaneet ehdotuksen eutanasiaaliksi sekä käsitteitä koskevan sanakirjan yhdistyksemme *Oikeus arvokkaaseen kuolemaan ry:n*

sivuilla oakry.fi, jossa niihin voi tutustua lähemmin.

Eutanasialla tarkoitetaan ihmisen elämän päättämistä suoneen injisoitavalla lääkeaineella hänen omasta pyynnöstään. Edellytyksenä on, että pyynnön esittävä ihminen sairastaa kuoleman johtavaa tautia ja kokee siihen liittyen sietämätöntä kärsimystä. Lisäksi edellytetään, että pyynnön esittävä henkilö on kykenevä tekemään itseään koskevia päätöksiä eli on kompetentti.

Psyykinen sairaus, dementoiva sairaus tai kehitysvamma eivät ole eutanasian toteutumisen estäviä seikkoja, elleivät ne vakavasti vaikeuta kyseisen ihmisen päätöksentekokykyä.

Kuoleman tuottaminen injisoimalla kuolettava aine potilaaseen on Suomessa rikoslain mukaan tappo tai surma. Siihen voidaan soveltaa lieventäviä seikkoja, jolloin rangaistuksen aste saattaa olla myös lievempi. Oikeudellisesti lääkärin asema on kuitenkin epäselvä.

Saattohoito on kuolemaa lähestyvän ihmisen hoitoa, jonka tarkoitus on lievittää sairauden aiheuttamia oireita

sestä helpottaa lähestyvän kuoleman potilaalle ja perheelle aiheuttamaa ahdistusta ja mahdollista pelkoa.

LIITTO TOIMII

Saattohoito aloitetaan, kun kuoleman arvioidaan olevan korkeintaan muutaman kuukauden päässä.

Saattohoito ei ole ristiriidassa eutanasian kanssa. Eutanasia tulee kyseeseen, kun henkilö saattohoidosta huolimatta ilmaisee toistetun vapaaehtoisen pyyntönsä saada apua oman kuolemansa tuottamiseen.

Käsite *armomurha* on vanhahtava ja sisältää käsitteet *armo* ja *murha*. Armolla on viitattu potilaan kärsimyksen herättämään säälin tai empatian tunteeseen. Murha-käsitteellä on kuvattu toisen ihmisen kuoleman tuottamista.

Käsite murha pitää yleensä sisällään ajatuksen teon pahantahtoisuudesta. Murha on rikoslaisissa ankarasti tuomittava teko. Siten armon ja murhan sisällyttäminen teon kuvaamiseen sisältää ristiriidan.

Käsite murha pitää yleensä sisällään ajatuksen teon pahantahtoisuudesta. Murha on rikoslaisissa ankarasti tuomittava teko. Siten armon ja murhan sisällyttäminen teon kuvaamiseen sisältää ristiriidan.

Valvonta on oleellista

Kaksi keskeistä edellytystä eutanasian toteuttamiselle ovat:

Sietämätön kärsimys on kivun kaltainen käsite, jossa ei ole olemassa yleistä määrettä sen vaikeudella. Ne määritellään potilaan kokemuksiina. Sietämätön kärsimys on sellainen kärsimys, jonka kyseinen yksilö kokee itselleen sietämättömänä. Vastaavasti lievitys on riittävää, kun potilaan kokema kärsimys ei enää ole sietämätöntä.

Pyynnön vapaaehtoisuus. Vapaaehtoisuuden määrittely on yleisesti vaikeaa. Yleensä riittäväksi vapaaehtoisuuden määreksi nähdään toistuvasti esitetty pyyntö. Täysin ympäristöstä riippumattoman vapaan tahdon käsite on abstrakti, ja meidän tulee laissa pyrkiä mahdollisimman suureen selkeyteen vapaaehtoisuuden suhteen.

Yleisimmin kuolinapua perustellaan inhimillisellä kärsimyksellä ja ihmisen oikeudella itse päättää omasta kuolemastaan, kun hän lähellä kuolemaansa kärsii. Suomen potilaslaissa *itsemääräämisoikeus* määritellään oikeudeksi kieltäytyä hänelle tarjotusta hoidosta. Positiivista oikeutta vaatia jotain hoitoa laissa ei määritellä.

Kieltäytyminen hoidosta voi tapahtua joko suoraan ilmaisemalla tai aiemmin tehdyllä hoitotahdolla, johon henkilö on kirjannut miltä haluaa vält-

tyä tilanteessa, kun ei enää kykene itse asiaa ilmaisemaan.

Kieltäytymisen lisäksi on pohdittu, tulisiko potilaan antaa suostumus hänelle tarjottavaan hoitoon.

Kun puhutaan *ennusteesta* eutanasian yhteydessä, sillä useimmiten tarkoitetaan, että potilaan sairaus on merkittävästi tulevaa elinaikaa lyhentävä. Lyheneekö elämä 3, 6 vai 12 kuukautta ei ole merkityksellistä, oleellisempaa on tieto elämän lyhenemisestä ja nykyinen koettu kärsimys.

Valvonta on eräs eutanasian toteutuksen oleellinen kohta. Olen samaa mieltä kriminologian professori **Kimmo Nuotion** kanssa siitä, että lääkärin virkavastuu on riittävä ennakkovalvonnan määrä. Jälkikäteisessä valvonnassa katsotaan, onko kyseissä tilanteissa menetelty kriteerien ja protokollan mukaisesti. Kahden lääkärin arvio ja tarvittaessa kyseisen spesialiteetin omaavan lääkärin kolmas arvio takaavat arvon mahdollisimman suureen oikeellisuuden.

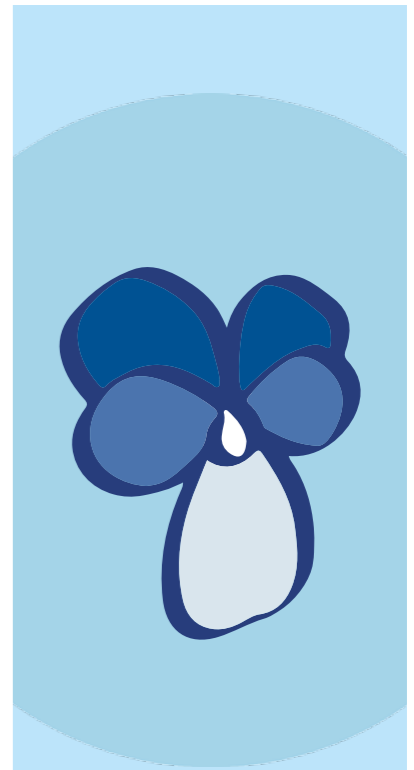
Juridinen perusta

Kuolinavun sallittavuuden kannalta merkittävimpiä asioita ovat perus- ja ihmisoikeudet. Yksilön perusoikeuksia on lueteltu Suomen perustuslaissa. Eutanasiakeskustelulle tärkeitä Suomen perustuslain säännöksiä ovat etenkin 6 § (yhdenvertaisuus), 7 § (oikeus henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen) 10 § (yksityiselämän suoja) sekä 11 § (uskonnon ja omatunnon vapaus).

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 artikla tunnustaa yksilön itsemääräämisoikeuden ja sitä kautta yksilön oikeuden päättää elämästään ja kuolemastaan. Henkilöllä on oikeus kieltäytyä elämästä pidettävistä tai jopa elämän säilyttävistä hoidoista ja hänellä on oikeus itsemurhaan.

Näiden ratkaisujen, muiden perus- ja ihmisoikeuksien sekä itsemääräämisoikeuden sekä ihmisarvon käsitteiden perusteella aktiivisen eutanasian salliminen voidaan sovitaa osaksi oikeusjärjestystämme.

Keskustelun suuntaa olisi ohjattava pelkojen sijaan enemmän kuolinavun sallimisen tuomiin mahdollisuuksiin itsemääräämisoikeuden vahvistamisen ja kärsimyksen lieventämisen suhteen vaikka pro et contra -argumentointi onkin keskustelussa tärkeää.

KAUNEIMMAT PERHEJUHLAT USKONNOTTOMASTI

- Neuvonta
- Puhujapalvelu
- Musiikki

Pro-Seremoniat on suomalaisten siviilijärjestöjen yhteisesti perustama, voittoa tavoittelematon palvelukeskus.

www.pro-seremoniat.fi

posti@pro-seremoniat.fi
proseremoniat@gmail.com

Puh. (09) 850 20 460
050 590 4390
(myös whatsapp)

Pro-Seremoniat

Vapaa-ajattelijat: TUNNUSTUKSETTOMIA SEREMONIATILOJA HAUTAJAISTILAISUUKSIIN

Vapaa-ajattelijain liitto teki toukokuussa esityksen hyvinvointialueille ja sosiaali- ja terveysministeriöön, jotta uskonnottoimiin ja eri uskontojen hautajaistilaisuuksia varten tulee tarjolle tunnustuksettomia, monikäyttöisiä seremoniatiloja. Julkaisemme esityksen sellaisenaan.

”Vainajan katsomusta kunnioittaviin eri uskontojen ja uskonnottomien hautajaisten järjestämiseen tulee olla käytettävissä niihin soveltuvia tiloja. Yhä useammat vainajat ovat muita kuin evankelis-luterilaisen kirkon jäseniä. Yhdenvertaisuus ja uskonnonvapaus edellyttävät, että erilaisia ei-kirkollisia hautajaistilaisuuksia varten julkiset palvelut alkavat tarjota vuokrattavia tunnustuksettomia, monikäyttöisiä seremoniatiloja.

Kirkon jäsenten hautajaisten seremoniatilojen saatavuus on turvattu, mutta muiden osalta ei. Vaikka seurakuntien hautausmaat ja krematoriot hoitavat lakisääteisesti yleistä hautaustoimea ja saavat siihen avustusta valtion budjetista, niiden kappelit on tarkoitettu vain kirkollisia hautajaisia varten. Monin paikoin kappeleita ei vuokrata ei-kirkollisiin saattotilaisuuksiin, mutta niiden vuokraamisen salliminen ei ole ratkaisu, koska ne ovat kristillisesti tunnustuksellisia tiloja.

Vainajan katsomusta kunnioittaviin hautajaisiin sopivien, eri katsomusryhmille soveltuvien monikäyttöisten, tunnustuksettomien tilojen saatavuuden parantaminen kuuluu luontevasti sosiaali- ja terveydenhuollon sekä uusien hyvinvointialueiden tehtäväkenttään. Sairaaloiden nykyiset hiljentyshuoneet eivät voi vastata tähän tarpeeseen kuin pieneltä osin.

Kuolemantapauksen aiheuttamasta järkytyksestä huolimatta lesken tai lähiomaisten pitää järjestää hautaus nopeasti ja hoitaa monia asioita, joihin liittyy byrokratiaa. Siksi sosiaalitoimen on myös järjestettävä neuvontaa ja tarvittaessa autettava asioiden hoitamisessa, alkaen kriisipäivystyksestä. Psykososiaalisen tuen ja palveluiden järjestäminen stressaavan tilanteen terveydellisten riskien ehkäisemiseksi on osa lakisääteistä sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa.

Perusteluja hautajaisten seremoniatilongelman ratkaisuun

Suomessa kuolee vuosittain noin 55 000 ihmistä, viime vuonna jopa yli 62 000 ihmistä, ja hautajaisiin osallistuu yli miljoona ihmistä. Kuolemantapaus aiheuttaa vainajan läheisille psyykkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin liittyvän terveydellisen riskin. Jo saattohoitovaihe on voinut olla raskas.

Tällaisessa tilanteessa läheisten lakisääteisenä tehtävänä on järjestää vainajan hautaus niin, että ruumista ja tuhkaa käsitellään arvokkaalla ja vainajan muistoa kunnioittavalla tavalla sekä vainajan katsomusta ja toivomuksia kunnioittaen. Julkisen vallan tulisi tarjota tämän tehtävän hoitamiseen edellytykset yhdenvertaisesti riippumatta ihmisten uskonnotta tai vakaumuksesta.

Suomalaisessa hautauksen tapakulttuurissa vainajalle jätetään jäähyväiset arkun luona. Tähän tarvitaan seremoniatilaa. Kirkollisissa hautauksissa kyse on siunaustilaisuudesta kirkossa tai hautausmaan tai krematorion kappelissa. Uskonnottomissa siviilihautajaisissa kyse on saattotilaisuudesta, jossa vainajan ruumis on läsnä arkussa ennen hautausta tai tuhkaukseen jättämistä.

Saattotilaisuus on eri asia kuin vainajan hyvästely esimerkiksi sairaalan potilas- tai hiljentyshuoneessa tai muistotilaisuus, joka usein järjestetään saattotilaisuuden ja arkuhautauksen jälkeen. Muistotilaisuuksiin on runsaasti pitopaikkoja, mutta saattotilaisuuksiin ei.

Hautaustoimilaki on antanut yleisen hautaustoimen evankelis-luterilaisen kirkon seurakuntien tehtäväksi. Seurakuntien hautausmailla pitää voida haudata ja niiden krematorioissa tuhkata myös muut kuin ev.-lut. kirkon jäsenenä olleet vainajat. Ev.-lut. kirkko ja sen seurakunnat saavat valtion budjettivaroista käytännössä runsaasti yli 100 miljoonaa euroa (noin 20 euroa/kuntalainen/vuosi) hautaustoimen hoitamiseen.

Hautaustoimilaki ei käsittele hautajaistilaisuuden järjestämiseen liit-

tyviä tilakysymyksiä. Saattotilaisuuksien tilatarjonnan parantaminen on sosiaali- ja terveydenhuollon toimialaan kuuluva asia, jonka hoitaminen käytännössä kuuluu hyvinvointialueille.

Syrjivä tilanne hautajaistiloissa

Evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluneiden vainajien siunaustilaisuuksien tilakysymys on käytännössä hyvin hoidettu, koska käytettävissä on seurakuntien hautausmaiden ja krematorioiden kappeleita sekä myös kirkkorakennuksia.

Kappeleita ei ole kuitenkaan tarkoitettu uskonnottomien eikä muihin uskontokuntiin kuuluvien hautajaisiin. Ne on varustettu ja koristeltu nimenomaan ev.-lut. kirkon symboliikan mukaisesti. Tosin muutkin kuin kirkon jäsenet ovat vuosikymmeniä osallistuneet hautausmaiden rakennus- ja ylläpitokustannuksiin yritysten kirkollisveron sekä yhteisöveron jako-osuuden kautta. Vasta kun hautaustoimen tukemisessa siirryttiin valtion budjettirajoitukseen, kirkkohallitus antoi vuonna 2012 seurakunnille ohjeet erottaa kappelin kirjanpito muusta hautausmaan ja krematorion kirjanpidosta.

Suuri osa seurakunnista ei vuokraa kappeleitaan muihin kuin kirkollisten hautajaisten siunaustilaisuuksiin. Se on piispainkokouksen vuonna 2005 hyväksymän Kirkollisten toimitusten oppaan ja vuonna 2012 antaman suosituksen mukaista. Turun hallinto-oikeus on hyväksynyt tämän käsitellessään kantelua vuokrauskiellosta. Päätöksen mukaan syrjintäoletta on syntynyt, mutta kun hautaustoimilaki ei sano kappeleista mitään ja päätösvalta on kirkkolain nojalla kirkolla, syrjintäoletta on kumoutunut (19/0555/2).

Kappeliin vuokrauskieltoa ei pidetä reiluna. Vuonna 2020 teettämämme mielipidetiedustelun mukaan 75 prosenttia suomalaisista on sitä mieltä, että kirkon hautausmaiden kappeleita tulisi voida käyttää myös ei-kirkollisiin hautajaistilaisuuksiin. 18 prosenttia katsoo, että niitä tulee käyttää vain kirkollisiin hautajaistilaisuuksiin; 7 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa.

Ei-kirkollisten hautajaisten seremoniatilakysymystä ei kuitenkaan voida yleisesti

ratkaista kirkon kappeliin kautta. Vaikka melko monien seurakuntien kappeleita onkin voitu vuokrata siviilihautajaisten saattotilaisuuksiin ehdolla, että tilan koristeluihin ei tehdä muutoksia, kappeliin vuokrausoikeuden laajentaminen ei ole kestävä ratkaisu. Se ei muuttaisi nykyisen tilanteen perustavaa seremoniatilojen tarjonnan epäyhdenvertaisuutta.

Julkisen vallan palvelujen tulee tarjota tunnustuksettomia seremoniatiloja hautajaisten saattotilaisuuksien järjestämiseen. Tilojen tulee olla monikäyttöisiä siten, että niissä voidaan järjestää niin uskonnottomien siviilihautajaisten saattotilaisuuksia kuin monien eri uskontokuntien seremoniaperinteen mukaisia hautajaistilaisuuksia. Tilojen kysyntä kasvaa lähivuosina yhteiskunnan maallistumiskehityksen sekä monikulttuurisuuden edistytessä.

Läheisten hyvinvointi ja vainajan katsomuksen kunnioittaminen

Julkisen vallan ei pidä hyväksyä, että henkisesti raskaassa, stressaavassa tilanteessa olevia ihmisiä syrjitään hautajaisten järjestämisessä uskonnon tai vakaumuksen perusteella. Yhdenvertaisuuden vuoksi hautajaisten järjestämisestä jätettäviä tulee olennaisesti parantaa, mikä tukee haavoittuvassa asemassa olevien läheisten henkistä ja fyysistä hyvinvointia sekä ehkäisee sairastumista.

Julkisen vallan tulee käytännössä tukea ja luoda edellytyksiä sille, että hautauksissa vainajan katsomusta voidaan kunnioittaa hautaustoimilain edellyttämällä tavalla.

Tällä hetkellä Suomessa on tilanne, jossa vainajan uskonnotonta katsomusta ei kunnioiteta hautauksessa niin kuin laki edellyttää. Hautaustilastojen mukaan vuonna 2022 kirkon hautausmailla haudatuille vainajille, jotka eivät olleet kirkon jäseniä, peräti 68 prosentille toimitettiin kirkollinen siunaus.

Usein kyse on ollut siitä, että hautaustoimistoilla ei ole tiedossa sopivaa seremoniatilaa uskonnottomien vainajan saattotilaisuuteen tai tietoa saatavilla olevista uskonnottomista hautajaispuhuista. Tällöin hautaustoimisto on saattanut tarjota ainakin itselleen helppointa vaihtoehtoa, että hautajaiset järjestettäisiin hautausmaan kappelissa, jos ilmaiseksi tuleva pappi saa toimittaa siunauksen esimerkiksi niin sanotun lyhyemmän kaavan mukaan. Tällaista siunausta saatetaan markkinoida omaisille vähemmän uskonnollisena, vaikka kirkkokäsikirjan mukaisesti se ei ole yhtään vähemmän uskonnollinen kuin pidempi kaava on.

Vainajan läheinen asetetaan usein hyvin nopealla aikataululla valintatilanteeseen, jossa tarjolla on joko pienemmän vaivan tie, tavanomaisen kirkollisen kaa-

van mukainen, ehkä myös sosiaalisesti helpompi siunaustilaisuus, tai vaivaa ja kustannuksia aiheuttava yksilöllinen uskonnoton siviiliseremonia. Jos sopiva seremoniatilaja ei uskonnottomaan saattotilaisuuteen helposti löydy ja puhujankin hankkimisessa voi olla hankaluutta, saatetaan päätyä ratkaisuun, jossa uskonnottomien vainajan katsomusta ei voida yhdenvertaisella tavalla kunnioittaa siten kuin laki edellyttää.

Asia on voinut olla henkisesti vaikea myös jo kuolemaa lähestyvälle ihmiselle, joka ei haluaisi rasittaa läheisiään toiveiltaan, jos häneltä kärkettään lupaa papin pyytämiseen. On paljon tapauksia, jossa omaiset eivät ole mitään lupaa kysyneetkään. Läheisiä kirkollisten hautajaisten järjestämien uskonnottomalle vainajalle voi jäädä jälkeensä ahdistamaan ja kaduttamaan, jos koetaan, että kaikki ei mennyt oikein, vaan siunaustilaisuudesta muodostui uskonnollisesti julistuksellinen. Kyse on käytännössä rakenteellisesta uskonnollisesta painostuksesta, joka rikkoo niin perustuslain yhdenvertaisuuden ja uskonnonvapauden periaatteita kuin yhdenvertaisuuslakia ja hautaustoimilakia.

Julkisten palvelujen tarve

Kaikille sopivien tunnustuksettomien, monikäyttöisten seremoniatilojen järjestäminen ei-kirkollisiin hautajaistilaisuuksiin on julkisten palvelujen tehtävä. Se kuuluu sosiaali- ja terveydenhuollon piiriin ja uusien hyvinvointialueiden tehtäväkenttään. Kyse on paitsi yhdenvertaisuudesta myös poikkeuksellisen kuormittavassa tilanteessa olevien ihmisten tukemisesta. Se edistäisi hyvinvointia ja terveyttä sekä ehkäisisi uusien ongelmien puhkeamista. Sairaaloiden nykyiset hiljentyshuoneet eivät voi vastata tähän tarpeeseen muutoin kuin pieneltä osin.

Tilakysymystä ei ole kohtuullista yrittää sälyttää ei-kirkollisen kansalaisyhteiskunnan tehtäväksi. Hautaustoimea harjoittavat yhdistykset ja muut yhteisöt eivät saa osuuttaan valtion hautaustoimeen tarkoitettusta tuesta. Krematorioaarten virittämänä jo 100 vuotta sitten rakennettua Hietaniemen krematoriota ja sen kappeleita lukuun ottamatta tunnustuksettomia kappeleita ei ole Suomessa juurikaan rakennettu ja käytettävissä yleiseen käyttöön.

Esitämme, että tämä asia otetaan jokaisella hyvinvointialueella käsitteilyyn. Siihen voi ja pitää ryhtyä odottamatta valtakunnallisia lakimuutoksia

tai ohjeita. Samaan aikaan sosiaali- ja terveysministeriön on syytä tarttua kysymykseen ja miettiä keinoja tukea tätä tavoitetta. Asia on syytä ottaa huomioon hyvinvointialueita koskevan lainsäädännön kehittämisessä.

Seremoniatilojen tarjontaa pitää parantaa, jotta hautaustoimilain säätämä vainajan katsomuksen kunnioittaminen voidaan turvata. Hyvinvointialueilla ei ole syytä jäädä odottamaan hautaustoimilain uusimista, vaan keskittyä hautajaisten seremoniatilakysymyksen käytännölliseen selvittämiseen ja ratkaisemiseen lähtien omista lähtökohdistaan, ihmisten sosiaalisesta ja terveydellisestä hyvinvoinnista ja niiden edistämisestä, perustuslain yhdenvertaisuuden ja uskonnonvapauden periaatteita kunnioittaen. Toki opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnoima, hautausmaihin keskittyvä laki on syrjivänä syytä uudistaa.

Riittävä psyykkinen ja sosiaalinen tuki on turvattava

Psykososiaalisen tuen palveluiden järjestäminen on osa lakisääteistä sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa. Henkistä tukea tarvitseville potilaille ja heidän läheisilleen oltava tarjolla uskonnollisesti neutraalia ammatillista apua. Kuolemantapauksen jälkeen hyvinvointialueilla tulee olla riittävät resurssit tarvittavan henkisen tuen antamiseen, alkaen kriisipäivystyksestä.

Kun kuoleman jälkeiseen asioiden hoitamiseen liittyy paljon byrokratiaa, jonka leski tai lähiomaiset saattavat kohdata valmistautumatta, sosiaalitoimen on järjestettävä neuvontaa ja tarvittaessa autettava asioiden hoitamisessa stressaavassa tilanteessa.

Koska yksityisillä hautaustoimistoilla on läheisten neuvonnassa ja hautajaisten järjestämisessä suuri rooli ja vastuu, toimialan piirissä on tärkeää keskustella, miten ne voivat parantaa palvelujaan omaisten tukemiseksi niin, että hautajaiset järjestetään vainajan katsomusta kunnioittavalla tavalla. Tässä tarvitaan myös yhteistyötä uskonnottomien järjestöjen ja eri uskontokuntien yhteisöjen kanssa.

Julkisen vallan on syytä tukea uskonnottomien järjestöjen ja yhteisöjen toimintaa siviilihautajaisten puhujapalvelujen tarjonnan laajentamiseksi muun muassa puhujakoulutuksen kautta. Myös uskonnottomien yhteisöjen neuvontapalveluja on syytä tukea julkisten palvelujen rinnalla.

Vapaa-ajattelijain liitto ry”

PUHUJAKOULUTUKSEEN, MARS!

TEKSTI JA KUVA:
RISTO K. JÄRVINEN

Teen työkseni stand up -komiikkaa. En usko ylliluonnolliseen, en jumaliin. Niinpä tuntui luontevalta yhdistää nuo kaksi asiaa ja osallistua Pro-Seremonian viikonlopukurssille, jossa koulutetaan puhujia uskonnottomiin tilaisuuksiin.

Koulutus pidettiin Helsingin vapaa-ajattelijoiden tiloissa Kalliassa. Kurssilla oli sekalaista väkeä: mm. luokanopettaja, liiketalouden opiskelija, kättilö, diplomi-insinööri, toimitusjohtaja, teologi ja muusikko. Pääkaupunkiseudun lisäksi porukkaa oli saapunut paikalle mm. Seinäjoelta, Karkkilasta, Jyväskylästä ja Ylöjärveltä.

Puhujista on kova pula, varsinkin maakunnissa. Ihanteellinen väylä puhujaksi olisi ensin käydä koulutusviikonloppu, seuraavaksi kulkea kokonaiden puhujien mukana eri tilaisuuksissa ja lopuksi alkaa tehdä itsenäisesti Pro-Seremonian välittämää keikkaa.

Superihminen ei tarvitse olla. Asiatkaat odottavat puhujalta uskonno-

tonta, sekulaaria maailmankatsomusta, palveluhenkisyttä, tilanteen mukaista ulkoasua, esiintymistaitoa ja luotettavuutta. Puheen tulisi olla henkilökohtainen ja juhlava, mutta rento.

”Meiltä ei ole koskaan pyydetty puhujaksi jäykkää pönöttäjää”, Pro-Seremonian toimitusjohtaja **Anneli Aurejärvi-Karjalainen** sanoo.

Yleisimmät tilanteet, joihin uskonnotonta puhujaa kysytään, ovat nimiäiset, häät ja hautajaiset. Puheen rakentaminen alkaa hetkestä, jolloin puhuja tapaa tilaajan. Tapaamisen aikana eräs puhujan tehtävä on saada omainen rentoutumaan ja kertomaan henkilöihin liittyviä persoonallisia asioita. Näin paranee edellytys hyvän puheen kirjoittamiseen. Puhe hyväksytetään perheellä aina etukäteen. Puhuja saa laskuttaa keikasta 180 € Pro-Seremonioilta.

Kurssilta sai valtavasti oppia aina puhujatyön laatuvaatimuksista asiakkaan kohtaamiseen ja puheen tyylikeinoihin. Yksi tyylikeino on sisällön toistaminen eri sanoilla: ”Ikuisuus, jonka kesto ei kukaan tiedä – ikuisuus, jota ei voi mitata päivissä tai vuosissa.” Lisäksi kävimme opetusmielessä läpi jo toteutuneita puheita ja kuulumme konkaripuhujien vinkkejä. Jos esimerkiksi

surevat omaiset ovat riittäviä, kannattaa yrittää löytää pienin yhteinen nimittäjä – suru – ja keskittyä siihen.

Osaamista pidetään yllä uutiskirjeillä, joissa saatetaan antaa hyvinkin yksityiskohtaisia vinkkejä. Toukuussa esimerkiksi kerrottiin, että häissä paljon käytetty apassien avioliittotoivotus ”sade ei teitä enää kastele, sillä olette toisillenne suojana.” on itse asiassa valtaväestöön kuuluneen amerikkalaiskirjailija **Elliott Arnoldin** kynästä. Lainaus tuli tunnetuksi hänen romaaninsa *Blood Brother* pohjalta tehdystä lännenelokuvasta *Broken Arrow*, Katkaistu nuoli (1950).

Itse huomasin, että minusta ei sitenkään ole osallistumaan vieraitten ihmisten iloihin ja suruihin ja ottamaan vastuuta koko seremonian sujuvuudesta. Jatkan turvallista työtäni naurattajana firman juhlassa ja klubeilla. Toivon, että mahdollisimman moni päättää toisin. Puhujia tarvitaan lisää!

Pro-Seremoniat on voittoa tavoittelematon palvelukeskus, jonka perustajiin kuuluvat Vapaa-ajattelijain liitto, Prometheus-leirin tuki ja Suomen Humanistiliitto.

LYHYET

YHDENVERTAISUUSLAKIIN PARANNUKSIA

Yhdenvertaisuuslaki velvoittaa säännöllisesti arviamaan syrjintäriskejä ja laatimaan suunnitelma yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Kesäkuun alussa voimaan tulleen lakimuutoksen jälkeen arviointi täytyy tehdä kaikki yhdenvertaisuuslaissa mainitut syrjintäperusteet huomioiden.

- Tämä on hyvä, sillä vapaa-ajattelijat ovat havainneet, että monissa arvioinneissa ja suunnitelmissa on

ohitettu uskontoon tai vakaumukseen liittyvä syrjintävaara ja syrjinnän ehkäisy varsinkin uskonnottomuuden osalta, sanoo yhdenvertaisuusasioiden neuvottelukunnan jäsenenä 31.3. asti ollut **Esa Ylikoski**.

Toisena parannuksena velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta ja tehdä yhdenvertaisuussuunnitelma laajenee koskemaan myös varhaiskasvatukseen järjestäjiä ja palveluntuottajia. Velvoite on toimipaikkakohtainen, mikä tar-

koittaa, että jokaiselle päiväkodille on tehtävä yv-suunnitelma. Tarkoitus on luoda yhteisiä käytäntöjä, jotka helpottavat varhaiskasvatuksen syrjimätöntä toimintaa.

Siirtymäaika yhdenvertaisuussuunnittelun osalta on kaksi vuotta.

- Tämä tarkoittaa, että arviointiin ja suunnitelman laadintaan on aikaa kaksi vuotta, ei että aloittamista odotellaan kaksi vuotta, huomauttaa Ylikoski.

LIITON ET-STIPENDIT PERNIÖÖN JA HELSINKIIN

Elämänkatsomustiedon ylioppilaskirjoituksen korkeimmilla pisteillä suorittaneille kevään 2023 ylioppilaille on myönnetty Vapaa-ajattelijain liiton 80 euron stipendi. Stipendin saivat **Linnea Laakso** Perniön lukiosta (112 pistettä syksyn -22 kokeesta), **Feetu-Pekka Luvela** Sibelius-lukiosta (109 pistettä kevään -23 kokeesta) ja **Santeri Hovi** Eiran aikuislukiossa (106 pistettä kevään -23 kokeesta).

Vapaa-ajattelijain valtakunnallinen stipendi jaetaan sekä keväällä että

syksyllä valmistuville uusille ylioppilaille. Perinteisesti vapaa-ajattelijain yhdistysten stipendejä on myönnetty keväällä peruskoulun oppilaille ja uusille ylioppilaille.

Esimerkiksi Helsingin seudun vapaa-ajattelijat myönsi kahdeksalle peruskoulun päättäneelle 40 euron stipendin, ja kriteerinä oli oman opin-
tömenestyksen lisäksi koko opetusryhmän opiskelun edistäminen. Neljälle uudelle ylioppilalle, jotka olivat menestyneet valtakunnallisen stipendin saaneiden jälkeen parhaiten ET-ko-

keessa, myönnettiin 50 euron stipendi. Niistä yksi meni Espooseen ja kolme Helsinkiin.

Myös Satakunnan vapaa-ajattelijat myönsi ET-stipendit peruskouluun ja lukioon, Porin Kaarisillan yläkoulun ja Porin lukion päättäneille. Tampereen vapaa-ajattelijain stipendi myönnettiin ET:n erinomaisesti kirjoittaneelle **Iris Nuutiselle** Tampereen klassillisesta lukiosta.

Lisäksi Joensuun seudun ja Keski-Suomen vapaa-ajattelijat antoivat ET-stipendejä.

KIRKON SOTE-PUHALLUS KOHDISTUI 20 000–40 000 EUROA TIENANNEIHIN

Ev.-lut. kirkko nappasi SOTE-uudistukseen liittyvissä veromuutoksissa 35 miljoonan euron potin vuodelle 2023. Tämä summa kerätään ensisijaisesti 20 000 – 40 000 euroa vuodessa tienaaavilta, joiden kirkollisvero nousi. Eniten kirkollisvero nousee noin 25 000 euron vuosituloilla.

SOTE-uudistuksen vuoksi kunnallisveroprosenttia alennettiin 12,64 prosenttiyksiköllä, ja valtion verotusta kiristettiin vastaavalla summalla. Sen sijaan eduskunta ei voinut vaikuttaa kirkollisveroon, joten veron alentaminen jäi seurakuntien vapaaehtoisesti tehtäväksi. Vastoin valtiovarainministeriön suositusta suurin osa seurakunnista ei alentanut kirkollisveroaan.

Alennustarve oli keskimäärin 0,08 prosenttiyksikköä vaihdellen kuntakohtaisesti nolasta 0,2 prosenttiyksikköön.

Verotusmuutoksen tuoma kirkollisveron perusteeton hyöty olisi ollut 50 miljoonaa euroa vuodessa. Kun osa seurakunnista noudatti valtiovarainministeriön suositusta, niiden osalta 15 miljoonan euron lisätuotto jäi toteutumatta. Sen sijaan suositusta uhmanneiden seurakuntien kirkollisveron tuotto kasvoi 35 miljoonaa euroa.

Verotuksessa automaattisesti tehtävän työtulovähennyksen muutoksista johtuen kirkollisveron kiristyminen kohdistui 20 000 – 40 000 euroa vuodessa tienaaaviin. Nyt kunnallisveroa ja kirkollisveroa maksetaan myös aiempaa pienemmistä tuloista.

Tämä 35 miljoonan lisähyöty on noin 3,7 prosenttia kirkollisveron noin 900 miljoonan euron tuotosta. Tulojen lisäys jatkuu seuraavina vuosina, mikäli tälle vuodelle laskettua korjausta ei toteuteta ensi vuonnakaan.

Edellä olevan lisäksi kirkko hyötyi kirkollisveron laskentatavan tulkinnasta, jolla kirkollisveroprosentit pyöristettiin aina kirkon eduksi ylöspäin. Helsingin seurakunnille se tuo arviolta 2,5 miljoonan euron ja Tampereen seurakunnilla arviolta 1,5 miljoonan euron lisän kirkollisveron vuosittaiseen tuottoon.

Esa Ylikoski

”EN TIEDÄ” – VOITTAJAN VALINTA

ROBERT BROTHERUS

KRISTINUSKON puolesta argumentoitujen *apologistien* suosiossa on viime vuosina ollut väite, että kristinuskon olisi tieteellistä ateismia rationaalisempi eli järkevempi katsomus. Aika erikoinen väite, mutta mitäpä eivät apologistit yrittäisi. Eräs esitetty peruste on, että kristinuskolta löytyy selitys moneen merkittävään kysymykseen, joihin naturalistinen maailmankatsomus ei pysty tarjoamaan vastausta. Mistä maailmankaikkeus ja elämä ovat alun perin tulleet? Miten tietoisuus syntyy? Miksi Mikko kuoli syöpään, mutta Jaana parantui?

Apologistin mukaan Jumala loi kaiken, tietoisuus on ylikuonnollinen sielu ja kaikki tapahtuu, koska Jumala niin suunnitteli. Apologistin sanoo, että ei ole rationaalista uskoa selityksiltään vajavaiseen maailmankatsomukseen, kun tarjolla on enemmän vastauksia tarjoava katsomus.

Mutta mihin tahansa mysteeriin voi aina helposti vetää hihasta tai repiä stetsonista rajattoman määrän huonoja selityksiä. Juuri tämän helppouden pitäisi saada kenet tahansa ymmär-

tämään, että selityksen repiminen itessään ei ole arvokasta eikä mikään selitys todennäköinen ilman hyvää evidenssiä, perusteita. Jos poliisilla on kässissään vaikea murhamysteeri ja johtolankoja ei ole, ei ole arvokasta repäistä satunnainen nimi puhelinluettelosta ja selittää tämän olevan murhaaja – hyvin todennäköisesti silloin erehdyttäisiin.

Tai jos kaksi luolamiestä kivikaudella näkee salaman, ei heillä ole mitään reaalisia mahdollisuuksia päätellä tuon ilmiön todellista fysikaalista selitystä. Jos ensimmäinen luolamies sanoo: ”Tuo on Jumalan maaginen tulivuoli taivaasta”, niin miten toinen voi hänelle vastata? Ei hän tiedä, että on syntynyt erilaisia varauksia maan ja pilvien välillä, että elektronit viuhuvat suurella vauhdilla aiheuttaen molekyylien ionisoitumista ja edelleen valosäteilyä. Ei, on rationaalista häneltä tyytyä sanomaan: ”En tiedä mikä on tuon ilmiön selitys. Mutta sinun tarjoamasi selitys ei kuitenkaan ole uskottava.”

Tänä päivänä ymmärrämme tieteellisten teorioiden ja evidenssin kautta paljon luolamiehiä enemmän salamasta molekyylien reaktioihin ja lajien evoluutiosta tähtien ydinfuusioon. Sen sijaan yksikään hypoteesi fysiikan lakien

yhtenäisteorialle, aivojen tietoisuudelle tai elämän ja universumin alkusynnylle ei ole vielä noussut todennäköiseksi teoriaksi – tieteelliseksi selitykseksi. Uskovainen, joka perustelee uskoaan sillä, että tiede ei vielä ole jotakin selittänyt on kuin luolamies, joka vetää hatusta maagisen selityksen salamalle: hän on tyytyväinen, mutta erehtyy.

Yritys selittää toistaiseksi selittämättömiä asioita kuten tietoisuutta ja maailman syntyä maagisilla asioilla kuten jumalilla, johtaa ojasta allikkoon. Jos vastaus perimmäiseen kysymykseen on ”jumala teki sen”, mutta jumala itse ja hänen voimansa ovat suuri mysteeri, niin mitä silloin oikeastaan on selitetty? Ei yhtään mitään. Ei ole syntynyt Ahaa!-elämystä, jossa palapelin palaset loksahtavat kohdalleen – on vain annettu nimi tietämättömyydelle, napattu kiinni viime kädessä hyvin epätodennäköisestä selityksestä ja lopetettu etsintä. Fiksumpaa on myöntää tietämättömyys rehellisesti ja näin pitää auki ovi mahdolliselle myöhemmälle aidolle selitykselle.

LIITYIN VAPAA-AJATTELIJOIHIN

REETA LAITINEN

Kolme viikkoa sen jälkeen, kun olin liittynyt Vapaa-ajattelijoihin, kohtasin keväisenä huhtikuun iltana joksikin aikaa introvertin painajaisen, kun istuin huoneessa 20 tuntemattoman ihmisen kanssa ja menossa oli esittäytymiskierros. Kyseessä oli Helsingin seudun vapaa-ajattelijain uusien jäsenten iltana. Toki varsinaisesti uusia jäseniä joukossa oli vain muutama; suurin osa oli ollut yhdistyksen jäsenenä – enemmän tai vähemmän aktiivisena – jo useamman vuoden ajan.

Esittelykierros kesti tovin jos toisenkin, kun jokainen osallistuja avasi omaa taustaansa uskonnon ja uskonnottomuuden suhteen.

Puheen määrä näytti yllättävän myös tilaisuuden ja yhdistyksen puheenjohtajan **Esa Ylikosken**, joka yritti pariin

otteeseen ohjata innostuneita ihmisiä hieman tiivistämään historiikkiaan. Olihan tilavaraus myönnetty vain kahdeksi tunniksi ja siinä ajassa pitäisi ehtiä ruokaillakin. Onneksi kuitenkin aika riitti vilkkaan keskustelun lomassa myös monien ideoiden jakamiseen yhdistyksen toiminnan kehittämiseksi, ja osallistujista löytyi intoa ilmoittautua toimijoikseen.

En lopulta ollut vapaa-ajattelijoiden kirjavassa joukossa ollenkaan niin jännittynyt kuin mitä olin viikkoa aiemmin pelännyt, kun päätin ilmoittautua tilaisuuteen. Oli erittäin mielenkiintoista kuunnella jokai-

sen kokemuksia ja huomata, kuinka eri-ikäisiä ja eritaustaisia ihmisiä joukossa oli. Jotkut olivat olleet uskonnottomia koko ikänsä ja saattoivat olla jo kolmannen polven ateisteja – osa taas oli kasvanut uskonnollisessa perheessä tai yhteisössä.

Moni kertoi tiedostaneensa jo lapsena, etteivät Raamatun kertomukset olleet järkeenkäyviä, ja he olivatkin rinnastaneet ne muihin kuulemiinsa satuihin. Näin muistelen itsekin ajatelleeni, kun kävin uskonnottomana lapsena uskonnontunneilla. Pidän enemmän Odysseuksen seikkailuista. Ne olivat jännittäviä ja mukaansatempaavia kertomuksia, eikä niitä käyty läpi uudelleen ja uudelleen vuosi toisensa jälkeen tai opeteltu sanasta saanaan ulkoa.

Kun oli minun vuoroni esittäytyä, päätin kertoa siitä, miten en itse pääs-

nyt lapsena tai nuorena elämäntutkimustiedon opetukseen, vaikka en edes kuulunut kirkkoon. Aikoinaan ala-asteellani järjestettiin ET-opetusta

pienelle ryhmälle, mutta vanhempani olivat päättäneet ilmoittaa minut uskonnontutkimukseen, jotta minua ei erotettaisi luokkatovereistani. Ymmärrän tämän päätöksen, enkä ole heille asiasta katkera. Sen sijaan mieltäni kalvaa edelleen, kun yläasteelle siirtyessäni yritin päästä elämäntutkimustiedon opetukseen, ei sitä mahdollisuutta koulussani tarjottu, eikä vaihtoehtoista uskonnontutkimusta edes puhuttu.

Yritin jälleen lukioon päästessäni valita uskonnon sijaan ET-opetuksen, mutta sain kuulla luokanvalvojaltani, että ET-opetusta ei sinä vuonna järjestetä kyseisessä lukiossa ja että jos *vält-*

tämättä haluan, voin mahdollisesti hakeutua ET-tunneille 15 kilometrin päässä sijaitsevaan toiseen lukioon. Lopuksi hän lisäsi, että lukion uskonnontutkimus on kuitenkin tunnustuksetonta, joten se sopisi myös minulle. Edessäni oli siis jälleen sen saman Raamatun ulkoa opettelemista, mitä olimme käsitelleet jo yhdeksän vuoden ajan ihan ensimmäisestä luokasta alkaen.

Pääkaupunkiseudulla kasvaneille saattaa tulla yllätyksenä, ettei elämäntutkimustiedon opetusta edes järjestetä kaikkialla. Tiedän, etten ole todellakaan ainoa uskonnoton, joka ei ole päässyt ET-opetukseen. Meidän kirkkoon kuulumattomien lisäksi moni vauvaikäisenä evankelis-luterilaiseen kirkkoon liitetty oppilas haluaisi valita koulussa uskonnontutkimuksen sijaan elämäntutkimustiedon, mutta heille ei suoda sitä mahdollisuutta. Jos ET-opetukseen osallistumisen mahdollisuus avattaisiin myös ev.-lut. kirkkoon kuuluville oppilaille, opetukseen pääsy helpottuisi myös kirkkoon kuulumattomille lapsille ja nuorille parantaen kaikkien oppilaiden oikeuksia.

Liityin Vapaa-ajattelijain liiton jäseneksi osittain siksi, koska yhdistys pyrkii paitsi tuomaan esille myös purkamaan evankelis-luterilaisen kirkon erityisasemaa koulussa ja parantamaan oppilaiden yhdenvertaisuutta. Olisin lapsena ja nuorena kaivannut enemmän tukea sekä ääntä meidän uskonnottomien puolesta erityisesti koulussa, jossa meidät usein sivuutettiin täysin. Asiat paranevat vain, jos joku nostaa epäkohtia esiin ja tekee aktiivisesti töitä niiden poistamiseksi. Haluan omalta osaltani tukea tällaista toimintaa.

ILMASTOTIETEELLÄ ILMASTONMUUTOSTA VASTAAN

KUKKA KUMPULAINEN

Ilmatiede on ilmastotieteen perusta. Ilmatiede tutkii ilmakehää ja sen käyttäytymistä. Se vastaa esimerkiksi kysymyksiin, miten tuuli tai sade syntyy, missä sataa ja tuulee. Se pyrkii ennustamaan sääolosuhteita, mikä tunnetaan meteorologisena tutkimuksena.

Ilmatieteen tekninen historia alkaa 1600-luvulta, kun Galilei aloitti tieteellisen meteorologian keksityään lämpömittarin 1607. Siitä alkoi mittalaitteiden kehittäminen, kuten ilmapuntarin sekä kosteus- ja tuulimittarien keksiminen. Ilmakehän kiertoliikkeen fysikaalinen ymmärrys alkoi kukoistaa 1700-luvulla, ja kehitys eteni alun saatuaan hurjaa vauhtia.

Nykyään ilmatiede on iso osa jokapäiväistä elämää, sääennusteet ovat jokaisen uutislähetysten lopussa. Maanviljely pohjaa kasvukautensa sääennusteisiin, milloin on oikea aika aloittaa ja millainen kasvukausi on odotettavissa, jotta voi varautua mahdollisiin ongelmiin ajoissa.

Ilmastotiede tutkii ilmakehän, biosfääriin, merten ja lumi- ja jääpeitteiden toimintaa ja vuorovaikutusta sekä niiden vaikutusten kokonaisuuden ajallista kehitystä.

IPCC:n synteesiraportti

IPCC on poliittisten päätöksien tueksi muodostettu hallitustenvälinen ilmastomuutospaneeli, joka koostuu ilmastotieteen johtavista asiantuntijoista. IPCC perustettiin 1988. Sen tehtävä on tuottaa kattavia raportteja, jotka tuovat julki parhaan ymmärryksen tieteellisestä, teknillisestä ja sosioekonomisesta ilmastomuutoksen tietämyksestä. Se kattaa vaikutukset, tulevaisuuden uhat ja mahdollisuudet vähentää ilmastomuutoksen tahtia.

IPCC:n synteesiraportti (20.3.2023) kattaa kolme yksittäistä ra-

porttia, jotka on tuotettu kolmessa eri työryhmässä. Ensimmäinen raportti vuodelta 2021 kattaa tämänhetkisen fysikaalisen tieteen perustan ilmastojärjestelmästä ja ilmastotieteestä. Vuonna 2022 valmistunut toinen raportti kattaa ilmastomuutoksen vaikutukset, kun tarkastellaan ekosysteemiä, luonnon monimuotoisuutta ja ihmisyhteisöjä globaalisti ja alueellisesti. Raportti kattaa myös luonnon haavoittuvuudet, kapasiteetin ja rajat kuten myös ihmisten yhteiskuntien kykyä sopeutua tuleviin muutoksiin.

Kolmas 2022 valmistunut raportti kattaa päästövähennysoimet ja valtioiden lupaukset. Raportissa käydään myös läpi päästöjen lähteitä globaalisti tarkentaakseen lukuja ja löytääkseen ongelmakohtia. Raportti käy läpi tehdyt toimet ja lupaukset, päästölähteiden vähennysoimet. Se tarkastaa ilmastomuutoksen vastaisia konkreettisia toimia lupauksiin nähden ja niiden toimivuutta.

Tieteellisen yhteisön viesti on selvä: ilmastomuutos on vakava ongelma.

Mitä se sitten tarkoittaa?

Ilmastomuutos on pitkän aikavälin tapahtuma, jossa ilmasto muuttuu maailmanlaajuisesti, globaalisti. Ilmastomuutoksia on tapahtunut maapallon historiassa useita kertoja ja seuraukset ovat aina olleet suuria. Nykyinen ilmastomuutos tarkoittaa ihmisten tekojen seurauksena syntyneitä maapallon ilmaston lämpenemistä. Siihen liittyy fossiilisten polttoainesten käyttö, nykyinen ruuantuotanto, metsien hakkuut ja nykyiset teollisuuden käytännöt.

Isoimmat maapallon lämpötilaa nostavat tekijät ovat hiilidioksidi ja metaani. Hiilidioksidin ja metaanin suurin osa tulee energiantuotannosta ja ruuantuotannosta. ”Tällä hetkellä ilmasto on lämmennyt globaalisti 1.1 astetta ja seuraukset ovat jo nyt näkyvissä, laaja kuivuus Euroopassa,

tukalat helteet, metsäpalot, tuhoavat myrskyt ja rankkasateet.”

IPCC:n raportin mukaan nykyiset toimet eivät ole riittäviä vaan olimme menossa kohti 3 asteen lämpenemistä 2100 mennessä. Sen seuraukset ovat tuhoisia ihmisyyteiskunnille ja eläinpopulaatioille globaalisti. Miten saada ihmiset ymmärtämään tilanteen vakavuus?

Suomessa lämpötila on jo noussut talvella liki 3 astetta ja kesällä yhden asteen luokkaa. Sään ääri-ilmiöt lisääntyvät eri puolilla maailmaa, Suomessakin. Arkielämän lisäksi ruuantuotannon edellytykset muuttuvat. Toki myös selviytymiskeinoja haetaan tieteen avulla, kuten esim. Carbon Action -hankkeella yhdessä 100 maanviljelijän kanssa.

Myös perinteisillä lomapaikoilla voi kesällä olla tukahduttavia helteitä ja maastopaljoja. Suomessa lomailijoiden monet parhaat uimavedet ja kalapaikat kärsivät muutoksista. Talvi on jo Suomessa lyhentynyt, lumipeitteen hiihtokelien aika on lyhentynyt parillakin viikolla. Mikäli kasvihuonepäästöjä ei saada hillittyä, vuosisadan loppupuolella lumipeite on Etelä-Suomessa poikkeus sääntöön.

Mitä yksittäinen ihminen voi tehdä?

Vastaus on: paljon.

Äänestäminen on keino saada kansanedustajia, jotka ottavat tieteen tosissaan päättäessään asioista puolestamme. Rakenteellinen ongelma on fossiilisiin energianlähteisiin turvautuminen. Muutos on käynnissä, mutta jotta Suomi osaa varautua kunnolla tuleviin haasteisiin, täytyy olla määrärahoja tutkimukseen ja kehittämiseen. Se vaatii päättäjiä, jotka ymmärtävät tilanteen vakavuuden, ovat valmiita taistelemaan kaikkien hyväksi, eivät vain muutamien, eikä tuottamaan yhteiskuntaan eripuraa, joka vaikeuttaa kaikkien elämää.

Aktivismi on tärkeä yhteiskunnallinen vaikuttamiskeino. Historia on näyttänyt, miten aktivismi on tuonut naisten oikeudet, seksuaalivähemmistöjen oikeudet, työntekijöiden oikeudet ja muuttanut yhteiskuntaa parempaan suuntaan. Suomessa on toiminnassa esimerkiksi *Elokapina*, joka pohjaa väkivallattomaan kansalaistotelemattomuuteen ja tarjoaa koulutusta ja yhteisöä. *Amnesty International* on suuri järjestö, jonka ajattelu pohjaa ihmisoikeuksiin ja sen kautta myös ilmastoaktivismiin.

Asuminen on vaikuttamiskeino ja helpottaa myös omaa lompakkoa. Kannattaa miettiä, paljonko tilaa todella tarvitsee. Huoneiston tai talon lämmitys ja energian käyttäminen ovat asioita, joihin kannattaa kiinnittää huomiota. Voi valita energiayhtiön, joka käyttää uusiutuvaa energiaa tai ydinvoimaa ja satsaa niiden kehittämiseen.

Kuluttaja äänestää rahallaan. Hän voi miettiä tarkemmin, mitä tarvitsee ja millaisista materiaaleista tavarat ja vaatteet on tehty. Kierrättäminen on yleishyödyllistä. Yhteisosto naapureiden kanssa on hyvä tapa säästää rahaa ja jakaa tarvikkeita. Helsingissä on käytössä myös lainappi, kirjaston lisäksi, jota kautta voi vuokrata remonttitarvikkeista urheiluvälineisiin. Roskien vieminen niiden oikeille paikoille, varsinkin ongelmajäte, auttaa luontoa ja pitää alueita, metsiä ja järviä kunnossa.

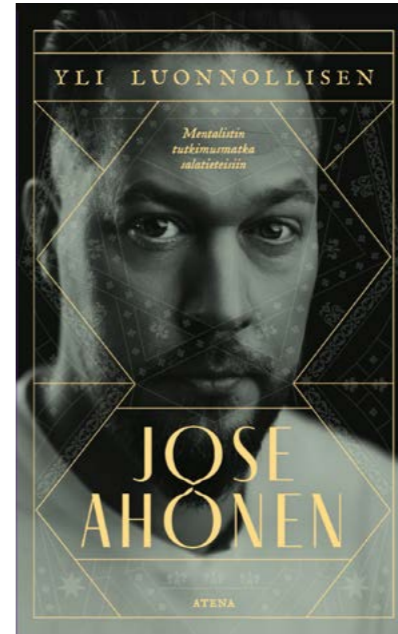
Liikkuminen on mainio jokapäiväinen tapa pitää itsestään ja luonnosta huolta. Kun voi valita vaihtoehdon yksityisautoilulle, käytä julkisia. Aina voi vaatia lisää reittejä kaupungilta, jos näet ongelmakohtia. Valitse sähkö- tai tavallinen pyörä. Surffaille kaupungilla sähköskooterilla! Viimeisenä – tai ensimmäisenä – tietysti kävely!

Lomailua voi myös miettiä. Voisiko olla enemmän Suomessa. Euroopassa matkustaminen onnistuu mainiosti myös junalla, aina ei tarvitse lentää. Lentämisen vähentäminenkin on yksi askel.

Ilmastopaneelin raportit ja tutkimustietoa: ilmastopaneeli.fi. Haastateltavana Suomen ilmastopaneelissa istuva Hannele Korhonen, joka on Ilmatieteen laitoksella tutkimusprofessori ja ilmastotutkimusohjelman toiminnanjohtaja, erikoisalana ilmakehän tutkimus.

MITÄ IHMETTÄ?

Jose Ahonen: *Yli luonnollisen. Mentalistin tutkimusmatka salatieteisiin. Atena, 2023.*

RISTO K. JÄRVINEN

Mentalisti Jose Ahonen on uskonnoton skeptikko, joka uskoo tieteen olevan paras tapa tavoitella ymmärrystä, mutta hän uskaltaa myös sanoa: ”En tiedä.” Uudessa kirjassaan hän pyrkii asettumaan yliluonnolliseen uskovan ihmisen asemaan ja alkaa ymmärtää, että todellisuudessa ja faktoissa on monia puolia.

”Asiat näyttävät hyvin erilaisilta riippuen siitä, tarkasteleeko niitä vaikkapa ateisti tai uskova. Kantasuomalainen näkee jotkin islamin kulttuurin asiat hyvin vieraina, kun taas muslimeille esimerkiksi meille suhteellisen normaali perjantai-ilta kaupungilla saattaa näyttää hulluudelta.”

Kirja kertoo enimmäkseen Ahosen sukelluksesta meedioiden, noitien, selvänäkijöiden, ufojen ja uskomushoitojen maailmaan, mutta myös uskonnoista. Ahonen kertoo olevansa

uskonnoton, koska kristinuskon sanoma on hänestä sekava ja monenlaisen tulkintaan taipuva.

”Tieteellisesti tarkasteltuna on selvää, että monet Raamatun kertomuksista eivät voi pitää paikkaansa.”

Ahonen ei tiedä, onko Jumala olemassa. Hän ei myöskään tiedä, ovatko henkiparannus, energiat tai selvänäkeminen totta. Hän voi vain päätellä ja muodostaa johtopäätöksensä todistusaineista.

”Ateismi ei ole uskonto, vähän kuin postimerkki keräilemättä jättäminen ei ole harrastus. En vain tunne kristinuskon tai tuhansien muiden uskontojen koskettavan minua. Pitää myös muistaa, että jopa uskovaiset ovat ateisteja, mitä tulee muihin kuin heidän valitsemaansa uskoon.”

Ahosen ”en tiedä” -asenteesta jää hiukan hämmäntynyt olo. Miksi pitäisi antaa mahdollisuus yliluonnolliselle, josta ei ole mitään näyttöä? Onko tosiaan niin kuin Ahonen esittää, että tuhansia vuosia sitten velhojen voimat olivat todellisia, koska ihmiset uskoivat rituaaleihin ja parantuivat niiden avulla?

Ahonen kirjoittaa, että koska tietämys kvanttifysiikasta on vielä teoissäänkin lähtökuopissa, on skeptikon mahdollon aukottomasti todistaa, ettei kvanttifysiikalla olisi mitään tekemistä energiahoidamisen kanssa. Olen varma, että Ahonen tietää todistustaakan olevan oudon väitteen esittäjällä, ei kyseenalaistajalla.

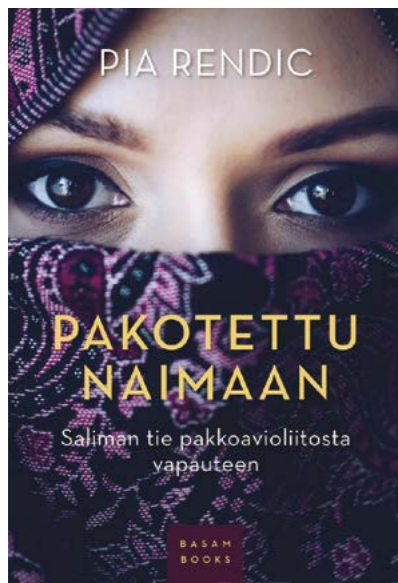
Toisaalta ”en tiedä” -asennetta voisi suosittelua muillekin. Kirjanteon aikana Ahonen kertoo oppineensa ymmärtämään paremmin erilaisia todellisuuksia, joissa ihmiset elävät, ja kunnioittamaan myös omaa maailmankuvaansa vastakkain asettuvia ajatuksia.

”En vielä elä elämäni uskoen henkiin tai jumaliin, mutta hyväksyn tietoni pienuuden ja sen, että saatan olla täysin väärässä.”

Jos useampi ajattelisi noin, eläisimme varmasti paremmassa maailmassa.

PAKKOAVIOLIITOT OVAT KUNNIAVÄKIVALTA

Pia Rendic: Pakotettu naimaan – Saliman tie pakkoavioliitosta vapauteen. Basam Books, 2022.

YKI RÄIKKÄLÄ

Ensimmäinen kämmenen sivallus osuu kasvoihini. Tunnen iskun aiheuttaman kuumotuksen ja kivun poskellani, mutta pysyn hiljaa. Tiedän, että tämä on vasta alku. Sairas esileikki ennen varsinaista pahoinpitelyä, joka kestosta tai syyistä minulla ei ole mitään käsitystä. Tunnen, miten jo niin tutuksi tullut pelko alkaa jäähmettää ruumistani, lamauttaa jäseniäni yksi kerrallaan. Pakeneminen ei ole vaihtoehto, ei edes puolustautuminen. Katson edessäni seisovaa aviomiestäni, jonka kasvoilta heijastuu halveksunta ja julmuus.”

Jo ensimmäiset sanat putoavat armottomina ja tekevät selväksi, mistä kirjassa on kyse. Käsittämättömästä ja periaatteesta tyytyn irratiivisesta naisvihasta ja kulttuurista, jossa naisella ei ole mitään omaa, ei asemaa, ei valintaa, ei omaisuutta jota hallita, ei edes henkilöpapereita. Sellaisesta ilmiöstä, jonka olemassaolon on tiedostanut, mutta jota ei oikein ole käsittänyt. Eikä sitä kaiketi voi käsittääkään, ellei sitä itse ole kokenut.

Kirjanuskontoihin on aina liittynyt patriarkalismi ja siihen liittyvä naisviha. Nämä uskonnot pyhine kirjoituksineen ovat vinoutuneen kulttuurin tuotoksia. Naisilla on ollut lähinnä esi-

nearvo. Palvelija, lastenhoitaja, orjatar, panopuu – ja kunniamerkki. Jos kunniamerkki tahraantuu, on se kunniamerkin oma syy ja tästä hankiudutaan eroon. Lähes kaikissa islamilaisissa kulttuureissa naisten asema on heikko tai vielä heikompi.

Mutta kristinuskon piirissäkin tätä esiintyy. Muistettakoon vain Suomessakin vapaasti myytävä Raamattu ja siinä Paavalin julistus: ”Teidän tulee kuitenkin tietää, että jokaisen miehen pää on Kristus, naisen pää on mies ja Kristuksen pää on Jumala. ... jos nainen on avopain, kun hän rukoilee tai profetoi, hän häpäisee päänsä, sillä sehän on samaa kuin hän olisi antanut ajaa hiuksensa pois. ... Miehen ei pidä peittää päätään, koska hän on Jumalan kuva ja heijastaa hänen kunniaansa. Nainen taas heijastaa miehen kunniaa. ... jne. Ja nainen olkoon vaiti seurakunnassa ja jos ei jotain ymmärrä, kysyköön kotona mieheltään.”

Saliman tarina kertoo pakkoavioliitosta ja sen myötä orjan asemaan joutumisesta. Tosin orjiakin lienee kohdellun paremmin kuin Saliman mies tätä. Salima on keksitty nimi, eikä hänen taustojaan, eikä lähtömaataan paljasteta. Kirjassa vuorottelee Saliman oma tarina avioliittonsa vaiheista sekä lähtömaassaan että täällä Suomessa ja Pia Rendicin faktatietous ylipäättään pakkoavioliitosta naisiin kohdistuvan sorron ja väkivallan muotona. Tosin voi miettiä, voiko pakkoavioliitto ollakaan muuta kuin sortoa. Saliman aviomies kohdisti väkivallan myös heidän lapsiinsa. Esimerkkinä tapahtuma, jossa tämä oli köyttänyt poikansa roikkumaan katosta ja polttanut tämän jalkoja kuumennetulla lusikalla.

Pakkoavioliitot ovat yksi ilmiö edelleenkin useissa kulttuureissa esiintyvissä naisten sorrossa. Ne ovat yksi muoto sairaasta kunniaväkivallasta. Sitä tapahtuu siis täällä Suomessakin. Viranomaiset eivät tunnista tapahtumia ennen kuin ne kärjistyvät. Keväällä uutisoitiin tapauksesta, jossa mies oli pahoinpidellyt naisiaan ja lopulta ampunut toista. Kantasuomalaisissakin perheissä kyllä esiintyy väkivaltaa, johon liittyy näitä vinoutuneita kunniakäsitteitä. On myös välinpitämättömyyttä. Yksikään

lääkäri ei pysähtynyt kysymään Saliman vammoista, viranomaiset eivät kyseenalaistaneet perheen omituisia käytäntöjä, naapurit eivät puuttuneet. Tosin Salima ei olisi itse uskaltanut kertoa asioista. Kunnnes liika oli liikaa.

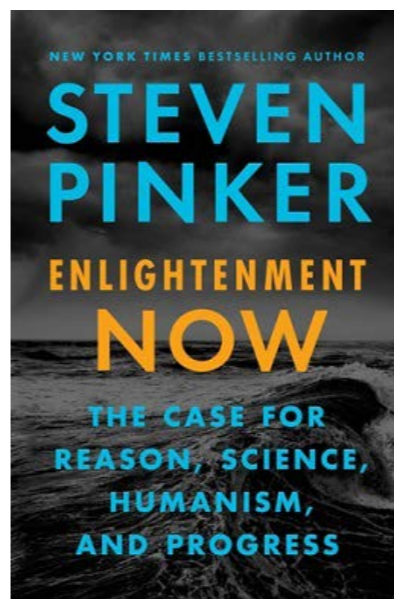
Merkillistä on, että Suomi on ainoa Pohjoismaista, jossa pakkoavioliittoa ei ole kriminalisoitu omana rikosnimikkeenä. Teko siis voi tulla rangaistavaksi ihmiskauppana. Kriminalisointia on muutaman vuoden vasta selvitetty. Nyt pakkoavioliiton uhrin Suomessa eivät tiedä, mitä tehdä tilanteessaan. Jos uhri vie asian rikosprosessiin, jää hän helposti yksin viranomaisten pohtiessa, mitä tehdä. Tilanteen tunnistaminenkin voi olla hankalaa.

Pia Rendic on teologisen koulutuksen saanut pappi ja hänellä on kristillinen vakaumus. Kirjan tekstissä tämä ei näy. Rendic keskittyy faktoihin, asiantuntijalausuntoihin, ihmisoikeuksiin ja oikeudellisiin seikkoihin. Niinkin perusteellisesti, että se välillä puuduttaa. Sikäli ratkaisu, jossa Saliman tarina vuorottelee, on hyvä. Saliman henkilökohtainen usko tulee kerran pari esille. Rendic ei myöskään epäröi tuoda kirjassa esiin suomalaisissa kristillisissä yhteisöissäkin, lähinnä lestadiolaisten ja jehovien piirissä, esiintyvää vinoutunutta kulttuuria suhtautumisessa naisiin. Myös romanien piirissä esiintyy Suomessakin vähintään järjestettyjä avioliittoja, joissa nainen on varsin nuori.

Kirjan lopussa on luku *Saliman loppusanat*. Kuten kirjassa olevat Saliman kertomukset elämästään, on myös tämä loppuluku tekstiä, joka kertoo älykkästä, ilmaisuvoimaisesta ja luovasta ihmisestä. Hän olikin kirjan kirjoittamisen aikana v. 2022 korkeakouluopiskelija. Hieman oudolta tuntuu kuitenkin toteamuksensa ”Allah voi antaa kovimman taistelun vain vahvimmalle soturille”. Vaikuttaa kuin hän antaisi oikeutuksen kokemalleen väkivallalle, joka nousee patriarkalisen uskonnon muovaamasta kulttuurista. Ja miten voi uskoa jumalaan, joka ei näy eikä kuulu kaikkein hirveimmilläkään väkivallan hetkillä, ei auta missään, edes lasten kohdalla, ja jonka nimissä on tehty ja tehdään jatkuvasti kauheuksia?

PUNTARISSA JÄRKI, TIEDE, HUMANISMI JA EDISTYS

Steven Pinker: Enlightenment Now. The Case for Reason, Science, Humanism, and Progress. Penquin Books / Viking, 2018

KUKKA KUMPULAINEN

Valistusajan historia tähän päivään asti, sen tuottama massiivinen tietomäärä on monimutkainen, inspiroiva ja vaikea kokonaisuus, mutta Steven Pinkerin käsissä kuin sulaa vahaa, tieteen ja rationaalisuuden runoutta.

1700-luvulla valistuksen aika ja tieteellinen vallankumous alkoivat juurtua yhteiskuntiin. Neljän teeman avulla – järkeily, tiede, humanismi ja edistys – matkataan valistusajan ajattelijoiden matkassa. Ne muuttivat todellisuutta pois tuntemattoman pelosta, vievät pois tietämättömyydestä ja taikauskoihin kohti todellisuutta, joka pohjautuu tieteellisiin menetelmiin luotettavan tiedon saavuttamiseksi.

Asiat, joita pidämme yhteiskunnassamme nyt ”normaalina” ja itsestään selvinä, eivät olleet sitä 1700-luvulla –

eikä aina 1900-luvullakaan. Vaikka valistuksen ajan tieteilijöiden ja ajattelijoiden tulokset olivat merkittäviä, Steven Pinker tuo samalla esiin, että he eivät olleet täydellisiä ihmisiä. Useat pitivät kiinni uskomuksista, joita pidämme kauhistuttavina, mutta siitä huolimatta heidän työnsä tasoitti tietä valistuksen ideoista moderniin käsitykseen.

Käsitellessään edistystä ja sen vastapuolta, edistyksen pelkoa, Pinker tuo esille optimismin paradoksin: henkilökohtaisten riskien suhteen olemme usein optimisteja, mutta maamme yhteiskunnallisen kehityksen suhteen olemme pessimistejä.

Rationaalisuuden ja humanismin valossa havaitaan, että monet asiat ovat edistyneet huomasti – terveys, elinikä, ravinto, tasa-arvoisuus... Ne auttavat ymmärtämään, että yhteiskunnalliset ongelmat ovat ratkaistavissa tieteen ja rationaalisuuden avulla.

Populismi toimii vähemmistöjen oikeuksia ja hyvinvointia vastaan

Faktat, data ja tiede osoittavat, että taistelu paremmasta maailmasta toimii, että olemme jo ratkaisseet monimutkaisia ja suuria ongelmia. Samalla Pinker muistuttaa, ettei edistys etene suoraviivaisesti. Silti, vastoin epäilijöiden käsityksiä, olemme parantaneet ihmisten elämän edellytyksiä.

Äänioikeuden rajaaminen vain miehille, homoseksuaalisuuden kriminalisointi ja kuolemantuomiot ovat pääosin poistumassa kuin laillinen orjuus aikoinaan. Moraalimme on kehittynyt. Historialliset tosiasiat kertovat kehityksen jatkuvan, vaikka tiellä onkin yhä ongelmia.

Ekonomistit ovat heräämässä ja kehittävät meitä katsomaan bruttokansantuotetta eli BKT:tä pidemmälle, kun

arvioimme varallisuutta. BKT toimi vehnän ja teräksen aikakaudella, mutta nykyään tarvitsemme toisenlaisia mitta-areita ja toisenlaista ymmärrystä yhteiskunnan hyvinvoinnista. Varallisuus ei ole vain rahaa ja fyysisiä tuotteita, vaan myös palveluita ja hyvinvointia.

Toinen vastaväite valistuksen aatteille on Pinkerin mukaan populismi. Populismi keskittyy heimoon yksilön sijaan. Se toimii vähemmistöjen oikeuksia ja hyvinvointia vastaan. Se vähättelee tietoa ja asiantuntijuutta, syyttää ”elitismää”, syövyttää sananvapautta ja haittaa yhteiskunnan kehittämistä.

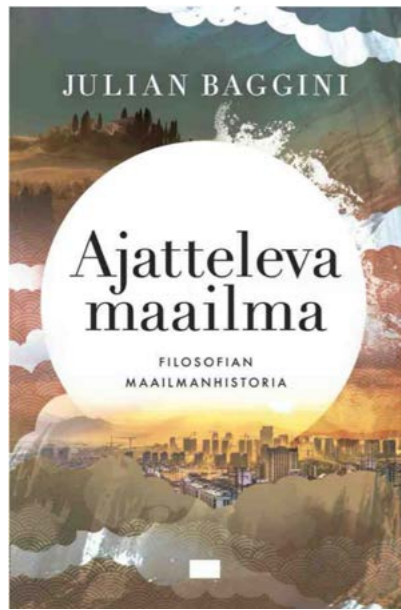
Populismia on Pinkerin mielestä niin vasemmalla kuin oikealla politiikassa: vasemmalla se on kilpailua taloudellisten luokkien välillä, oikealla se on taistelua kansakuntien tai etnisten ryhmien välillä. Molemmassa populismi katsoo menneisyyteen, idolisoi tasajakoa tai vanhanaikaista kulttuuria ja uskonnollisia arvoja. Se etsii muistoilla kullattuja aikoja, maatalouden ja tavara tuotannon paikallisuutta. Pinkerin mukaan mikään ei petä ihmiskuntaa paremmin kuin muisti.

Kirjan viimeinen luku *Tulevaisuus* tutkii ja pohtii populismin nousua syvemältä. Pinker kuvaa vasta-ajattelua, iskuja valistusajan ideoita vastaan. Hän käy läpi tilastoja, joista näkee perimmäisiä syitä, miksi populismi nostaa päätään. Uusimman ajan ”luuserien” tunne siitä, että jää kehityksestä jälkeen uudistuvien ajatusten noustessa, ajaa ihmisiä populismin mentaliteettiin.

Pinker tuo lopuksi myös perusteluja sille, miksi emme ole ajautumassa takaisin pimeään keskiaikaan, vaan hitaasti mutta kuitenkin varmasti edistymme. Tulevaisuudessa on toivoa, mutta parempi yhteiskunta ei saavu ilman työtä. Työkalut meillä jo ovat tarjolla: järki, tiede, humanismi ja todistettu edistys.

FILOSOFIAN PALLOLAJENNUS – KATSE ”MUUALLA AJATTELUUN”

Julian Baggini: *Ajatteleva maailma, filosofian maailmanhistoria.*
Suom. Tapani Kilpeläinen. Niin & näin, 2022.

KARI HONGISTO

Puhun eri tavalla ja olen ”eri ihminen”, kun vaihdan ajatuksia marketin kassajonossa ja kun keskustelen filosofiystäväni kanssa. Kotioloissa puhun suuremmin kuin kyläillessä, vaikka ympärillä on tuttuja ihmisiä. Tämä muuntuminen on saanut miettimään, voinko puhua minuudestani, kun se on näin ailahtelevalla pohjalla ja muutun ”seuran mukaan”?

Lukiessani Julian Bagginin massiivista teosta filosofiasta maailmalla huomaan näköjään pohtineeni aitoa problemaa. Nyt tiedän, että buddhalaisuudessa yksi meditoimisen tehtävä on nähdä, ettei ole pysyvää minuutta, vaan vain ajatuksia ja tunteita, jotka pomppaavat pintaan ja sitten haihtuvat. Tämäkö pitäisi hyväksyä?

Bagginin mukaan itäaasialaisessa filosofiassa (Kiina, Taiwan, Japani, Korea), korostuneimmin japanilaisessa ajattelussa, keskeinen piirre on ajatus minuudesta suhteisena. Olemme keittä

Julian Bagginin 400-sivuisessa filosofian maailmanhistoriassa riittää pureskeltavaa kenelle tahansa maailmankatsomuksellisesta pohdinnasta kiinnostuneelle.

olemme, koska olemme tietynlaisessa suhteessa muihin. Mutta tämä ei pyyhi pois ihmisten eroja. Samaa tapaan muuten ajatteli Aristoteleskin. Jos siis olin ajatellut, että minuudekseni on pysyvä olemus, tämä onkin illuusio. Jopas jotakin! Kuitenkin kun kotona luen tai kirjoitan, väitän olevani autonominen ja suuntautunut minuukseni – ja varsin kaukana buddhalaisuudesta!

Perinteen näkeminen

Ajattelua on ilmennyt siellä, missä ihmisiäkin, ei varmaankaan tarpeeksi eikä aina erinomaisin tulokset, mutta kuitenkin. Väliin nykymaailman meno seurattessa tuntuu siltä, että ajattelu on luontokadon ensimmäinen uhri. Psykologisoivaa onnellisuushöpötystä kutsutaan filosofiaksi, filosofiksi tituleerattuna jää enemmän mieleen hassu hattu kuin yksikään painava ajatus.

Silloin, kun ajattelussa pureudutaan perustavimpiin kysymyksiin, puhutaan filosofiasta. Mutta mistä silloin puhutaan? Eikö vain tulekin mieleen suuri kaari Antiikin Kreikan Platonin kirjoituksista Descartesin, Kantin ja valistuksen kautta Marxin, fenomenologiaan, eksistentialismiin, aina postmodernismiin, Derridan kyseenalaistamisen filosofiaan ja feminismiin, individualismiin ja identiteettiajattelun kyllästävään nykypäivään saakka? Tradition ansioita ei parane moittia, mutta jotakin on jäänyt ulkopuolelle. Usein se ”muun maailman” ajattelu.

Raskaat verhot veti itseltäni sivuun aikanaan sukellus sellaisiin filosofian historian teoksiin kuten Gunnar As-

pelinin Ajatuksen tiet, J.E. Salomaan kaksiosainen Filosofian historia ja Bertrand Russellin Länsimaisen filosofian historia I ja II. Karl Jaspersin radioesseiin perustuva kirja Johdatus filosofiaan näytti polun päin ajattelun alkuperän omakohtaiselle etsinnälle, kirjoittajan sanoin filosofiaa ”ei voi johtaa mistään muusta”.

Filosofian avartava valo pääsi sisään, mutta juuri Russellin mainion teoksen nimessäkin korostuu eräs raja, rajaava sana länsimainen. Niinpä. Näkemyksemme filosofian historiasta on ollut vahvasti länsimainen.

Avartumista muualle

Filosofiaperinteen ulkopuolelle ovat unohtuneet tai jätetty monet idän vanhojen kulttuurien ajatuksit, Itä-Aasia, Intia, muslimimaailma (joista kukin edustaa noin neljännestä maailman ihmisistä)... Miten ajatellaan kungfutselaisittain, miten buddhalaisuudessa, taolaisittain, Vedanta-koulukunnassa, jainalaisuudessa, mikä on Upanisadien, Brahman ja Bhagavadgitan tai Vedojen ajatuksellinen sanoma jne. Onko Afrikassa ajateltu? Miten tällainen raja on päässyt käymään, onko ajattelu kaikkialla luettavissa filosofiaksi?

”Muualla ajattelun” on varmaankin nähty sekoittuvan uskontoihin,

”Aristoteleelle ja useimmille hänen aikalaisistaan ja seuraajistaan ihmiset erottaa muista heidän rationaalisuutensa. Intialaisessa ajattelussa meidän erottaa kyky dharmaan, kyky erottaa väärä ja oikea ja elää sen mukaisesti.”

Julian Baggini

ARVOSTELU

myytteihin ja hengellisiin sfääreihin, kulttuurin erikoisuuksiin, runouteen, metaforisiin keskusteluihin ja aforistikkaan. Näin se on saatettu tulkita jotenkin hämäräksi. Sitä on vierastettu ”läntisen” tiukan loogisen, totuus-hakuisen ja käsitteellisen ajattelun perinteessä, jossa on luotettu järjen autonomiaan ilman yliluonnollisia apuja. Myös monien perinteiden kolossaalisuus on voinut nostaa kynnystä tarttua härkää sarvista.

Brittifilosofi Julian Bagginin teos filosofian maailmanhistoriasta, *Ajatteleva maailma*, haluaa laventaa kuvaa, vetää verhot syrjemmälle ”muun ajattelun” edestä. Hän on tarttunut isoon aiheeseen tavalla, jonka kautta mukaan pääsee, mutta ei ilman paneutuvaa työstämistä. Jo käsitteissä ja niiden juurissa, etymologiassa riittää purtavaa. Kirjoittajan omat kokemukset taapaamisista eri maissa ja keskusteluista moneen suuntaan ajattelevien kanssa tuovat omakohtaista tuntumaa tiedollisen panoksen ja lukeneisuuden oheen.

Totuus vai tie?

Maailman laitojen traditioita erottavat monet seikat, mutta niiden välille löytyy myös yhtymäkohtia. Vähemmän tutusta perinteestä avautuu eteen erilaisia tapoja ajatella asioita ja nähdä maailmaa, painottaa eri asioita. Ymmärtämisen yrittäminen saa olla alkupiste, oppimista ja omaksumistakin varmaan tapahtuu, mutta myös terve kriittisyys on paikallaan oman ajattelun puolustamisessa.

Ovatko kaikki ajatukselliset näkemykset kulttuureissa lainkaan filosofiaa, sivuavatko ne sitä vai tipahtavatko ulkopuolelle? Filosofian määrittely on jo filosofinen kysymys.

Hieman karkeistaen meille tutumpaa on loogis-argumentoiva ote, perimmäisen totuuden pyyteetön etsintä tavallisuuden takaa, filosofian näkeminen jokuinkin tieteenä. Kauempana ajatellaan filosofiaa enemmän elämäntaitona, tienä, polkuna, jota kulkea, sinä, miten elämää tulisi elellä.

Käsitteet, kategoriat saavat erilaisia painotuksia: yksilöllisyys, yhteisöllisyys, autonomisuus, intiimiys, minuukseni ja toiset, tiedon ja hyveen suhde, ykseyden ajatus, suhde luontoon ja esteettisyyteen, sanojen painoarvo suhteessa elämäntapaan, perinteiden asema, keskittynyt kulkeminen, harmonia (kiinalaisen ajatteluperinteen ydin,

”Ihmiset tekevät filosofiaa, hyvin tai huonosti, aina kun he ryhtyvät tutkimaan järjestelmällisesti maailman, minuuden, kielen, logiikan, arvon tai inhimillisen hyvän luonnetta, tiedon lähteitä ja oikeutuksia tai ihmisen järjen luonnetta ja rajoja. Kun tällaisia asioita käsitellään vain myytin tai dogmin avulla, harjoitetaan uskontoa ja kansanperinnettä, ei filosofiaa.”

Julian Baggini

mutta myös Afrikassa ilmenevä) jne.

Kysymykset intuition, meditaation, nirvanan, jopa taikuuden ja yliluonnollisuuden aiheista, karman ja jälleensyntymän vaikutuksista nousevat esiin. Baggini kuitenkin toteaa, että ”poikkeukselliset tilat saattavat olla väkevämpiä kuin tavalliset, mutta se ei todista, että ne paljastavat totuuden paremmin kuin todelliset”.

Maallisen järjen pätevyys ja luonnontieteen saavutukset tunnustetaan pääsääntöisesti lännessä, olipa uskonnollinen tai ei. Islamiin kuvaan elämästä ja kosmoksesta tällainen ei sovi. Ennen ajanlaskumme alkua Kiinassa elänyt kungfutselainen Xunzi näki kuitenkin toisin, katsoi viisaan sikäli ainutlaatuisiksi, ettei hän ”pyri ymmärtämään taivasta”. ”Tie ei ole taivaan tie eikä se ole maan tie. Se on se, jota pitkin ihmiset kulkevat, ja se, jonka herrasmies ottaa tiekseen.”

Sekoittuminen uskontoon

Uskonnollisuutta todellakin sekoittuu eri kulttuureissa vahvasti mukaan, mutta onpa sekoittunut lännessäkin ja sen lannistavan vaikutuksen ajattelun historiassamme tunnemme. Mitä vahvempi on uskonnon ote ”muussa ajattelussa”, sitä tuskallisempaa sellaiseen on puhkaista filosofista sisäänkäyntiä.

Tietenkin on mukavampi tietää, miten uskonnollisissa traditioissa ajatellaan kuin vain luulla tietävänsä, mutta esimerkiksi islamin suhteen ainakaan oma ennakkokäsitykseni ei Bagginin tuoman tiedon myötä juuri muuttunut. Myös Intiassa kuten monissa muissakin perinteissä filosofiaa ja uskontoa ei eroteta selvästi, mutta islamin kokonaisvaltaisuudessa tämä korostuu.

Islamissa ihmisten kirjoittama Koraani on jumalan viimeinen sana. ”Muslimeille ei ole olemassa elämän osaa, joka olisi islamin ulkopuolella”, Baggini kirjoittaa. ”Maallisen ja pyhän erottelua ei käytännössä ole”, islam ”määrää, miten jokainen elämän aspekti tulisi elää, siitä, miten pesee, siihen, mitä syö. Koulutuskin on siksi lähtökohtaisesti uskonnollista”. Tämä selittää osaltaan sen, miksi ”islamissa ei ole selvää filosofian ja teologian erottelua”, Baggini kirjoittaa.

Hän siteeraa nykyajan islamilaisfilosofia Seyyed Hossein Nasria. Tämän mukaan islamin filosofinen perinne ”elää uskonnollisessa maailmankäytännössä, jossa horisonttia hallitsevat ilmoitettu kirja ja profetia tiedon lähteiksi ymmärrettyinä”. Baggini jatkaa: ”Koska Koraani on Jumalan kattava ja lopullinen ilmestys ihmiskunnalle, se on auktoriteetti, jota mikään maallinen järki ei voi haastaa.” ”Jopa minuuden määrittää ensi sijassa sen suhde Jumalaa.” Ykseyden ja yhteyden teema hallitsee koko islamilaisessa maailmassa.

Hyväksyä vaiko hylätä?

Itse ajattelen islamilaisen tulkinnan filosofialle mahdottomana. Filosofialle ei ole tilaa tai se on alennettu uskonnon kotiapulaiseksi totalitaarisia piirteitä muistuttavalla tavalla. Muutoksen tai kriittisyyden mahdollisuutta ei suvaitsemattomuuden kehässä ole. Itse en voi kuin sanoutua irti. Baggini pyrkii hyväntahtoisesti silti uskommaan, ettei tämä filosofian kohtalo ole väistämätön ja että islamilaisissakin kulttuurissakin keskustellaan. Itse en olisi kovin toiveikas.

Baggini ei saarnaa eikä johdattele, vaan kuvailee mukaansatempaavasti ja armottomaan tietämykseen ankkuroituen ajattelevan maailman laajoja ulottuvuuksia. Miten me jotakin koemme tietävämme, miten maailma makaa, miten se ja osamme siinä missäkin päin maailmaa käsitetään ja miten kaiken tämän tuloksena elämää eletään ja miten pitäisi elää – siinä kysymykset, joihin eri mantereilla on vuolaasti vastailtu ja ovat filosofian ytimessä.

Kirjansa lopuksi Baggini pohtii, onko länsimaaisessa ajattelussa utopisuutta siinä mielessä, että ”se pyrkii avoimesti objektiivisuuteen, joka ylittää kaikki yksittäiset ajat ja paikat”. ”Ryhtymällä filosofiseksi tutki-

musmatkailijoiksi voimme rakentaa kattavamman kuvan maailmasta ja objektiivisemmän ymmärryksen siitä ottamalla *monia* näkökulmia.” Ja siis kaikkialta. Miten?

Baggini summaa *kolme tapaa*, joilla moninaisten näkökulmien omaksuminen voi antaa meille parempaa ymmärrystä. (1) Eri näkökulmat yhdistyvät antamaan enemmän informaatiota kuin mikään yksittäinen. (2) Se, minkä ensin oletimme yhdeksi kysymykseksi (esim. mitä minus on?), kätkeekin useita lisäkysymyksiä (onko

minus pysyvää? mistä identiteetin tuntu tulee? miten suhteet toisiin sitä muotoilevat? jne). (3) Hyväksymme, että on enemmän kuin yksi tapa ymmärtää maailmaa tai rakentaa normeja. Mikään ylin arvo ei sovi jokaiseen aikaan ja jokaiseen paikkaan.

Baggini korostaa kuitenkin, että monien mahdollisten arvojen ja niiden yhdistelmien tunnistaminen ei tarkoita, että kaikki käy. Laiska relativismi ja kritiikkittömyys ovat jotakin aivan muuta. Toisiin kulttuureihin voi tutustua niitä kunnioittaen, mutta

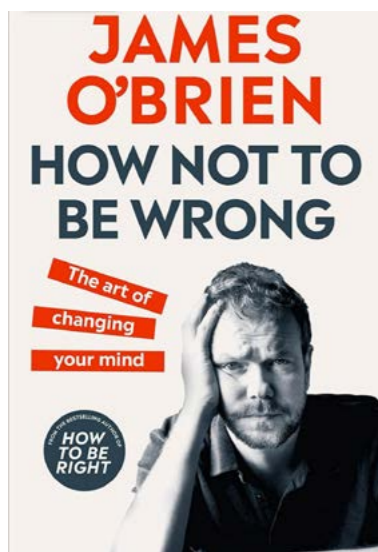
niille alistumatta. Se voi ”auttaa meitä muuttamaan omaa filosofista maise- maamme”.

Kirjoittaja on Kaarinassa asuva, filosofian harrastuksen koukuttama toimittaja-kirjailija ja valtiotieteen maisteri.

Bagginilta on julkaistu vuonna 2003 (suomeksi 2005) *Ateismi. lyhyt johdanto*. Kirjaa on saatavissa Vapaa-ajattelijain liitosta.

MIELIPITEEN MUUTTAMISEN TAIDOSTA

James O'Brien: How Not To Be Wrong: The Art of Changing Your Mind. WH Alle, 2021.

”There is no point having a mind if you are not willing to change it” - ”Mielipiteessä ei ole mieltä, ellei ole valmis sitä muokkaamaan”

James kirjoittaa loistavasti perustaen oman päättelynsä epäonnistumisiin, leikkaa ne osiin partaveitsen terävyydellä. Hän antaa lukijalleen oivalluksen, miten voisi käyttää mahtavaa, mutta usein laiminlyötyä taitoa: muuttaa mielemme faktoilla. Jamesin henkilökohtaista kirjoitustyyliä ja älykäästä päättelykykyä on ilahduttavaa lukea.

James tarjoaa ensimmäinen iskun toksista maskuliinisuutta kohtaan käyttäen omaa kokemustaan lapsuudesta aikuisuuteen. Hän avaa hyvin henkilökohtaisen tarinansa terapian aloittamisesta, sen matkasta ja miten sen avulla pääsi yli omasta toksisuudesta, joka oli tulosta lapsuuden aikaisista traumaista.

Me kaikki altistumme jonkin verran traumaattisille kokemuksille, jotka johtavat meidät kehittämään suojauskeinoja ja muureja ympärillemme. Jamesin muureja ja suojauskeinoja tutkimalla näemme oman ihmisyytemme ja tien nähda oman väärässä olon myöntämisen vahvuutena, ei heikkoutena.

Jos joku asia kuohuttaa yhteiskuntia globaalisti kerta toisensa jälkeen, se on rasismi. Ampumiset, tappamiset ja kulttuurilliset keskustelut. Jamesin henkilökohtainen tietämättömyys nousee esille, kun hänen radio-ohjelmaansa soittava tarjoaa omia kokemuksiaan *stop and search* -rutiineista. Esimerkiksi Englannissa poliisit pysäyttävät ja tut-

kivat mustaihoisia valkoihoisia enemmän, mikä pohjautuu rasismiin.

Hän painottaa, miten erilaisten kokemusten kuuntelu on tärkeämpää kuin kuunnella mielipiteitä ihmisiltä, joilla ei ole samaa kokemusta tai edes mahdollisuutta siihen. Se auttaa eottamaan oikean väärästä.

Radiouransa alussa Jamesin oma toksisuus oli korkealla, ja matkaamme hänen kanssaan, kun hän käy läpi kieltämisen, irrationaaliset uskomukset ja kauhean käytöksensä. Hänen ”fatty-fatty-fat-fats” -lausahduksensa oli hänen mielipiteensä ydin ylipainoisista, lausahdus, joka sai aikaan nauruja, mutta ei tuottanut sisältöä. Olen varma, että moni meistä pitää vieläkin kiinni ”syö vähemmän ja kuntoile enemmän” -mantrasta, mutta kuinka hyödyllistä se loppujen lopuksi on?

Ihmisarvon mitätöinti miltä tahansa ryhmältä on tietämättömyyden näyttämistä. Se kertoo luultavasti enemmän omista peloista, jotka usein lopulta ovat irrationaalisia. Astu siis Jamesin kenkiin ja anna mennä! Tunnelin päässä on valoa ja vieläkin monimutkaisempi aihe, transsukupuolisuus.

James käy läpi kanssamme molempien puolien huolet ja argumentit ja tutkii kulttuurista keskustelua perinteisistä perhearvoista. James purkaa soittajan irrationaalisen kannan, että perinteiset perhearvot ovat tuhoutumassa feminismin ja vähemmistöjen oikeuksien myötä. Miten irrationaalista olla vihainen tasa-arvosta? Jamesin sanoin: ”Tasa-arvo voi tuntua epäoikeudenmukaiselta, kun olet tottunut etuoikeuksiin.

TIEDE EI OLE TYLSÄÄ JA PUUDUTTAVAA

Oskari Miettinen: Alkuräjähdyksestä uskomuksiin. Reuna, 2023.

YKI RÄIKKÄLÄ

Miten sisällyttää yhteen kirjaan pätevän tieteellisen selostuksen kaiken tuntemamme universumin alusta ensimmäisten atomien, molekyylien ja yksisolujen ilmaantumiseen ihmisen kehittymiseen, ihmisjärjellä käsittämättömään satojen tuhansien valovuosien mittaisen galaksien mitaamattoman valtasaan määrään ja siinä samalla käsitellä tämän universumin mitassa mikrobin kokoisen planeetan asukkaiden eepisen mielikuvituksen uskomuksiin eli todistetun tieteen vastaisiin käsityksiin? No, vaikka kuten Oskari Miettinen on tehnyt. Kirjoittaa kirjan, jossa vastaansanomattomista nykytieteen selvittämistä tosiasioista siirrytään sulavasti ihmiskuntaan historian saatossa pesiytyneisiin mitattoman absurdeihin uskomuksiin ja niin monien tosina pitämiin metafysiisiin ilmiöihin ja entiteetteihin.

Alkuräjähdyksestä uskomuksiin on filosofian tohtori ja tähtitieteilijä Oskari

Miettisen (s. 1982) ensimmäinen tietokirja. Ilmeisen intohimoisena tiedon levittäjänä hän on ottanut käsittelyyn niin tieteen selvittämät tosiseikat universumin alkuvaiheista tähtineen ja galakseineen, aurinkokunnan synnystä ja maapallon evoluutiosta sekä ikään kuin antiteesinä vuosituhansien vajavaisen tiedon aikana kehkeytyneet ja monien edelleenkin tosina pitämät mitä merkillisimmät uskomukset tästä kaikesta uskontoja myöten. Miettinen on kirjoittanut myös kolmisenkymmentä kansainvälistä tieteellistä artikkelia, joten pohjaa tällaisen kirjan koostamiselle on. Ja mitä sitä turhaan varovaisesti aloittaa.

Itse asiassa kirjasta voi halutessaan lukea vaikka näitä kahta osiota vuoroitellen. Tähtitiede galakseineen ja tajuttomine mittasuhteineen sekä maapallon elämän kehitysvaiheet voivat olla pötkössä luettuna aika tanakkaa tava- ra, joten keveiksi välipaloiksi voi ottaa luvun kaksi uskomusosastosta. Kätevää. Ja sitä paitsi onhan aivan loogista käsitellä uskomuksia ja faktoja samassa yhteydessä. Liittyväthän nämä toisiinsa, vaikka maailmat ovatkin kaukana toisistaan kuin Andromedan galaksi Linnunradasta. Andromeda muuten lähestyy Linnunrataa 432000 km/t vauhdilla. Törmäystä saa silti odotella vielä 4–5 miljardia vuotta. Uudelle supergalaksille on jo annettu nimikin: Milkomeda. Uskontojen ennustukset ovat mitä ovat, mutta tieteessä varma miljardien vuosien päässä oleva tapahtuma on jo nimetty.

Vaikka kirjoittajan oma tyyli ei välttämättä vielä olekaan hioutunut, on kirjaa miellyttävä lukea, kun teksti on sujuvaa ja sopivan rentoa olematta vaivaannuttavaa. Esimerkiksi ”...joskus astrologiassa myös satunnaisilla ilmiöillä, kuten komeetan ilmestymisellä taivaalle, on jokin sanoma, kuten ilmoitus tulevasta suuresta onnettomuudesta. Tämän varmaan dinosaurukset voisivat allekirjoittaa.” Tai: ”Ensimmäi-

set kuivalle maalle ilmaantuvat eliöt näyttävät olevan leviä ja sienä, jotka elävät vuorovesivoimien aiheuttamien nousu- ja laskuvesien alueilla – välillä meressä, välillä kuivalla maalla. Siten ne alkavat sopeutua myös kuivan maan elämäntavoille. Maassa maan tavalla siis.” Mielenkiintoinen teoria siitä, miten elämä siirtyi ”alkumerestä” maalle tuottaen lopulta ihmisen.

Mielenkiintoista on myös arvelu siitä, että nykyihminen oli osaltaan syyllinen neandertalin ihmisen häviämiseen – ja se, että tämä nykyihminen mahdollisesti myös keksi uskonnot, noin 32000 vuotta sitten. Tosin neandertalin ihminen saattoi harjoittaa jotain uskonnon kaltaista jo paljon ennen. Tuli tietoon sellainenkin asia, että vuonna 1998 keksitty ”pimeä energia” nimettiin aluksi ”hassuksi energiaksi”. Hassua. Tiede ei suinkaan ole tylsää ja puuduttavaa.

Kirja on tiedettä popularisoiva eli tavan kansalaisille suunnattu helppotajuinen, kuten takakannen esittelyssä mainitaan. Mutta nähtävästi fysiikasta ja tähtitieteestä ei juuri voi kirjoittaa käyttämättä monimutkaisia ja outoja termejä sekä vielä oudompia yhtälöitä. Arjessa ei usein tule vastaan *hiukkasten baryoniluvut*, termi ”*Hadeinen eoni*”, millä kuvataan ihan oikeasti täällä olutta ”maanpäällistä helvettiä”. Siitä on aikaa 4,6–4 miljardia vuotta, mutta fakta on, että täällä Telluksella on ollut oikea globaali tulijärvi. Syntisiä vain ei ollut vielä 4,5 miljardiin vuoteen. Mutta hankalistakin termeistä ja tiedon tiiviistä vyörytyksestä huolimatta kirjan helppolukuisuus tekee siitä käyttökelpoisen opetuskäyttöön vaikka lukioissa, ellei osin peräti protuleireilläkin. Ja sopii tämä vaikka kenelle vain. Tosin uskontojen käsittelyssä kirjoittajan oma näkemys niistä ei juuri jätä arvailujen varaa, mikä seikka ei ihan oppikirjan kriteereitä täytä.

Paljon turhempaankin voisi kyllä rahansa käyttää kuin tämän hankkimiseen. Suositeluni.

KOMMUNISTIN EVANKELIUMI

José Saramago: *Jeesuksen Kristuksen evankeliumi*. Tammi, 1998.

ESA AALLAS

Kun sekä Portugalin katolinen kirkko että Vatikaani ovat paheksuneet *Jeesuksen Kristuksen evankeliumi* -teosta (*O Evangelho Segundo Jesus Cristo*, 1991), niin eihän kirjaa voi olla suosittelematta. Paheksuneita myötäillyt Portugalin varapääministeri **Cavaco Silva** vaati jopa teoksen poistamista Euroopan Aristeion-kirjallisuuspalkinnon ehdokaslialta, jolle se palasi kansainvälisten protestien myötä. Vatikaani myös tuomitsi kirjallisuuden Nobelin myöntämisen 1998 tuolle kommunistille. Kun **José Saramago** kuoli 2010, leppymätön katolinen kirkko kirosi: ”Uskonnon vastainen ideologi, ääripopulisti”.

Tunnettua legendaä Jeesuksen vaelluksesta ja kohtalosta omaperäisen luovasti kuvaava Saramago kyseenalaistaa ja maallistaa monia pyhiä tabuja ja uskomuksia, ironiaa kaihtamatta.

Kuin kouluaineessa eräänä kylmänä ja sateisena talvivyönä saapuu Nasaretin Marian taloon enkeli. Siivekäs kertoo Jeesuksen siinnee Herran siemenestä, jonka tämä oli käynyt vaivihkaa ohimennen sekoittamassa Marian puolison Joosefin siemeneen.

Jeesus puolestaan menettää poikuutensa kädestä pitäen opettavan, kokeneen portto Maria Magdalenan kanssa. Heidän lemmentia kirjalija kuvaa kuuden sivun verran teoksis-taan tutuilla, joskus sivun ja toisenkin mittaisilla välimerkittömällä, repliik-kiviivoja ja lainausmerkkejä hylkivillä kappaleilla.

Jeesus alkaa elää vihkimättömänä porton kanssa tuoden vaelluksillaan esiin opetuslastensa evankeliumitari-noista tutut, uskomattomat kykynsä. Vaelluksillaan Jeesus kohtaa Jumalan ja paholaisen, entisen paimenensa veneessä.

”Perätuhdolla istui Jumala. Kookas vanha mies, rintaa peitti aaltoileva parta, pää paljaana tukka valloillaan, kasvot leveät ja voimakkaat, huulet

paksut, eikä suu näyttännyt puheessa liikkuvan, vaatteet kuin rikkaalla juutalaisella...”

Juutalaisten jumalana 4004 vuotta ollut Jumala kertoo tarvitsevansa Jeesuksen apua marttyyrina laajentaakseen vaikutuspiiriään. Jeesusta puistattaa ja hän tajuaa paholaisen hymyn, sillä myös tämän valta kasvaa, koska Jumalan rajat ovat myös paholaisen rajat.

Poika utelee Isältään, paljonko kuolemaa ja kärsimystä tämän voitto muista jumalista vaatii. Jumala latelee sivukaupalla vaadittavaa ääretöntä kärsimysten ja kynnelten merta. Aloit-taen aakkosittain.

”Praham Adalbert surmataan seit-senkärkisellä pertuskalla, Syyrian Aorea kuolee nauvoja täyteen hakatussa tuolissa, kun veri vuotaa kuiviin, Rooman Beatrix kuristetaan kuoliaaksi, Castulus haudataan elävältä, Eliphios surmataa irrottamalla päänahka, Fabianus rautakarstoilla, Hadrianus va-saroidaan kuoliaaksi alasimen päällä, Jeanne d’Arc poltetaan elävältä...”

Kun Jeesus kysyy, oliko siinä kaikki, isänsä vastaa ei, lisää sodat ja verilöylyt sekä ristiretket pyhille paikoille. Ja sit-ten on vielä inkvisitio. Pyhän viraston tuomioistuin, välttämätön paha. ”Sen avulla tehdään loppu saastasta, jollaista sinun kirkkoosi joskus pesiytyy”, Jumala valistaa poikaansa. Ja vakuuttaa, ettei kaipaa kunniaa vaan valtaa.

Paholaisen mielestä täytyy olla Jumala, jotta voi noin kovasti mieltä vereen. Paholainen ehdottaakin, että Jumala antaisi hänelle anteeksi ja lopettaisi pahan, jolloin Jeesuksen ei tarvitsisi kuolla. Jumala vastaa katoamalla veneestä sumun suojassa tuon-puoleisiin.

Jeesuksen jo kituessa ristillään Jumala ilmestyy ja jylisee mieltyneensä poikaansa. Tällöin poika käsittää, että hänet oli johdettu harhaan ja saa mieleensä kuvan siitä veren ja kärsimyksen virrasta, joka oli hänen jalkojensa juuresta tulviva yli koko maailman. Poika huutaa taivaassa lymyilevän isänsä perään: ”Ihmiset, antakaa hänelle anteeksi, hän ei tiedä mitä on tehnyt”.

Lehtihaastattelussaan kirjailija Saramago katsoi, ettei yksikään uskonto, ilman poikkeuksia, onnistu ikinä yhdistämään ihmisiä eikä saattamaan heitä sovintoon. Päinvastoin, hänen mielestään uskonnot ovat olleet ja tulevat olemaan syy sanoinkuvaamattomiin kärsimyksiin, verilöylyihin sekä hirviömäisiin fyysisiin ja henkisiin väkivallan tekoihin, joista koostuu yksi ihmiskunnan kärsimyshistorian pimeimmistä luvuista. (La Repubblica, 20.9.2001)

Avoimesti ateistisen vakaumuksensa esiin tuovan kirjailijan teoksen ääressä nousevat mieleen myös menneet ja nykyiset uskonnottomat hirmuhallitsijat. Surrealismia ja kuvitel-mia teoksissaan suosiva tekijä kritiso-i eräissä muissa romaaneissaan poliit-tisen vallan väärinkäyttöä. *Kertomus näkevästä* -teoksessa länsimainen demokratia on muuntumassa poliittisen eliitin diktatuuriksi, jossa 70 prosenttia vaaliurnaasta jätetyistä äänestyslipuista on tyhjiä.

"EN SYNTYNYT NOBELIA VARTEN"

José Saramago (1922 – 2010, Lanzarote) syntyi Azinhagan maalaiskylässä Portugalin koillisosassa **Maria de Piedaden** ja **José Sousan** maatyöläisperheeseen. Kirjailijan sukunimeksi Sousan sijaan vakiintunut Saramago merkitsee ruohokasvia, jonka lehtiä köyhät lisäsivät keittoihinsa.

Perhe muutti Lissaboniin Saramagon ollessa parivuotias. Isä työskenteli liikennepoliisina ja äiti kotiapulaisena. Vanhempien varattomuuden takia Saramago jätti 12-vuotiaana oppikoulunsa ja kävi ammattikoulun, josta valmistui sorvariksi.

Pari vuotta automekaanikkona työskennellyt Saramago meni vuonna 1944 naimisiin rautatieyhtiön konekirjoittaja **Ilda Reisin** kanssa, josta tuli sittemmin tunnustettu taidekaivertaja. Heille 1947 syntyneen **Violante**-tyttären aikaan Saramago toimi sosiaali-huollon virkailijana.

Kirjat alkoivat vetää puoleensa Lis-sabonin julkisissa kirjastoissa iltamyöhään viihtynyttä lukijaa. Vuonna 1947 valmistuneet pari novellia eivät vielä nostaneet uraa lentoon. Kirjallisuuden piiriin hänet vei 1950 alkanut toimensa *Estúdios Cor* -kustantamon kääntäjänä ja toimittajana. Vuonna 1968 Saramago rakastui kirjalliseen neuvojaansa, näytelmäkirjailija ja novellisti **Isabe da Nóbregaan**.

Hänelle José omisti teoksensa *Bal-tatsar ja Blimunda* (*Memorial do convento*, 1982) sekä *Ricardo Reisin viimeisen vuosi* (*O ano da morte de Ricardo Reis*, 1984). Seurustelu jatkui vuoteen 1986. Ilda Reis ja Saramago erosivat 1970.

Portugalin sotilasdiktatuurin kiel-tämään kommunistipuolueeseen (Partido Comunista Português) Saramago liittyi vuonna 1969 ollen vielä 1989 puolueen ehdokas paikallisvaaleissa. Vuonna 1921 perustettu PCP oli keskeinen, **António de Oliveira Salazarin** melkein viisi vuosikymmentä jatkuneen autokratian vastustaja. Vasta kevään 1974 neilikkavallankumous kaatoi Salazarin diktatuurin. Huhti-kuusta marraskuuhun 1975 Saramago

toimi lissabonilaisen, neilikkavallankumouksessa kansallistetun, entisen diktatuurin äänenkannattaja *Diário de Notícias* -sanomalehden varapäitoimit-tajana. Marraskuun 25. päivän epäon-nistuneen vasemmistolaisen, armeijan kapinallisten laskuvarjojoukkojen tukeman vallankaappauksen jälkeen Saramago ja eräät toiset kommunistitoimittajat erotettiin lehdestä liian radikaaleina.

Eräiden arvioiden mukaan Saramago pettyi, kun vallankumous ei tehnyt maastaan sosialistista. Poliittisia, sosi-aalisia ja uskonnollisia auktoriteetteja vastustanut kirjailija luonnehti kom-munismiaan henkiseksi ja lojaaliksi asenteeksi ja mahdollisuudeksi. Neuvostoliiton sananvapauden rajoituksia hän kritiso-i.

Vuodesta 1979 alkaen kirjailijan työhön keskittyneen Saramagon mai-

ne kasvoi kahdeksankymmentälu-vulla. Vuonna 1988 hän solmi liiton toimittaja **Pilar de Ríon** kanssa. Kun 76-vuotiaalle Saramagolle myönnettiin kirjallisuuden Nobel-palkinto ensim-mäisenä portugalilaisena kirjailijana 1998, niin lissabonilaisen *A Capitalan* -lehden otsikon mukaan saaja itsekin katsoi, ettei ollut paras valinta. ”En syn-tynyt tätä varten.”

Nobel-puheessaan hän arvoste-li epätasa-arvoisuuden ja kurjuuden kasvua. ”Sama skitsofreninen ihmis-kunta, jolla on kyky lähettää välineitä planeetoille tutkimaan kallioiden koostumusta, kykenee kirjaamaan välinpi-tämättömyydellä miljoonien ihmisten nälkäkuoleman. Marsiin lento näyttää onnistuvan helpommin kuin käynti naapurissa.”

Saramago kuoli 87-vuotiaana 18. kesäkuuta 2010 Lanzarotella Kanarian-

saarilla. Sinne hän muutti 1992 protestina kohtelustaan *Aristeion*-kirjallisuuspalkintojupakassa. Kaksi päivää myöhemmin Lissabonissa pidettyä hautajaissaattoa seurasi ainakin 20 000 ihmistä. Heistä monet kantoivat Salazarin autokratian huhtikuussa 1974 kaataneen vallankumouksen symbolia, punaista neilikkää. Surusaatosta poissaoleviin kuului oikeistolainen presidentti **Aníbal Silva**.

Kun Saramagon kuolemasta oli kulunut vuosi, tuotiin hänen tuhkansa synnyinkylästä Azinhagasta laskettavaksi satavuotiaan oliivipuun juurelle Lissaboniin José Saramago -säätiön *Casa dos Bicos* -talon aukiolle.

Saramagon tuotannosta on suomennettu 14 teosta vuosina 1982-2008 Tammen julkaisemana.

MAISTIAISIA GALLUP ECCLESIASTICA -KYSELYSTÄ

Kimmo Ketola: Uskonnonvapaus katsomuksellisesti moninaisessa valtiossa. Suomalaisten näkemykset kirkon ja valtion suhteesta ja uskonnonvapauden merkityksestä. *Kirkon tutkimus ja koulutus. Ajankohtaisraportti 2/2023.*

ESA YLIKOSKI

Evankelis-luterilaisen kirkon ylläpitämä Kirkon tutkimuskeskus on saanut uuden nimen, *Kirkon tutkimus ja koulutus*. Sillä on pitkään ollut tapana tehdä neljän vuoden välein laaja *Gallup Ecclesiastica* -kysely. Kyselyn tuloksia on sitten julkaistu viiveellä muun muassa kirkon nelivuotiskertomuksessa seuraavana vuonna.

Laitoksen tutkija **Kimmo Ketola** julkaisi ja tulkitsi nyt maaliskuussa syksyn 2022 kyselyn tuloksia suomalaisten näkemyksistä, jotka koskevat kirkon ja valtion suhteita sekä uskonnonvapautta.

Artikkelin mukaan uskonnonvapaudessa arvostetaan erityisesti yksilönvapauksia, kuten ihmisten oikeutta vaihtaa uskontoa (86 %) ja solmia avioliittonsa omien katsomustensa mukaisesti (74 %). Myös oikeus uskontonsa

mukaiseen ruokavalioon ja pukeutumiseen sai enemmistön tuen.

Kun uskonnonvapauden merkityksestä sai 10 vaihtoehdosta valita 3 tärkeintä, kärkeen nousivat ”vapaus valita oma maailmankatsomukseni” (61 %), ”vapaus valita uskonnollinen tai uskonnon identiteetti” (47 %) ja ”erilaisten uskontojen ja katsomusten tasa-arvoista kohtelua lain edessä” (30 %). Vähiten kannatusta (3 %) sai vaihtoehto ”vapaus kritisoida valtaapitäviä uskonnollisin perustein”, mutta sitä kannatti 16 % ”muuhun uskonnolliseen yhdyskuntaan” kuuluvista.

Artikkelin mukaan 43 % kannatti jonkinlaista valtion tukea uskonnoille. Näkemykset jakaantuivat kuitenkin siinä, tuliko tuen kohdistua yhteen, harvoin vai tasapuolisesti kaikkiin uskontoihin. Kummastustani herätti, miksi Ketola keskeisissä havainnoissaan mainitsee tässä vain uskonnot, vaikka mukana tässä 43 %:n ryhmässä on myös vaihtoehto, jonka mukaan ”valtion tulee

tukea tasapuolisesti kaikkia uskontoja ja katsomuksellisia yhteisöjä” (13 %).

Tarkoitushakuisuutta

Katsomuksellisilla yhteisöillä voidaan ymmärtää myös tai nimenomaan uskonottomien yhteisöjä. Näin se nähdään myös muissa pohjoismaissa. Jos vastaaja haluaa tukea tasapuolisesti myös uskonottomien järjestöjä, sitä ei ole reilua tulkita vain valtion ”tueksi uskonnoille”.

Väitettä ”valtion ei tule tukea eikä rajoittaa mitään uskontoa” kannatti 29 % vastaajista. Vaihtoehtoiksi oli kehitetty myös kaksi varsin eriskummallista ”uskontoon kielteisesti suhtautuvaa mallia”, joita kannatti vain yhteensä 13 % vastaajista. Yhden mukaan ”valtion tulee aktiivisesti rajoittaa uskontoa julkisessa elämässä” ja toisen mukaan pitää rajoittaa ”sekä julkisessa että yksityiselämässä”.

”Julkista elämää” koskeva kysymys ja käsite ovat tarkoituksella epäselviä, koska ev.-lut. kirkko haluaa vastausten avulla saada luvan tehdä uskonnollista lähetystyötä esimerkiksi kouluissa ja päiväkodeissa. Monetkaan eivät halua kieltää uskonnon julistamista julkisilla paikoilla, kunhan se tehdään häiritsemättä ohikulkijoita, mutta tämä kanta ei ole tarkoitettu ev.-lut. kirkon kulkuluvaksi kouluihin. Koulut ja päiväkodit eivät ole ”julkisia paikkoja”.

Mielestäni kysymysvaihtoehdot ja myös tulosten tulkinta olivat tarkoitushakuisia, kirkon tukemista. Vastaukset voisi summata myös niin, että kaikista vastaajista 55 % tuki joko tasapuolista tai kriittistä vaihtoehtoa (tasapuolisia 29 % + 13 % ja kriittistä 13 %). Kantansa ilmaiseista nämä osuudet olivat yhteensä 64 %.

Kaikista vastaajista vain 31 % valitsi uskontoja tukevat vaihtoehdot (15 % + 16 %). Lisäksi 12 % ei osannut valita ja 3 % sanoi, että ei mikään vaihtoehto ollut sopiva.

Kirkon julkisoikeudellisen erityisaseman lopettaminen ei ollut vaihtoehtona tässä kirkon kyselyssä. Eikä uskonnonvapauden ilmenemismuotojen kohdalla kysytty vapaudesta valita koulun katsomusaine taikka uskonnon opetuksen pakollisuudesta kirkon jäsenille.

Pääsihteerin

PALSTA

SOMERAMADAN

TIMO KARJALAINEN

SUORAAN sanottuna en ole suuri islaminyöstävä. Muukalaisammasta tai rasismista ei ole kysymys, olen kyllä utelias tutustumaan muihin kulttuureihin ja pidän suuresti esimerkiksi kiinalaisesta, intialaisesta, thaimaalaisesta, japanilaisesta, syyrialaisesta, kreikkalaisesta ja marokkolaisesta ruoasta, afrikkalaisista rytmeistä ja Lähi-idän kansanmusiikista sekä arabialaisista ornamenttikuvioista.

Arvostus on kuitenkin ansaittava. Islamista on tullut vastaan kovin vähän kannatettavia tapoja tai ajatusmalleja.

Esimerkiksi islamilainen oppi talousasioista dogmaattisesti kieltää koron perimisen lainasta, mikä vaikeuttaa rahoitusjärjestelmän toimintaa. Koska koron konsepti on melko keskeinen talouden toiminnalle, kieltoa kierretään monimutkaisesti määrittelemällä lainalle jotain muuta vastiketta joka ei päällisin puolin ole ”korkea”.

Yksi toistuva elementti islamilaisessa ajattelussa onkin äärimmäisyyksiin vietyjen, hatusta vedettyjen dogmien kiertäminen saivartelemalla. Sukupuoli-

liasioissa islam on suorastaan kivikautisen kieltävä yhtään millekään seksuaalisuuteen vihjaavallekaan, ja se viedään äärimmäisyyksiin erottelemalla sukupuolet toisistaan kokonaan erilleen kaikkialla muualla paitsi kodin seinien sisäpuolella aviopuolisoiden kesken – mutta, jos nyt sattuu mieli tekemään satunnaista seksiä, niin olkoon miehellä (!) oikeus ottaa toinen vaimo puoleksi tunniksi.

Yksi islamissa äärimmäisyyksiin viety asia on ramadan, periaatteessa kaikille aikuisille pakollinen kuunkierron mittainen eli noin 29 vuorokauden ajanjakso jolloin syöminen on kielletty auringonnoususta auringonlaskuun, joka kahdestoista kuunkierto eli hiukan alle vuoden välein. Islamilaista kalenteria kun eivät kiinnosta sellaiset maalliset seikat kuin vuodenajat tai karkauspäivät, vaan ”vuosi” on nätti tusina kuunkiertoja, mistä johtuen islamilaiset kuukaudet ovat milloin mihinkin vuodenaikaan.

Viimeksi islamilaisen kalenterin ramadan oli tänä keväänä 23.3.–20.4. Ramadan- uutisia kahlatessa juolahti mieleeni, että ramadanin ideaa päiväaikaisesta pidättäytymisestä voisi sovel-

taa terveellisemmin someen eli sosiaaliseen mediaan.

Ruoan saannissa säännöllisyys on terveellisintä, mutta somen kahlaamisesta pidättäytyminen voi olla hyvinvointia edistävä hiukan tipattoman tammikuun tapaan. Tiedetään, että somen selaaminen voi aiheuttaa ahdistusta. Ainakin se syö tehokasta työaika jos päivät (!) kuluttaa somea selaten.

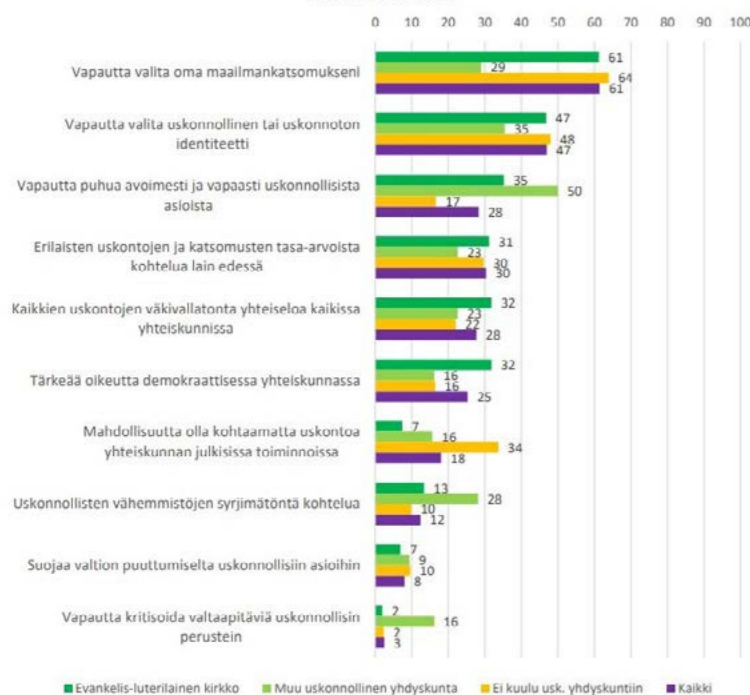
Päätin kokeilla. Facebook kiinni päiväaikaan toimistolla. Illalla sitten kotona joutaa sitä selata.

Kuinkas sitten kävi? Huomasin selvää hyötyä, työhön keskittyminen tehostui. Valitettavasti en ole kovin harjaantunut näissä pidättäytymisjutuissa, joten lipsumista tapahtui. (Kuten jutun alusta saattoi huomata, ruokakin maistuu joka päivä.)

Terveyttä edistävän toiminnan yksi tunnusmerkki on, että sitä voi tehdä useamminkin kuin vuosittain. Aion jatkaa turhasta viihteestä työaikaan pidättäytymistä – kohtuudella, sillä tarkoitus on edistää hyvinvointia eikä tukehtua dogmiin.

Kannattaa suhtautua uusiin ajatuksiin analyttisen rakentavasti.

”Mitä uskonnonvapaus sinulle itsellesi merkitsee? Valitse kolme itsellesi tärkeintä väittämää”

Ajankohtaisraportti 2/2023: Uskonnonvapauden merkitykset suomalaisille uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyyden mukaan (%). GE 2022, N = 1 104.

Uteliaan pohdinnan tarina. Prometheus-leirien 30-vuotishistoriikki on nyt julkaistu! Osta painettu teos itsellesi tai lahjaksi 65 euron tukihintaan!

OSTA PROTUN HISTORIIKKI!

PS Protuleireillä on aina tarvetta ohjaajille, tule mukaan!

www.protu.fi

JEESUS TEKI OHARIT

RISTO K. JÄRVINEN

Kävin joskus viime vuosituhannella transsendenttisen meditaation eli TM:n kurssin. Initiaatiotilaisuuteen Keravan Kestihovin hotellihuoneessa ei pitänyt liittyä mitään uskonnollista. Pieni epäily kuitenkin heräsi, kun opettaja kääntyi minuun selin ja alkoi hymistä jotain sanskritin kielellä hinduhöhröltä näyttävän Maharishi Mahesh Yogin kuvan edessä. Hyminän lomassa hän kasteli pururadan metsiköistä matkalla poimimiani kielöjä vesiaastiassa ja roiskutti olkansa yli pisaroita päälleni. Lopuksi hän kääntyi ympäri ja kuiskasi korvaani salaisen mantran.

Jäin koukkuun heti. Meditoin kaksikymmentä minuuttia kaksi kertaa päivässä noin vuoden ajan. Lopetin, kun luulin saaneeni selvänäkemisen kyvyn. Istuin junassa ja kuulin kahden pojan keskustelun. "Arvaa, miten pitkälle onnistu eilen napsauttamaan sormillani pullonkorkin?" poika kysyi. Kahdeksaantoista metriin, ajattelin. "No?" pojan kaveri ynähti. Vastaus kuului: "Kahdeksaantoista metriin." Aloin tietää ennalta muitakin numeroita, esimerkiksi pakkaslukuja säätiedotuksissa. En enää uskaltanut kävellä hautausmaalla, sillä pelkäsin, että seuraavassa kivessä lukee minun kuolinpäiväni ja -kuukauteni.

Jälkeenpäin ymmärsin, että olin mielessäni alkanut arvailla numeroita kaikenlaisissa yhteyksissä pitkin päivää ja että arvasin lähes aina väärin. Tietysti muistin vain osumat, ja pian luulinkin olevani vähintään uusi Aino Kassinen.

Välillä menin meditoitessani niin syvälle ajatuksettomaan tilaan, että haltioituin. Erään session jälkeen kävelin kadulla ja katsoin vastaantulevia myötämielesisti. Näin heidän kärsimyksensä ja minun teki mieli huutaa: "Ei hätää, minulla on parannuskeino kaikkeen!"

Ymmärrän siis uskovaisia, joilla on valtava tarve levittää sanaa ja kää-

nyttää ihmisiä Herran puoleen. Annan heille usein mahdollisuuden. Annoin esimerkiksi eräälle tuntemattomalla naiselle WhatsAppissa luvan lähettää minulle Kalevi Lehtisen kirjan Löytöretkellä ja jopa luin siitä kohdat, jotka nainen oli merkannut. Kun hän kysyi, mitä pidin kirjasta, vastasin rehellisesti:

"On mielenkiintoinen ajatus, että Jeesus on jo elämässäni, vaikka en sitä huomaa. Ongelma on, että tämä ajatus ei konkretisoidu mitenkään, koska en Jeesuksen läsnäoloa mitenkään tiedosta. Enkä siten pysty asiaan edelleenkään uskomaan."

Nainen ei antanut periksi: "Tehdäänkö niin, Risto, että rukouksen joka päivä seuraavan kahden viikon ajan sitä, että Jeesus tulee sinulle osoittamaan itsensä. Ole sinä kuulolla, niin ei mene ohi. Näin tulee tapahtumaan. Ilmoittele sitten, kuinka hän sinulle ilmestyi, jos tahdot."

Hän itse oli aikoinaan sanonut Jumalalle, että jos tämä ei ilmoita itseltään, hän ei vaivaa asialla päätään enää koskaan. Muutaman viikon kuluttua tapahtuma johti toiseen ja Jumala vihdoin ilmestyi. "Oli helpotus tietää, että kuoleman jälkeen on elämää ja minullakin on merkitystä kaiken Luojalles!"

Suostuin ehdotukseen ja jäin odottamaan. Yritin pysyä kuulolla, ettei Jeesuksen tuleminen mene ohi. Nauratti, kun ajattelin, että Jeesus saapuisi niin hissukseen, etten häntä huomaisi. Näin myös uhkakuvan: kun odottaa Jeesuk-

selta merkkiä, sellaisen helposti tulkitsee saaneensa vaikkapa kivistä kengästä. Mitään ei kuitenkaan tapahtunut. Ennen kuin kaksi päivää ennen määräajan umpeutumista. Televisio pauhasi kotona taustalla, sieltä tuli jumalanpalvelus, kuului tuttu laulu. Nytkö Jeesus viestittää, ajattelin. Ryntäsin olohuoneeseen. Tallensin ohjelman, sillä en ollut oikealla katselutuulella: minun piti keskittyä illan stand up -keikkaan parinvaihtobileissä Himokseilla.

Katsoin tallenteen äsken. Se ei ollut jumalanpalvelus, vaan Yle TV1:n ohjelma Nojatuulikirkko, joka oli kuvattu helatorstaina Oulunkylän vanhassa kirkossa Helsingissä. Siinä keskusteltiin kärsimyksistä. Välillä bändi esitti biisejä, lopussa rukoiltiin ja tunnustettiin uskoa. Mikään juttu ei kolahtanut minuun, ei osoittautunut taivaalliseksi merkiksi, vaikka tuijotin ruutua tuntosarvet yliviritettyinä. Mainitsemani tuttu laulu kuultiin ohjelman lopussa, kun bändi esitti Jukka Leppilammen Vuorilaulun, jonka kertosaakeessa hoiataan neljä kertaa hallelujaa ja kerran amen ja sitten toistetaan sama. Mutta eipä kolahtanut sekään.

Kuuntelin Leppilampea ja Outi Terhoa joskus nuorena, etten sanoisi ironisesti, enkä voinut aavistaa, että vielä vuosikymmeniä myöhemmin Jeesus kiukuttelisi muinaisesta asenteestani. Vai johtuiko tyypin oharit siitä, että TM on kuulemma saatanasta? Vai eikö mitään Jeesusta ole, tule, eikä tilata?

Yle TV1

ETELÄ-KARJALAN VAPAA-AJATTELIJAT RY
Olavi Korhonen, Korkearannantie 3 F 54530, Luumäki
050 055 6010
lappeenranta@vapaa-ajattelijat.fi

FORSSAN VAPAA-AJATTELIJAT RY
Juha Toivonen, Tölonkaari 4 A 8, 30420 Forssa
044 592 0210
vapaa-ajattelijat.fi/forssa
forssa@vapaa-ajattelijat.fi

HELSINGIN SEUDUN VAPAA-AJATTELIJAT RY
Pj. Esa Ylikoski, Neljäs linja 1, 00530 Helsinki
050 468 5332
helsinki@vapaa-ajattelijat.fi
vapaa-ajattelijat.fi/helsinki

JOENSUUN SEUDUN VAPAA-AJATTELIJAT RY
Ari Sulopuisto, Karhantie 27, 80230 Joensuu
040 571 3989
vapaa-ajattelijat.fi/joensuu
joensuu@vapaa-ajattelijat.fi

KAINUUN VAPAA-AJATTELIJAT RY
Aki Räisänen, Sudenpolku 6 D 20, 87300 Kajaani
050 594 8501
kainuu@vapaa-ajattelijat.fi

KEMIN VAPAA-AJATTELIJAT RY
Pj. Pertti Periniva, Leppälinnuntie 5, 94700 Kemi
040 557 2215
kemi@vapaa-ajattelijat.fi
www.vapaa-ajattelijat.fi/kemi
keminvapaa-ajattelijat.blogspot.com
facebook.com/keminvapaa.ajattelijat

KESKI-SUOMEN VAPAA-AJATTELIJAT RY
Pj. Matti Nurminen, Oso 5186779
ks@vapaa-ajattelijat.fi
vapaa-ajattelijat.fi/ks
facebook.com/ksvapaaajattelijat

KESKI-UUSIMAAN VAPAA-AJATTELIJAT RY
Pj. Kari Ranta, Pietaryrtintie 8, 04300 Tuusula
045-1211717
kari.ranta@hotmail.com

KOTKAN VAPAA-AJATTELIJAT RY
Ulla-Maija Eerola, Munsaaentie 70, 48300 Kotka
044 018 3966
vapaa-ajattelijat.fi/kotka
kotka@vapaa-ajattelijat.fi

KOUVOLAN VAPAA-AJATTELIJAT RY
Pj. Tiina Saavala
044 018 3966
tiina.saavala@gmail.com
kouvola@vapaa-ajattelijat.fi

LAHDEN VAPAA-AJATTELIJAT RY
Saimaankatu 3-5 B 34, 15140 Lahti
vapaa-ajattelijat.fi/lahti
lahti@vapaa-ajattelijat.fi

LUOTEIS-LAPIN VAPAA-AJATTELIJAT RY
Reijo Raappana, Raappanantie 7, 95830 Vaatjärvi
040 823 6342
reijo.r.raappana@gmail.com
luoteis-lappi@vapaa-ajattelijat.fi

NOKIAN VAPAA-AJATTELIJAT RY
Raili Ala-Kivimäki, Poutuntie 10 A 3, 37100 Nokia
vapaa-ajattelijat.fi/nokia
nokia@vapaa-ajattelijat.fi

OULUNSEUDUN VAPAA-AJATTELIJAT RY
Timo Karjalainen, Kastellinkaari 22, 90230 Oulu
050 590 3763
www.vapaa-ajattelijat.fi/oulu
oulu@vapaa-ajattelijat.fi

RAISION VAPAA-AJATTELIJAT RY
Pj. Anne Sinilaakso, raisio@vapaa-ajattelijat.fi

ROVANIEMEN VAPAA-AJATTELIJAT RY
Marianne Ikävalko
marianne.ikavalko@gmail.com

SATAKUNNAN VAPAA-AJATTELIJAT RY
Pj. Jukka Kim, Tarhatie 2 as. 6, 29250 Nakkila
046 811 9074
vapaa-ajattelijat.fi/satakunta

SEINÄJOEN VAPAA-AJATTELIJAT RY
Marko Koivuniemi, Poikkitie 22, 61600 Jalasjärvi
040 042 9540
vapaa-ajattelijat.fi/seinajoki
seinajoki@vapaa-ajattelijat.fi

TAMPEREEN VAPAA-AJATTELIJAT RY
Yliopistonkatu 58 B, 6. krs, 33100 Tampere
050 482 1270
vapaa-ajattelijat.fi/tampere
tampere@vapaa-ajattelijat.fi

TURUN VAPAA-AJATTELIJAT RY
Ritva Ahonen, Isometsäntie 73, 21570 Sauvo
045 133 6476
puheenjohtaja.turku@vapaa-ajattelijat.fi
www.vapaa-ajattelijat.fi/turku

LIITY JÄSENEKSI – TUE VAPAA-AJATTELUA

Nettilomakkeen vapaa-ajattelijat.fi/liity-jaseneksi tiedot ohjautuvat valitsemaasi yhdistykseen. Jäsenhakemuksen voi lähettää myös yhdistyksen sähköpostiin tai toimihenkilöille.

LAHJOITUKSET LIITON TAI YHDISTYSTEN PANKKITILEILLE
VAPAA-AJATTELIJAIN LIITON TAVOITTEET JA STRATEGIA 2020-2023

on julkaistu myös liiton nettisivuilla
vapaa-ajattelijat.fi/blog/2020/09/28/tavoitteet-ja-strategia-2020-2023

Lehden ja liiton tiedot

Vapaa Ajattelija

Sekulaarin kulttuurin, ihmisten yhdenvertaisuuden, ajatuksen ja vakaumuksen vapauden sekä tiedepohjaisen maailmankuvan, rationaalisen ajattelun ja humanismin äänenkannattaja.

Kulttuuri- ja mielipidelehtien liitto Kultti ry:n jäsen.

Julkaisijat
Vapaa-ajattelijain liitto ry ja Helsingin seudun vapaa-ajattelijat ry

Vapaa-ajattelijain liitto on uskonnotomien edunvalvonta-, ihmisoikeus- ja kulttuurijärjestö.

Kirjoittajien mielipiteet eivät välttämättä vastaa lehden tai julkaisijan kantaa.

Lehden tiedot
Painopaikka Grano Oy
Lehti 2/2023
Painos 2400 kpl
ISSN 0355-8703
ISSN 2242-8992
Ilmestyy 4 numeroa vuodessa

TOIMITUS

Päätoimittaja
Esa Ylikoski

Toimitussiihteeri
Risto K. Järvinen

Riku Bähr
Kukka Kumpulainen
Käpy Luotonen-Huhta
Jori Mäntysalo
Risto Puumalainen
Yki Räikkälä

Taitto
Tampereen seudun Työllistämisyhdistys Etappi ry

Kirjoittajalle, lukijalle
Kirjoitukset, mielipiteet, aiheitoivomukset ja kommentit toimituskunnalle alla olevaan osoitteeseen. Mahdollisista kirjoituspalkkioista sovittava ennakolta.

Toimitus varaa oikeuden muokata ja lyhentää tekstejä.
Yhteydenotot
toimitusneuvosto@vapaa-ajattelijat.fi
050 468 5332

TILAUKSET, ILMOITUKSET, OSOITTEENMUUTOKSET

Tilaushinta	Ilmoitukset	30 €/vuosi	500 €
	koko sivu	500 €	500 €
	1/2 sivua	250 €	250 €
	1/4 sivua	125 €	125 €
	1/8 sivua	75 €	75 €

Tilaukset, ilmoitukset ja tilaajien osoitteenmuutokset osoitteeseen:

Vapaa-ajattelijain Liitto ry
Neljäs linja 1
00530 Helsinki

val@vapaa-ajattelijat.fi
050 468 5332

Jäsenyhdistysten henkilöjäsenet ilmoittavat osoitteenmuutokset ja muut jäsenasiat omalle yhdistykselleen.

Seuraava numero
Ilmestyy syyskuussa 2023.
Aineisto 31.7. mennessä osoitteeseen toimitusneuvosto@vapaa-ajattelijat.fi

VAPAA AJATTELIJA
Nettilehti vapaa-ajattelijat.fi/va-lehti
Arkisto vapaa-ajattelijat.fi/lehden-arkisto

VAPAA-AJATTELIJAIN LIITTO RY
FRITÄNKARNAS FÖRBUND RF

Liittohallitus
Jape Lovén, puheenjohtaja
Antti Värri, varapuheenjohtaja
Timo Karjalainen, pääsihteeri
Ritva Ahonen
Yki Räikkälä
Riku Bähr
Marjatta Syväteri
Liisa Taskinen
Esa Ylikoski

Varajäseninä
Eero Suorsa, Timo Mykrä,
Olli Palokangas

Liike- ja yhteisötunnus 0221208-2
Yhdistysrekisterinumero 38101

Tilinumero FI14 5542 2320 3638 64
BIC OKOYFIHH

Neljäs linja 1, 00530 HELSINKI
www.vapaa-ajattelijat.fi
val@vapaa-ajattelijat.fi
050 590 3763 (pääsihteeri)
050 413 4013 (puheenjohtaja)

Vapaa ajattelijat

Vapaa-ajattelijain liitto on uskonnottomien

- edunvalvonta- ja ihmisoikeusjärjestö
- maallisen tapakulttuurin edistäjä
- maailmankatsomuksellinen foorumi